

MAGYAR TUDÓS TÁRLAT

MAGYAR MEZŐGAZDASÁGI
MÚZEUM ÉS KÖNYVTÁR
BUDAPEST | VAJDAHUNYADVÁR

2016

MAGYAR TUDÓS TÁRLAT – 2016

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár kiadványa

Budapest

Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár

2016

A gyűjtőmunkát és a kiadvány szerkesztését végezték:

Csicsmann Mihály, Eötvös Péter Mátyás, F. Kripner Veronika,
Gombosné Csízi Éva, Horváth Tamás, Kiss Éva, Kosztolnyik Krisztián,
Pecsenyiczki Nikolett, Pál János, Pálfai Katalin, Révész Márta,
Szotyori-Nagy Ágnes, Tóth-Barbalics Veronika, Tóthné Csáki Katalin, Vincze
Petronella, Zubor Ferenc

Felelős kiadó: dr. Estók János

A kiadvány létrejöttét a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.
www.nka.hu

Előszó	6
Akikről születési évforduló kapcsán emlékezünk meg	7
100 éve született:	7
Angeli Lambert	7
Birck Oszkár	8
Csek János.....	9
Láng Géza	9
Szökefalvi-Nagy Zoltán	10
125 éve született:	11
Éhik Gyula	11
Giovannini Rudolf	11
Györki József.....	12
Hauser János	12
Kemenesy Ernő.....	13
Mazalán Pál.....	14
Németh Endre	15
Sass Gábor	15
Sebestyén Olga.....	16
Szabó István	16
Tőry Kálmán	17
Tulogy János	18
150 éve született:	20
Dégen Árpád	20
Drucker Jenő	22
Gállik István Dömötör	23
Jankó Sándor.....	23
Kenessey Béla.....	24
Tangl Ferenc.....	25
Tömörkény István	26
Treitz Péter.....	27
Ujhelyi Imre	28
175 éve született:	30
Band Henrik	30
Mocsáry Sándor	30
Szécsi Zsigmond	31
Wágner László	32
200 éve született:	33
Faller Gusztáv	33
Girókúti Ferenc	33
Haynald Lajos	34
Katona Antal	34
Korizmic László	35
Lechner Gyula.....	36
Margó Tivadar.....	36

Morócz István	37
225 éve született:	39
Kamóczy Gábor	39
Lamm Jakab	39
Lechner József.....	39
Sadler József	39
Széchenyi István	40
250 éve született:	43
Fazekas Mihály	43
Akikről halálozási évforduló kapcsán emlékezünk meg.....	44
50 éve hunyt el:.....	44
Gyórfi János	44
Hazslinszky Bertalan	45
Mendöl Tibor	46
Mihailich Győző	46
Müller Sándor	47
Török Gábor.....	48
Vidacs Aladár	49
Zsák Zoltán	49
75 éve hunyt el:.....	51
Benedek József.....	51
Bugarszky István.....	52
Filarszky Nándor.....	53
Götz Irén Júlia.....	54
Jármai Károly	54
Róna Zsigmond	55
Teleki Pál.....	56
100 éve hunyt el:.....	58
Fekete Lajos	58
Galgóczy Károly	59
Görgey Artúr	61
Pantocsek József	61
Zsigmondy Béla	62
125 éve hunyt el:.....	64
Divald Adolf.....	64
Doleschall Gábor	64
Hofmann Károly	65
150 éve hunyt el.....	67
Bielz Mihály.....	67
Klauzál Gábor	68
175 éve hunyt el:.....	69
Decrett József.....	69

Hoffner József.....	69
Magda Pál	70
200 éve hunyt el:.....	72
Kolbány Pál.....	72
225 éve hunyt el:.....	73
Born Ignác.....	73
275 éve hunyt el:.....	75
Löw Károly Frigyes	75
350 éve hunyt el:.....	76
Lippai János	76
Melléklet.....	78
A Magyar Tudós Tárlat és a Magyar Mezőgazdasági Múzeum 120 éve.....	78
Báldy Bálint	79
Jendrassik Aladár	80
Jeszenszky Árpád.....	81
Kabay János	82
Kacsó Sándor	83
Koch Sándor.....	84
Koltay Pál.....	84
Marchart József.....	85
Mihályi Zoltán Károly	85
Nagy Imre	86
Rakusz Gyula	88
Schulhof Ödön	89
Szabó Béla	90
Vendel Miklós	91
Degen-gyűjtemény	93
Magyar Gazdaszövetség	94
Magyar Királyi Állatélettani és Takarmányozási Kísérleti Állomás	95
Magyar Királyi Központi Szőlészeti Állomás és Ampelológiai Intézet.....	96
Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár.....	97

Előszó

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár *Mezőgazdasági Könyvtára* 2016-ban negyedik alkalommal adott otthont a *Magyar Tudós Tárlat*nak. Ezen a kiállításon és a hozzá kapcsolódó rendezvényeken – a hagyományt folytatva – az agrártudományokban és annak határterületein tevékenykedő, értékteremtő szakembereknek állítottunk emléket.

A program 2013-ban indult, amikor azoknak a tudósoknak a portréját, valamint szakmai életrajzát gyűjtöttük egybe és állítottuk ki, akiknek az adott évhez kapcsolódott születési vagy halálozási évfordulójuk. A következő években az egyre nagyobb érdeklődéssel övezett kiállítás mellett emléknapokat is tartottunk. Ezeken a rendezvényeken több kiválasztott tudós életéről, munkásságáról hangzottak el előadások.

Idén a 2016-os évhez kapcsolódó évfordulós kutatók, mérnökök élettörténetét, szakmai munkáját mutattuk be a kiállítás keretében. A neveket 25 évenkénti születési és halálozási forduló alapján válogattuk. A közel nyolcvan tudós között van állatorvos, botanikus, geológus, vízügyi szakember, agrármérnök, vegyészmérnök, erdész, agrárpolitikus stb. Számos, a magyar történelemben is kimagasló személy került a tárlatba.

Ez a kiadvány a *Magyar Tudós Tárlat* kísérője: a megemlékezettek névsora mellett életpályájuk rövid összefoglalója és műveik, valamint a róluk szóló irodalom található. A bibliográfia válogatott, kiemeltük az *Mezőgazdasági Könyvtárban* (volt Országos Mezőgazdasági Könyvtár, jelölése: 1) és az *Agrártörténeti Szakkönyvtárban* (a Magyar Mezőgazdasági Múzeum könyvtára, jelölése: 2) megtalálható dokumentumokat.

A kiadvány végén található mellékletben a 120 éve született, illetve elhunyt tudósokat gyűjtöttük egybe a *Magyar Mezőgazdasági Múzeum* alapításának 120. évfordulója kapcsán.

A tárlat 2016. február 3-án nyílt, és két hónapig volt látogatható. A kiállítás megnyitója egyben *Széchenyi István*-emléknap is volt. A „legnagyobb magyar” születésének 225. évfordulójáról – elsősorban a lótenyésztés és a folyamszabályozás terén folytatott tevékenységét kiemelve – emlékeztünk meg. Az emléknap előadását dr. Estók János, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár főigazgatója tartotta.

A *Magyar Tudós Tárlat*ot még két emléknap színesítette. Február 24-én *Lippai Jánost*, a híres pozsonyi érseki kert vezetőjét, *Ujhelyi Imre* állatorvost, gazdasági akadémiai tanárt, *Angeli Lambert* paprikanemesítőt és *Dégen Árpád* botanikust emeltük ki. A március 9-i emléknapon hazánk történelmében is szerepet játszó, amúgy természettudományos pályán induló vagy azt folytató személyeket mutattuk be. Az előadások *Görgey Artúrról*, *Klauzál Gáborról*, *Korizmicz Lászlóról* és *Teleki Pálról* szóltak.

Ajánljuk e füzetet mindazoknak, akik látták a kiállítást, akik részt vettek az emléknapokon és azoknak is, akik nem tudtak eljönni. Szakembereknek, diákoknak, tudomány- és természet-szeretőknek...

Tiszteljük nagyjainkat!

F. Kripner Veronika

A rendezvények és a kiadvány a Nemzeti Kulturális Alap Szépirodalom és Ismeretterjesztés Kollégiuma támogatásával jöhetett létre.

Akikről születési évforduló kapcsán emlékezünk meg

100 éve született:

Angeli Lambert (1916–1971) – paprikanemesítő

Kertészmérnök, növénynemesítő, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa.

A cecei édes paprikát a jelenlegi minőségben dr. Angeli Lambert nemesítette. A magyar hibridpaprika-nemesítés elindítója volt. A paprika vírusrezisztencia-nemesítése terén ért el eredményeket.

1937–1940-ben a Kertészeti Tanintézetben, illetve a Kertészeti Akadémián folytatott tanulmányokat, 1944-től a Kertészeti és Szőlészeti Főiskola tanársegédje, adjunktusa, majd docense lett.

1965-től a Kertészeti Kutatóintézetben tudományos főmunkatárs volt.
Forrás: Magyar életrajzi lexikon. Portré: isztimer.hu.

Főbb munkái:

Angeli Lambert: A csokros fűszerpaprika fajták és termesztésük. Bp., 1970.¹

Angeli Lambert: A fajta és az ültetési időpont hatása a növényházi paprikahajtás gazdaságosságára. Bp., 1966.

Angeli Lambert: Gombatermesztőágy takaróanyag és takarási időpont kísérletek eredményei. Bp., 1960.

Angeli Lambert: A gyepkockás paprikatermesztés. Bp., 1961.^{1,2}

Angeli Lambert: Heterózispaprika termesztési kísérletek. Bp., 1959.

Angeli Lambert: Kertészeti ismeretek. Bp., 1957.¹ 1958.^{1,2} 1959.¹ 1960.¹

Angeli Lambert: Kertészeti öntözésstan. Bp., 1955.

Angeli Lambert: A paprika termesztése. Bp., 1958.^{1,2}

Angeli Lambert: Paprikafajták előállítás, fenntartása és értékelése. Bp., 1954.¹

Angeli Lambert: Paprikatermesztés. Bp., 1955.² 1959.^{1,2} 1964.² 1968.¹

Angeli Lambert: Üzemi zöldségtermelés. Bp., 1952.

Angeli Lambert: Zöldségtermesztés. Bp., 1956.^{1,2}

Somos András, Angeli Lambert: Korszerű csiperketermesztés. Bp., 1960.² 1963.^{1,2}

Somos András, Angeli Lambert: Zöldség-hajtás. Bp., 1956.^{1,2} 1962.^{1,2}

Irodalom róla:

Dr. Angeli Lambert (1916–1971). In: *Kertgazdaság*. 1971. 3. 3. 91.p.¹

Kurucz Miklós: Angeli Lambert (1916–1971). In: *Magyar Mezőgazdaság*. 1996. 51. 24. 22.p.¹

Tömpe Anna: Dr. Angeli Lambert emlékére. In: *Kertészet és Szőlészet*. 2009. 58. 46. 10–11.p.¹

Birck Oszkár (1916–1980) – erdőmérnök, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa

Erdőmérnöki oklevelét a műszaki és gazdaságtudományi egyetem soproni erdőmérnöki karán szerezte 1941-ben.

1946-ban megszervezte és 1950-ig vezette a miskolci erdőigazgatóság bánfalvi erdőgondnokságát. 1950–1951-ben a Fejér megyei Erdőgazdasági Egyesülés beruházási csoportjának vezetője, 1951-től az Erdészeti Tudományos Intézet tudományos munkatársa, 1951–1954-ben az intézet szaktitkára volt.

1964-től az Országos Erdészeti Főigazgatóság erdőgazdálkodási főosztályának munkatársaként, 1967-től a MÉM tudományos kutatási főosztályán csoportvezetőként, a faágazati kutatások ágazati referenseként dolgozott. 1975-től a Faipari Kutatóintézet munkatársa volt. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon.*

Főbb munkái:

Birck Oszkár: Erdészeti előadások. Bp., 1967.

Birck Oszkár: Az erdőnevelési üzemi minta- és ellenőrző területek elemzésének újabb eredményei. *In: Erdészeti Kutatások.* 1966. 62. 1/3. 7–25.p.²

Birck Oszkár: Fák nyesése erdősítésekben és fásításokban. Bp., 1967.¹

Birck Oszkár: Fatermési vizsgálatok vöröstölgyre. *In: Erdészeti Kutatások.* 1962. 58. 1/3. 261–311.p.²

Birck Oszkár: Gyertyán fatömegtábla szerkesztési vizsgálatok. *In: Erdészeti Kutatások.* 1959. 1/2.sz. 131–161.p.²

Birck Oszkár: Gyertyánosaink növekedési viszonyai. *In: Az Erdő.* 1957. 6.(92.) 5. 185–191.p.¹

Birck Oszkár: Hazai- és nemesnyárasaink fatömege. Bp., 1967.

Birck Oszkár: Részjelentés a herceghalmi eróziómérő adatainak értékeléséről. *In: Erdészeti Kutatások.* 1962. 58. 1/3. 386–387.p.²

Birck Oszkár: Rétegvonal irányában telepített kísérleti erdősáv talajvédelmi szerepének tapasztalatai. *In: Az Erdő.* 1961. 10. 2. 59–66.p.¹

Birck Oszkár: A talajelőkészítés, ültetés és ápolás gépesítése sík területű erdősítésekben. Bp., 1967.

Birck Oszkár: A vöröstölgyek jelentősége mezőgazdaságunkban. Bp., 1962.¹

Birck Oszkár: Zárójelentés a vöröstölgy fatömegtábla kidolgozásáról. *In: Erdészeti Kutatások.* 1962. 58. 1/3. 372.p.²

Birck Oszkár, Horváth Endréné: Erdőtípus-vizsgálatok a gödöllői erdőgazdasági tájban. *In: Erdészeti Kutatások.* 1955. 2.sz. 101–120.p.²

Birck Oszkár, Kiss Rezső, Márkus László, Solymos Rezső, Tallós Pál: A hosszúlejáratú erdőnevelési és fatermeléstani kísérleti területek kitűzésének, felvételének és fenntartásának irányelvei. *In: Erdészeti Kutatások.* 1962. 58. 1/3. 217–259.p.²

Mendlik Géza, Birck Oszkár: Bükköseink fatermelési vizsgálata. *In: Erdészeti Kutatások.* 1968. 64. 1/3. 31–49.p.²

Csek János (1916–1961) – állatorvos, egyetemi tanár

A budapesti műegyetem mezőgazdasági és állatorvosi karán szerzett diplomát 1939-ben. Oktató és tudományos munkássága 1941-ben kezdődött. 1957-től az állatorvostudományi főiskola beldiagnosztikai tanszékének és rendelőintézetének vezetője, mint tanszékvezető egyetemi docens. 1945-ben a Magyar Állatorvosok Szabad Szakszervezetének első főtitkárává választották, később intézőbizottsági és választmányi tag volt. 1947–1961 között a Magyar Állatorvosok Lapja főszerkesztője. Tudományos kutatómunkájában kiemelkedőek diagnosztikai és terápiai irányú közleményei. Előadókészsége, pedagógiai érzéke, tárgyismerete a tanárok legjobbjai közé emelte. *Forrás és portré: SZIE Állatorvos-tudományi Könyvtár.*

Főbb munkája:

Állatorvosi belgyógyászati alapismeretek. Bp., 1953. 1956.

Irodalom róla:

Holló Ferenc: Csek János dr. 1916–1961. *In: Magyar Állatorvosok Lapja.* 1961. 16. 11. 393–394.p.¹

Karasszon Dénes, Holló Ferenc: Csek János és a „Magyar Állatorvosok Lapja” szemléletformáló jelentősége az állatorvosi közgondolkodás fejlődéstörténetében. *In: Magyar Állatorvosok Lapja.* 1978. 33. 11. 715–720.p.¹

Láng Géza (1916–1980) – növénytermesztő

A középiskolát Békéscsabán végezte, 1934-ben érettségizett, majd a keszthelyi gazdasági akadémia, később a műszaki és gazdaságtudományi egyetem mezőgazdaságtudományi karának hallgatója lett. Keszthelyen a növénytermesztési tanszéken és a tangazdaságban dolgozott. Katonai szolgálata után újra a gazdasági akadémián folytatta munkáját, 1947-ben I. osztályú egyetemi adjunktussá léptették elő. 1950-től a Földművelésügyi Minisztérium főelőadója, 1956-tól a keszthelyi mezőgazdasági akadémia docense, majd az agrártudományi főiskola, illetve egyetem tanszékvezető tanára, rektorhelyettese, 1965–1968 között rektora volt. Kutatásai főként a rét- és legelőgazdálkodás, a burgonyatermesztés vizsgálatára irányultak.

Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémiának és a Mezőgazdasági Mérnökök Nemzetközi Szervezetének. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon. Portré: mek.oszk.hu.*

Főbb munkái:

Láng Géza: Adatok a keszthelyi betonlapos istállótrágyakezelés megbírálásához: Diss. Keszthely, 1944.²

Láng Géza: Istállótrágya-gazdálkodás a vetésváltó földművelési rendszerben. Bp., 1969.

Láng Géza: Kísérletek kiscgazdaságok számára alkalmas istállótrágyakezelések megbírálására. Bp., 1947.² 1949.¹

Láng Géza: Növénytermelésstan. Bp., 1954.^{1,2}

- Láng Géza: Növénytermesztés. Bp., 1957.² 1961.² 1965.²
 Láng Géza: A növénytermesztés kézikönyve. Bp, 1970.^{1,2}
 Láng Géza: Szántóföldi növénytermesztés. Bp., 1976.^{1,2}
 Láng Géza: A talaj termelékenységének helyreállítása és fokozása. Bp., 1954.²
 Láng Géza: A termőtalaj és javítása. Bp., 1951.
 Láng Géza: A trágyák helyes kezelése és felhasználása. Bp., 1954.^{1,2}
 Láng Géza et al.: Mezőgazdasági alapismeretek. Bp., 1958.^{1,2} 1959.¹

Irodalom róla:

Kismányoky Tamás: Megemlékezés Láng Géza (1916–1980) születésének 75. évfordulóján. In: *Növénytermelés*. 1991. 40. 4. 379–381.p.¹

Szőkefalvi-Nagy Zoltán (1916–1980) – kémikus, főiskolai tanár

A tudománynak és oktatásnak elkötelezett családban született. 1939-ben vegytan–természettudományi szakos tanári oklevelet szerzett a szegedi tudományegyetemen. 1939–1942 között a kolozsvári egyetem ásvány- és kőzettan tanszékén volt gyakornok, tanársegéd, majd a nagyváradai hadapródiskolában kémia tanár. 1949-ben került Keszthelyre, ahol a gimnázium igazgatója és tanára volt. 1952-ben hívták meg az Egri Pedagógiai Főiskola kémiai tanszékének vezetőjéül, és 1960-ban nevezték ki főiskolai tanárnak. Főként az ásvány- és kőzettan oktatásával foglalkozott, de már 1961-től bekapcsolódott a biokémia tanításába is. Jelentős, alapozó szerepet játszott a hazai kémia történetének feltárásában. Főleg a 18. századi hazai kémia történetének kutatásával foglalkozott. 1970-től tartott kémia történeti előadásokat a debreceni tudományegyetemen. *Forrás: A magyar vegyészet arcképcsarnoka.*

Főbb munkái:

1957–1965 között az *Egri Pedagógiai Főiskola Évkönyvében* jelentek meg írásai.

Szabadvány Ferenc, Szőkefalvi-Nagy Zoltán: A kémia története Magyarországon. Bp., 1972.^{1,2}

Szabadvány Ferenc, Szőkefalvi-Nagy Zoltán: A magyar vegyészet arcképcsarnoka 1. Bp., 1970.²

Szőkefalvi-Nagy Zoltán: Ilosvay Lajos. (A múlt magyar tudósai). Bp., 1978.²

Szőkefalvi-Nagy Zoltán: Lengyel Béla. (A múlt magyar tudósai). Bp., 1983.²

Szőkefalvi-Nagy Zoltán, Korcsmáros István: Szervetlen kémia. Bp., 1980.

125 éve született:

Éhik Gyula (1891–1964) – zoológus, a biológiai tudományok kandidátusa

1914-ben a budapesti egyetem bölcsészkarán doktori oklevelet szerzett. 1919-től a Magyar Nemzeti Múzeum állattárában dolgozott, 1937-től a Természettudományi Múzeum helyettes főigazgatója, 1940-től az állattár vezetője volt. 1943-ban a műszaki egyetemen egyetemi rendkívüli tanári címet kapott. A hazai kisemlősök rendszertani, anatómiai, ökológiai, élettani sajátosságait tanulmányozta. Megalkotta az interdentális homológia törvényét. Felismerte a prémes állatok magyarországi tenyésztésének nemzetgazdasági jelentőségét. A Természettudományi Múzeumban nagymértékben bővítette a hazai kisemlősök gyűjteményanyagát. *Forrás és portré: tudosnapar.kfki.hu.*

Főbb munkái:

Éhik Gyula (szerk.): Emlősök: A legújabb német kiadás nyomán teljesen átdolgozott, az új felfedezésekkel és a magyar vonatkozásokkal kiegészített új magyar kiadás. (Bréhm Alfréd: Az állatok világa). 1929.² 1933.² Bp., 1993.¹

Éhik Gyula: A magyar faunakutatás 1943. évi eredményei. – A magyar faunakutatás eredményei. 1. Kaszab Zoltán: Az Agonum /Platynus/ scrobiculatum Fabr. magyarországi rokonsága. /Col. Carab./. Bp., 1944.¹

Éhik Gyula: Prémek és prémes állatok. Bp., 1931.^{1,2}

Éhik Gyula: Prémes állatok, ezüstróka, nyérc, nyest, szkunk, nutria, házinyúl tenyésztése. Bp., 1934.^{1,2}

Éhik Gyula, Dudich Endre: A magyarországi emlősök és azok külső rovaréllősködőinek határozó táblái. 1924.^{1,2}

A Rovartani Közlemények, az Állattani Közlemények, az Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici, a Természettudományi Közlöny, A Természet, a Búvár, a Barlangkutatás, a Földtani Közlöny stb. folyóiratokban nagyszámú cikket publikált.

Giovannini Rudolf (1891–1963) – gyógyszerész, gyógynövényszakember

1918-ban szerezte meg gyógyszerészi oklevelét a budapesti orvosi karon, azután a hazai gyógynövénytermelés és értékesítés területén dolgozott, 1924-től a Földművelésügyi Minisztériumban, előbb a Gyógy- és Vegyipari Növényforgalmi Iroda vezetője, 1936-tól a Gyógynövénykísérleti Állomás igazgatója, 1947-ben e terület kormánybiztosa volt. 1940-ben Giovannini szerkesztésében ismételten elindult a „Herba” havonta megjelenő folyóirat. 1950-től a Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet gyógynövényosztályának vezetője lett. Kutatási területe a gyógynövénytan volt, részt vett a gyógynövények szabványosításában. *Forrás: nevpont.hu*

Főbb munkái:

Giovannini Rudolf: Egy kevés mithológia a gyógynövényekkel kapcsolatban. *In: Herba.* 1943. 256–257.p.¹

Giovannini Rudolf: A gyakorlatban használt fűszerek. *In: Herba.* 1940. 160.p.¹

Giovannini Rudolf: Útmutató gyógynövénygyűjtők és beváltók részére. Bp., 1930, 1937.²
1940.¹ 1941. 1945.^{1,2}

Giovannini Rudolf, Szathmáry Géza: Gyógynövényeink. Bp. 1958.^{1,2} 1961.^{1,2}

Györki (született Gross, később Grosz) **József** (1891–1957) – vegyészmérnök

Vegyészmérnök, a kémiai tudományok kandidátusa (1952), majd doktora (1957). Oklevelét a budapesti műegyetemen szerezte, ezt követően rövid ideig (1914 és 1918 között) tanársegéd volt a kémiai technológiai tanszéken. 1920 és 1945 között önálló tervező és tanácsadó mérnökként dolgozott.

1933-ban szerzett műszaki doktori címet. 1945–1946-ban a Péti Nitrogénművek RT. vezérigazgatója, majd 1954-ben történt nyugdíjazásáig a Bányászati Kutatóintézet munkatársa, 1946-ban a műegyetem magántanára volt. *Forrás: Új magyar életrajzi lexikon.*

Hazai (*Magyar Kémikusok Lapja, Bányászati és Kohászati Lapok, Földtani Közlöny*) és külföldi szaklapokban több mint harminc értekezést tett közzé.

Hauser János (1891–1964) – mezőgazdasági doktor, főiskolai nyilvános rendes tanár

A keszthelyi gazdasági akadémián gazdaoklevelet, a budapesti tudományegyetem közgazdaság-tudományi kar mezőgazdasági osztályán mezőgazdasági doktori oklevelet szerzett, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa volt.

A Magyar Királyi Állatorvosi Főiskolán 1922-től 1924-ig a mezőgazdasági termelés és üzemtan című tantárgy előadója volt.

Ipari növények, elsősorban dohányfajták nemesítésével, tápanyagfelvételének és szárazanyag-tartalmának összehasonlító vizsgálatával foglalkozott.

Forrás: nevpont.hu. Portré: SZIE Állatorvos-tudományi Könyvtár.

Főbb munkái:

Hauser János: Agrogeológia. Debrecen, 1926.

Hauser János: Biometria: Biológiában alkalmazott variációs statisztikai módszerek foglalata. Debrecen, 1932.¹

Hauser János: Cikória jövedelmező termelése. *In: Gazdasági Lapok.* 1915. 16.

Hauser János: A dohány égőképességének fokozása nemesítéssel. *In: Dohányújság.* 1915.

Hauser János: A fajtanemesítés és vetőmagtermesztés szerepe a többtermelésnél. (Tiszántúli Gazdák). 1926.

Hauser János: A fehérmustár mint zöldtakarmány. *In: Gazdasági Lapok.* 1915. 20.

Hauser János: A foszfortartalmú műtrágyák jelentősége. *In: Gazdasági Lapok.* 1921. 46.

Hauser János: Homoktalajaink gazdasági értéke és annak emelése. Bp., 1935.²

Hauser János: Vetés- és növényápolás. Bp., 1926.^{1,2}

Irodalom róla:

Agrármúltunk nagyjai. Hauser János (1891–1964). *In: Agrofórum.* 2014. 25. 11. 118–119.p.¹

Kemenesy (született Kemptner) **Ernő** (1891–1985) – mezőgazdász, a mezőgazdasági tudományok doktora

A debreceni gazdasági akadémiát 1913-ban kitüntetéssel végezte el, és a növénytermesztési tanszéken maradt. Az I. világháború után több uradalom (felsőiregi, szőregi, szentmargitai stb.) vezetését látta el. 1945 után a budapesti agrártudományi egyetemen az alkalmazott üzemtani tanszéken egyetemi tanár, 1948-tól a keszthelyi agrártudományi egyetem gyakorlati tanszékének vezetője lett. Ezzel egy időben megszervezte és igazgatta a Délnyugat-Dunántúli Kísérleti Intézetet is. A mezőgazdasági tudományok doktora címet 1953-ban szerezte meg. 1954-től a martonvásári kutatóintézet igazgatója volt, még ebben az évben Kossuth-díjat kapott. 1955-ben visszatért Keszthelyre, ahol két évtizeden át az MTA munkatársaként a talajművelés, a talajerő-gazdálkodás kutatásának országos vezetője volt. Foglalkozott a húshasznosítású juhajták, valamint a szarvasmarhatenyésztés és -hizlalás kérdésével. A biológiai alapon álló, takarékos talajművelés fontosságát hirdette. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon. Portré: Magyar Talajművelők Társasága.*

Főbb munkái:

Kemenesy Ernő: A földművelés irányelvei. Bp., 1961.¹

Kemenesy Ernő: Földművelés – talajerőgazdálkodás. Bp., 1972.¹

Kemenesy Ernő: Növénytermesztés a termőerőgazdálkodás szolgálatában. 1958.¹

Kemenesy Ernő: Talajerőgazdálkodás. Bp., 1956.¹

Kemenesy Ernő: Talajművelés. 1964.¹

Kemenesy Ernő: A termőerőgazdálkodás egyes biotechnikai és üzemszervezési vonatkozásai. Bp., 1954.¹

Kemenesy Ernő, Dobos Károly, Huszty-Verzár Levente: A mezőgazdasági becsléstan irányelvei. 1948.¹

Kemenesy Ernő, Manninger Gusztáv Adolf: A lucerna termesztése és védelme. Bp., 1966.¹, németül 1968.¹

Kemenesy Ernő, Manninger Gusztáv Adolf: Lucernavetőmag-termesztés. Bp., 1969.¹

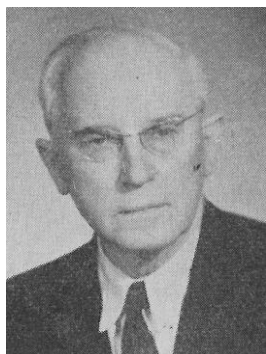
Irodalom róla:

Birkás Márta: A biológiai szemlélet Kemenesy Ernő talajművelési munkáiban. *In: Növénytermelés.* 2011. 60. 1. 115–131.p.

Győrffy Béla: Száz éve született Kemenesy Ernő. *In: Martonvásár.* 1991. 4. 18–19.p.

Kismányoky Tamás: Megemlékezés Kemenesy Ernő születésének 100. évfordulóján. *In: Növénytermelés.* 1991. 40. 4. 377–378.p.

Mazalán Pál (1891–1959) – bányamérnök, geofizikus és hidrogeológus, a műszaki tudományok kandidátusa

Műszaki tanulmányait a selmecbányai bánya- és erdőmérnöki főiskolán végezte. Az I. világháború idején az erdélyi földgázmezőkön végzett eredményes torziós ingaméréseket. 1920-tól a nagyalföldi és dunántúli kutatófúrásokat irányította, melyek a Nagykanizsa melletti lispei olajmező feltárására vezettek.

Az 1920-as évek második felétől főleg ivó- és iparivíz-feltárásokat végzett. 1924-ben Új-Guineában vezette az angol érdekeltségű földolajkutatókat.

1926-ban japán földolajterületeken folytatott tanulmányokat, később Amerikában.

A II. világháború idején saját üzemeltetett olajkutató- és fúróeszközök, berendezések gyártására. 1938-tól a mélyfúrású kutak című tárgy előadója a budapesti műegyetemen, majd a Bányászati Kutatóintézet olajosztályának vezetője lett. Tagja volt többek között a Magyar Tudományos Akadémia Hidrológiai Főbizottságának és a Magyar Hidrológiai Társaságnak.
Forrás: Hidrológiai Közlöny. 1960. 2. sz. 89.p. Portré: arcanum.hu/hidrologia.

Főbb munkái:

Mazalán Pál: Budapest Székesfőváros legújabb ásványvízfúrásainak műszaki leírása. *In: Hidrológiai Közlöny. 1932. 12. 1. 140–144.p.*¹

Mazalán Pál: Egyes hidrológiai és műszaki vonatkozások a vízszerzésnél. *In: Hidrológiai Közlöny. 1942. 22. 7–12. 30–42.p.*¹

Mazalán Pál: Fedü- és fekvővízes telepek víztelenítésének hidrológiai alapelvei. *In: Hidrológiai Közlöny. 1952. 32. 9–10. 345–348.p.*¹

Mazalán Pál: Hazai mélyfúrású gyakorlatunk különös tekintettel a földgáz- és olajkutatásra. *In: Bányászati és Kohászati Lapok. 1939. 72. évf. 241–246.p*

Mazalán Pál: Hozzászólás Papp Ferenc cikkéhez. *In: Bányászati és Kohászati Lapok. 1941. 74.évf. 460–463.p.*

Mazalán Pál: Készülék fűrt kutak folyadékmozgási viszonyainak meghatározására. *In: Bányászati és Kohászati Lapok. 1937. 70. évf. 140–144.p.*

Mazalán Pál: A mélyfúrású ivóvízkutak helyes létesítési módja és az ezzel kapcsolatos teendők. *In: Vízügyi Közlemények. 1939. 21. 3–4. 446–455.p.*¹

Mazalán Pál: Neue hydrologische und hydrotechnische Erkenntnisse aus Brunnenbohrungen. *In: Hidrológiai Közlöny. 1942. 22. 7–12. 30–42.p.*¹

Mazalán Pál: Péch Antal serlegbeszéd 1941. okt. 9. *In: Bányászati és Kohászati Lapok. 1941. 74.évf. 424–426.p.*

Irodalom róla:

Dobos Irma: Megemlékezés Mazalán Pálról, születése 100. évfordulóján. *In: Hidrológiai Tájékoztató. 1991. 31. 1. 11–13.p.*¹

Mazalán Pál [1891–1959]. *In: Hidrológiai Közlöny. 1960. 40. 2. 89.p.*¹

Németh Endre (1891–1976) – mérnök, egyetemi tanár

A hidrológia, hidromechanika, a mezőgazdasági vízgazdálkodás, az ivóvízellátás és csatornázás, valamint a vízépítési laboratóriumi vizsgálatok tantárgyai keretében a műegyetemi oktatás színvonalát folyamatosan emelte, tankönyveiben, szakirodalmi cikkeiben a szaktudományt számos ponton továbbfejlesztette. Szerkesztette a Vízügyi Közleményeket, majd az Öntözésügyi Közleményeket.

1946-tól 1948-ig, majd 1950 és 1952 között a mérnöki kar dékánja volt. Több díjjal tüntették ki. *Forrás: Öntözési Múzeum.*

Főbb munkái:

Németh Endre: Hidrológia és hidrometria. Bp., 1954.

Németh Endre: Hidromechanika. Bp., 1963.¹

Németh Endre: A korszerű mezőgazdaság vízi feladatai. Bp., 1942.^{1,2}

Németh Endre: Olaszországi öntözések. Bp., 1931.²

Németh Endre: Les recherches hydrologiques en Hongrie 1957–1959. Bp., 1960.

Németh Endre: Vízépítési enciklopédia [h. és é. n.]

Németh Endre: Vízgazdálkodás és vízügyi államigazgatás. Bp., 1963.

Irodalom róla:

Vágás István: Németh Endre (1891–1976) centenáriuma. *In: Hidrológiai Közöny.* 1991. 71. 5. 257–262.p.¹

Sass Gábor (1891–1980) – gépészmérnök, egyetemi tanár

A műegyetemen 1913-ban szerzett gépészmérnöki oklevelet. 1920-ban a keszthelyi gazdasági akadémia műszaki tanszékére került segédtanárnak. 1932-ben rendes tanár lett. Kísérletezett pl. az amerikai eredetű traktorekével, a pulvelátorral. Az erőgépek gazdaságosságát és fejlődését kísérte figyelemmel.

1934-től Debrecenben a műszaki tanszéket vezette. 1939-ben nevezték ki a Magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Akadémia Műszaki Tanszéke és a Gép-kísérleti Állomás vezetésére. 1949-ig vezette a tanszéket és az intézetet. Az egyetem megszűntetése után a Kühne, később a Mezőgazdasági Gépgyárnál kapott munkát, mint szabványügyi vezető, majd a javítószolgálat irányítója. Az akadémia 1954-ben ismét megnyitotta kapuit, és ő újra megkapta a géptan tanítását. *Forrás: Moson megyei életrajzi lexikon.*

Főbb munkái:

Sass Gábor: Az aratás és cséplés mechanikai eszközeinek legújabb fejlődése. Bp., 1931.

Sass Gábor: A fogatos kapák és használatuk. Bp., 1929.

Sass Gábor: Gazdasági géptan. Bp., 1937.

Sass Gábor: Kisgazdaságok gépeinek kezelése és használata. 1936.¹

Sass Gábor, Molnár Péter: Mezőgazdasági gépek, eszközök és épületek. Bp., 1944.¹

Sebestyén Olga (1891–1986) – limnológus, a biológiai tudományok doktora

1930-tól 1971-ig a tihanyi Magyar Biológiai Kutatóintézetben dolgozott, 1947-től osztályigazgatóként. 1935-ben egyetemi doktor, 1943-ban egyetemi magántanár, 1952-ben a biológiai tudományok kandidátusa lett. Legfontosabb eredményeit a Balaton élővilágának, a vízparti sávban élő társulások kutatásában érte el. Kutatta az egysejtűeket, a protistákat, a férgek különböző fajtáit, a szivacsokat. A tavi élet jelenségeinek világhírű kutatója volt. 1951-től a Magyar Hidrológiai Társaság társelnöke, a Limnológiai Szakosztálynak tagja, 1956–1964 között elnöke volt. A Nemzetközi Limnológiai Egyesület kongresszusainak aktív résztvevője, 1962-ben alelnöke. 1965-ben

Akadémiai Díjat kapott. *Forrás: tudosnaptar.kfki.hu. Portré: mek.oszk.hu.*

Főbb munkái:

Entz Géza, Kottász József, Sebestyén Olga: *Quantitativ tanulmányok a Balaton biosestonján.* Tihany, 1937.

Entz Géza, Sebestyén Olga: *A Balaton élete.* Bp., 1942.^{1,2}

Entz Géza, Sebestyén Olga: *Das leben des Balaton-Sees.* Tihany, 1946.¹

Sebestyén Olga: *Bevezetés a limnológiába: A belvizek életéről.* Bp., 1963.^{1,2}

A *Hidrológiai Közönyben*, a *Hidrológiai Tájékoztatóban*, az *Annales Instituti Biologici (Tihany) Hungaricae Academiae Scientiarum*ban, a *Halászatban*, az *Állattani Közleményekben*, a *Magyar Biológiai Kutatóintézet Munkáiban*, a *Mathematikai és Természettudományi Értesítőben*, ill. egyéb tudományos és ismeretterjesztő folyóiratban számos írása jelent meg.

Irodalom róla:

Balázsné Langó Zsuzsanna, Balázs Zoltán: Dr. Sebestyén Olga (1891–1986) emlékezete. *In: Hidrológiai Közöny.* 2006. 86. 5. 6–8.p.¹

Bíró Péter: Dr. Sebestyén Olga limnológus (1891–1986). *In: Hidrológiai Közöny.* 1996. 76. 5. 257–262.p.¹

Pénzes Bethen: Dr. Sebestyén Olga (1891–1986). *In: Halászat.* 1987. 33.(80.) 2. 38.p.¹

Szabó István (1891–1957) – vegyészmérnök, borász

Tanulmányait a budapesti műegyetemen kezdte, majd két év múltán a müncheni műegyetemen folytatta. Részt vett az I. világháborúban, hadifogságba esett, diplomáját ezért csak 1920-ban, 29 évesen kaphatta kézhez a műegyetemen. 1921-ben a Szőlészeti Intézet alkalmazásába lépett. 1951-ben kísérletügyi igazgatóként ment nyugdíjba, tudományos munkásságát azonban haláláig folytatta. A bor kémijával és a borban végbemenő kémiai változásokkal, a borkezelési eljárások fejlesztésével foglalkozott.

Meghatározta a dextróz (szőlőcukor) és a levulóz (gyümölcscukor) arányát a szőlőben, a mustban, a borban. Komparatív vizsgálatokat végzett a hordós borok tárolás alatt történő szesztartalom változásáról, vizsgálta a must és a bor savainak változását. Élete utolsó éveiben figyelme a vörösborok felé fordult, cikkeivel igyekezett elterjeszteni és gyakorlatba átültetni legújabb eredményeit. Tevékenyen részt vett a hazai borász szakmai szervezetek munkájában is. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon.*

Főbb munkái:

Rakcsányi László, Szabó István: A dextróz és levulóz aránya a szőlőbogyóban, mustban és borban. *In: Ampelológiai Intézet Évkönyve. 1926–1935.*

Szabó István: Kvarclámpával végzett borvizsgálatok. *In: Ampelológiai Intézet Évkönyve. 1926–1935.*

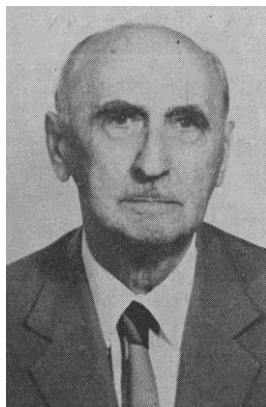
Szabó István: Magyar borok összetételének vizsgálata. *In: Szőlészeti Kutató Intézet Évkönyve. 1950.*

Szabó István: Vörösborkészítés nagyüzemi módszereinek kidolgozása. *In: Szőlészeti Kutató Intézet Évkönyve. 1952.²*

Irodalom róla:

Hajós György: A borvizsgálat magyar úttörői. *In: Országos Borminősítő Intézet Évkönyve. 1963.¹*

Tőry Kálmán (1891–1975) – vízépítő mérnök, kartográfus

Oklevelét a budapesti műegyetemen szerezte 1914-ben.

Elsőként mérte a Duna görgetett hordalékhozamát, és egy új kisvíz-szabályozási rendszert dolgozott ki. 1939-ben vízépítési kerületfelügyelő volt a Földművelésügyi Minisztériumban, 1940-tól a Vízirajzi Intézet igazgatója. 1943–1945 között a minisztérium folyammérnöki osztályának vezetője volt. 1945-től a Vízirajzi Intézetnél dolgozott. Elvállalta a magyarországi Duna-szakasz részletes felmérését, és elkészítette a folyam mélységvonalas medertérképét, megírta a Duna monográfiáját.

1949-ben a Vízgazdálkodási Hivatal szolgálatába állt; és jelentős szerepe volt az 1954. és 1956. évi dunai árvizek elleni védekezésben.

Kezdeményezte a mesterséges jégtörést. Lefordította Huszár Mátyásnak a Körösök szabályozásáról szóló kéziratot tanulmányát. *Forrás: jelesnapok.oszk.hu.*

Portré: arcanum.hu/hidrologia.

Főbb munkái:

Ihrig Dénes, Tőry Kálmán: A magyar Dunaszakasz szabályozásának kérdései. (Rövid áttekintés a feladatokról és a szabályozási módszerekről). *In: Vízügyi Közlemények. 1951. 33. 1. 3–30.p.¹*

Tőry Kálmán: Az Al-Duna szabályozása. *In: Hidrológiai Közöny. 1953. 33. 1/2. 36.p.¹*

Tőry Kálmán: Az Al-Duna szabályozása. (Vízügyi Történeti Füzetek; 5.). Bp., 1972.^{1,2}

Tőry Kálmán: Árvíz és jégveszély. *In: Hidrológiai Közöny. 1943. 23. 1/6. 22–29.p.¹*

Tőry Kálmán: Ausztria. A bécsi kikötő fejlesztésének terve. *In: Vízügyi Közlemények. 1948. 30. 2. 220–221.p.¹*

Tőry Kálmán: Bitumenes talajszigetelések a vízépítésben. (Vízügyi szakmai irodalmi beszámolók/9.). Bp., 1966.¹

Tőry Kálmán: A Duna és szabályozása. Bp., 1952.^{1,2}

Tőry Kálmán: Az elektronikus számológép a vízépítésben. *In: Vízgazdálkodás. 1965. 5. 5. 150.p.¹*

Töry Kálmán: A Felső-Duna mederemelkedése. *In: Vízgazdálkodás*. 1961. 1. 1. 27–30.p.¹

Töry Kálmán: A magyar víziutak jégviszonyai és gázlói. *In: Vízügyi Közlemények*. 1956. 38. 3. 300–315.p.¹

Töry Kálmán: A Mississipp-i lebegtetett hordalékának vizsgálata. *In: Hidrológiai Közlöny*. 1947. 27. 5/8. 112–113.p.¹

Irodalom róla:

Bogárdi János: Töry Kálmán [1891–1975]. *In: Vízügyi Közlemények*. 1975. 57. 2. 233–236.p.¹

Károlyi Judit: „A Duna szerelmese” Töry Kálmán emlékére, halála 25. évfordulóján. *In: Hidrológiai Tájékoztató*. 2000. 40. 1. 12–13.p.¹

Kováts Zoltán: Megemlékezés Töry Kálmánról, születése 100. évfordulóján. *In: Hidrológiai Tájékoztató*. 1992. 72.k. jubileumi sz., 13–14.p.¹

Lászlóffy Woldemár: Töry Kálmán [1891–1975]. *In: Hidrológiai Közlöny*. 1975. 55. 8. 329–330.p.¹

Tulogdy (Tulogdi) János (1891–1979) – magyar földrajztudós, barlangkutató, egyetemi tanár

Egyetemi tanulmányait 1908-ban földrajz–természetrajz szakon kezdte meg Kolozsvárott a Ferencz József Tudományegyetem Földtani Intézetében. Az I. világháború után a kolozsvári Református Kollégium földrajz és természetrajz katedráját ajánlották fel neki. Itt tanított 1918 szeptemberétől 1945-ig. 1945-ben a Bolyai Tudományegyetem Földrajz–Földtan Karára nevezték ki, ahol nyugdíjazásáig, 1959-ig volt tanszékvezető.

Oktatómunkája mellett értékes tudományos megfigyelésekkel gazdagította az Erdélyre, ezen belül Kalotaszegre és Kolozsvárra vonatkozó földrajzi ismereteket.

Tiszteletbeli tagja volt a Magyar Földrajzi Társaságnak és a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulatnak. Az erdélyi szervezett természetjáró és természetvédő mozgalom felkarolásában és irányításában is részt vállalt. Tagja, majd a harmincas években alelnöke volt az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek (EKE). Felelős szerkesztője volt az Erdélynek. Közel 300 tudományos és ismeretterjesztő cikket, földrajzi tankönyvet írt. *Forrás: Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, EKE. Portré: fsz.bme.hu/mtsz/mhk/csarnok.*

Főbb munkái:

Tulogdi János: A Berettyó forrásvidékének karsztjelenségei. *In: Karszt és Barlang*. 1971. 1. füz. 70.p.

Tulogdi János: Brassai Sámuel földrajzi nevelő-oktató munkássága. *In: Földrajzi Közlemények*. 1965. 89. 3. 278–282.p.¹

Tulogdy János: Kolozsvár környékének pleistocén képződményei. Doktori értekezés kivonata. *In: Földrajzi Közlemények*. 1925. 53. 9–10. 221–222.p.¹

Tulogdi János: A Magyar Autonóm Tartomány. *In: Földrajzi Közlemények*. 1957. 81. 4. 339–343.p.¹

Tulogdi János: Találkozásaim Kelemen Lajossal. *In: Keresztény Magvető*. 1977. 83. 3–4. 194.p.

Tulogdy János: A Tordai hasadék keletkezése. *In: Földrajzi Közlemények.* 1943. 71. 3. 193–215.p.¹

Irodalom róla:

Ajtay Ferenc László: Száz éve született Tulogdi János. *In: Földrajzi Múzeumi Tanulmányok.* 1991. 10.évf. 3–8.p.

Csíky Gábor: Dr. Tulogdy János 75 éves. *In: Földrajzi Közlemények.* 1968. 92. 1. 107.p.¹

Csíky Gábor: Tulogdi János emlékezete. *In: Földtani Közlöny.* 1982. 112. 4. 321–323.p.

Győri Róbert, Nagy Arisztid, Bulbuk Jenő (szerk.): Tiszteletkötet nemzedékek mentorának, a jeles természettudós, Tulogdy János emlékezetére. *In: Földrajzi Közlemények.* 2008. 132. 4. 521.p.¹

Molnár Jenő: Tulogdi János, a tudós és a tudománynépszerűsítő. *In: Földrajzi Közlemények.* 1991. 115. 3/4. 205–208.p.¹

Tövissi József: Tulogdi János születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett megemlékezés (Kolozsvár–Torda, 1991. okt. 11–12.). *In: Földrajzi Közlemények.* 1991. 115. 3/4. 217–219.p.¹

Dr. Tulogdi János (1891–1979). *In: Földrajzi Közlemények.* 1980. 104. 3. 287–290.p.¹

Újvári József, Rétvári László: In memoriam Tulogdi János. *In: Földrajzi Értesítő.* 1994. 43. 1/2. 201–203.p.^{1,2}

150 éve született:

Dégen (Degen) Árpád (1866–1934) – orvos, botanikus

Orvosi diplomát szerzett, de a Balkán-félsziget flórájának kutatásával emelkedett európai hírnévre.

Kedvenc kutatási területei közé tartozott az adriai parton fekvő Velebit-hegység, ahol számos érdekes új növényfajt és nemzetséget fedezett fel, amelyek közül több Dégen nevét viseli.

Életének fő műve a Velebit flórájáról csak halála után jelent meg. A flórákutató mellett növényneveléssel is foglalkozott.

A Magyar Tudományos Akadémia 1916-ban tagjai közé választotta. Megindította, és 1902-től haláláig szerkesztette a Magyar Botanikai Lapokat. *Forrás: tudosportal.hu. Portré: hu.wikipedia.org.*

Főbb munkái:

Degen Árpád: Adonis-Vergiftung. Berlin; Wien, 1932.¹

Degen Árpád: Alp- und Weidewirtschaft im Velebitgebirge. Hannover, 1914.¹

Dégen Árpád: Darányi Ignác dr. Bp., 1927.²

Degen Árpád előadása: [A búzatermeléssel kapcsolatban]. Bp., 1931.¹

Degen Árpád: Flora Velebitica. 1–4.Bd.: Aufzählung der auf dem Velebitgebirge, ...bisher beobachteten Pflanzen nebst einer Schilderung der in pflanzengeographischer Beziehung in Betracht kommenden physikalischen Verhältnisse des Gebietes. 1936–1938.¹

Dégen Árpád: Grabovszky Miklós, 1878–1932. Bp., 1932.^{1,2}

Degen Árpád: A háború és a magkereskedelem. Bp., 1915.^{1,2}

Degen Árpád: Heremagvak kötelező ólomzárolása. Bp., [1930?].¹

Degen Árpád: A magyar királyi állami vetőmagvizsgáló állomások. Bp., 1907.¹ 1994.¹

Degen Árpád: Magyar királyi magvizsgáló állomások. Bp., 1900.²

Degen Árpád: A magyar lóhere- és lucernamag jellemző gyommagjai. Bp., 1926.²

Degen Árpád: A magyar lucernamag. Bp., 1930.², angolul¹, németül¹, franciául¹

Degen Árpád: A magyar lucernagról. [s.n.][é.n.].¹

Degen Árpád: Megjegyzések néhány keleti növényfajról. Bp., 1912.¹

Degen Árpád: A növények immunitása. [Bp.], [193?].¹

Degen Árpád: Onosma austriaca Beck Budapest flórájában. Pécs, 1930.¹

Degen Árpád: Paul Ascherson. Bp., 1913.²

Degen Árpád: Remarques sur quelques plantes rares. Quimper: Cosquer, 1906.¹

Dégen Árpád: A rézgálicznak egy új, eredményt ígérő pótszere a peronospora ellen való védekezésben. Bp., [é.n.].¹

Degen Árpád: Rosa Györffyana n.sp. et species diversae generis Rosae a Prof. Györffy in montibus Bakonyensibus collectae. Szeged, 1925.¹

Degen Árpád: The Royal Hungarian seed-testing stations. Bp., 1908.^{1,2}

- Degen Árpád: *Il seme ungherese dell'erba medica*. Bp., 1930.¹
- Degen Árpád: *Staatliche Plombierung von Saatwaren*. Bp., 1928.¹
- Degen Árpád: *Tanulmányok az arankáról*. Bp., [post 1911.].²
- Degen Árpád: *Útmutató a budapesti Állami Vetőmagvizsgáló Állomás igénybevételéhez*. Bp., 1920.¹
- Degen Árpád: *Útmutató a budapesti m[agyar] kir[ályi] vetőmagvizsgáló állomás igénybevételéhez*. Bp., 1913.^{1,2} 1932.^{1,2}
- Degen Árpád: *A vetőmag tisztaságáról*. Bp., 1917.¹
- Degen Árpád: *A vetőmagvizsgálóknak Wageningenben 1931. évi július hó 13–18-ig megtartott nemzetközi kongresszusának eredményei*. Bp., 1932.²
- Degen Árpád, Ballenegger Róbert, Paál Árpád: *Az V. nemzetközi botanikai kongresszus: Cambridge, 1930. aug. 16–23. Pécs, 1931.*¹
- Degen Árpád, Gyárfás József: *Az országos m.kir. növénytermelési kísérleti állomás által 1914. és 1915-ben végzett összehasonlító vöröshere-termelési kísérletek*. [é.n.].¹
- Degen Árpád, Arsene Puttemans: *Sur l'influence de transport maritime sur la germination des semences*. Copenhagen, 1931.¹
- Degen Árpád, Schmidt Oszkár: *A budapesti m. kir. Állami Vetőmagvizsgáló Állomás jelentése az 1898. év július hó 1-től 1899. év június hó 30-ig terjedő egy évi működéséről*. Bp., 1901.²
- Írásai megjelentek a *Magyar Botanikai Lapokban*, a *Magyar Orvosok és Természettudományi Közleményekben*, a *Botanikai Közleményekben*, a *Természettudományi Közleményekben*, a *Kísérletügyi Közleményekben*.
- Irodalom róla:*
- Barthodeszky András: *Emlékezés Degen Árpád születésének 125. évfordulóján*. *In: Növénytermelés*. 1991. 40. 4. 382–383.p.¹
- Ertseyné Peregi Katalin (szerk.): *Dr. Degen Árpád emlékére: Jubileumi kiadvány*. Bp., 1994.^{1,2}
- Grenczer Béla: *Felsőhegyi Degen Árpád emlékezete*. 1934.¹
- Kárpáti Z.: *Degen Árpád mint flórakutató és szisztematikus*. *In: Országos Vetőmagfelügyelőség Évkönyve*. 1966.¹
- Lengyel Géza: *Degen Árpád emlékezete. Erinnerung an Árpád v. Degen. /1866–1934/*. 1936.¹
- Neszmélyi Károly: *Ünnepi megemlékezés Degen Árpád munkásságáról*. *In: Botanikai Közlemények*. 1994. 81. 92–94.p.¹
- Mentusz Károly: *Nevét őrzik a fémzárolt vetőmagvak*. *In: Számadás*. 1996. 8. 20. 15.p.¹
- Priszter Szaniszló: *Degen Árpád és a Degenia velebitica*. *In: Botanikai Közlemények*. 1994. 81. 1. 97–103.p.¹

Drucker Jenő (1866–1926) – szőlész, borász, mezőgazdasági író

1897-től (haláláig) a Borászati Lapok felelős szerkesztője. 1902-ben egyik alapítója és 1925-ig igazgatója, majd haláláig ügyvezető alelnöke volt a Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesületének. Jelentős tevékenységet fejtett ki a magyar szőlőművelés filoxéravész utáni felújítása, a bortermelés fellendítése érdekében, a magyar bor külföldi propagálása és a borexport fokozása terén. Mint a „Fructus” Gyümölcsértékesítő és Szeszfőző Szövetkezetek Központjának elnöke szorgalmazta a szeszfőző szövetkezetek szervezését. Ő rendezte az 1900. évi párizsi magyar borkiállítást. *Forrás: Magyar agrártörténeti életrajzok.*

Főbb munkái:

Baross Károly, Drucker Jenő: Franciaország szőlőművelése. Bp., 1901.²

Drucker Jenő (szerk.): Az I. országos szőlészeti és borászati kongresszus szervezete, tagjainak névsora, és lefolyása : a kongresszus 1899. szeptember hó 8. és 9. napjain Szegeden tartatott meg. Bp., 1900.²

Drucker Jenő: Adalékok a bortörvény (1893: XXIII. t.c.) revíziójához. Bp., 1906.^{1,2}

Drucker Jenő: Adatok a csótán (*periplaneta orientalis* L.) boncz- és szövettani szerkezetéhez. Bp., 1890.²

Drucker Jenő: A borhamisításnak és a hamisított bor forgalombahozatalának tilalmazásáról szóló törvény 1908: XLVII. T.-cz s az annak végrehajtása tárgyában kiadott rendeletek. Bp., 1909.²

Drucker Jenő: A boritaladó leszállításáról: A jelenleg érvényben levő boritaladó magassága, mint bortermelésünk, borkereskedésünk és vendéglős iparunk válságos helyzetének egyik főtenyezője. Bp., 1903.²

Drucker Jenő: Bortermelő Németország: Reflexiók a M. Sz. O. E. által 1907. július havában rendezett tanulmányútról. Bp., 1908.²

Drucker Jenő (szerk.): A Budapesten, 1914. évi június hó 11., 12., 13. napjain tartott V. országos szőlészeti és borászati kongresszus jegyzőkönyve. Bp., 1915.²

Drucker Jenő: A filoxéra-ügy Franciaországban. Munkács, 1892.²

Drucker Jenő: A legújabb magyar bortörvény. A bor előállításának, kezelésének és forgalmának szabályozásáról és a borhamisítás tilalmazásáról szóló törvény (1924: IX. t.c) Bp., 1924.^{1,2}

Drucker Jenő: Magyarország szőlőgazdasága. A Tátralomnicon rendezett borkiállítás katalógusa. Bp., 1905.², németül²

Drucker Jenő: A mi nemzeti italunk: miképen lehetne a hazai borfogyasztás fokozása által szőlőművelésünk válságát elhárítani? Bp., 1907.²

Drucker Jenő (szerk.): A Nagyváradon 1906. évi szeptember hó 16. és 17. napjain tartott III. országos szőlészeti és borászati kongresszus jegyzőkönyve. Bp., 1907.²

Drucker Jenő: A pinceszövetkezetek. Bp., 1913.^{1,2}

Drucker Jenő (szerk.): A Pozsonyban 1902. évi szeptember hó 24., 25. és 26. napjain tartott II. országos szőlészeti és borászati kongresszus jegyzőkönyve. Bp., 1902.²

Drucker Jenő: Szőlészetünk haladása. Bp., 1909.²

Drucker Jenő: Szőlőink felújítása: Van-e szükség újra szőlőkölcsönre? Bp., 1920.^{1,2}

Drucker Jenő: Ungarns Rebenkultur und Weinwirtschaft. Bp., 1922.¹

Drucker Jenő, Baross E.: A magyar szőlő- és borgazdaság tíz-éves története egyesületünk életében (1914-től 1923-ig): a "Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesületé"-nek évkönyve az 1924. évről. Bp., 1925.²

Irodalom róla:

Geday Gusztáv: Emlékezés nagy elődeinkre: Dr. Drucker Jenő (1886–1926). *In: Borászati füzetek.* 2002. 14. 2. 20–22.p.

Gállik István Dömötör (1866–1945) – építészmérnök

1888-ban szerzett oklevelet a budapesti műegyetemen. 1888–1890 közt tanársegéd, majd a Földművelésügyi Minisztériumban a Vízirajzi Osztály mérnöke volt. 1892 után a kereskedelemügyi minisztérium hídépítési osztályának munkatársa, 1918-tól 1925-ig vezetője volt. Mint kereskedelemügyi helyettes államtitkár vonult nyugalomba. Részt vett a budapesti Duna-hidak szerkezeti részének tervezésében, ezek építésében, valamint a Tisza-hidak és a Széchenyi-Lánchíd (1913–1916) újjáépítésében. Szakirodalmi munkásságában a hídépítéstan kérdései mellett elsősorban vas- és acélszerkezeti anyagok szilárdsági vizsgálatának kérdéseivel foglalkozott. Kutatómunkái elősegítették a nagy szilárdságú acélok alkalmazását.
Forrás: tudosnaptar.kfki.hu.

Főbb munkái:

Gállik István: A hídfők és hídoszlopok legcélszerűbb helyzetének meghatározása. *In: A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye.* 1890. 24. 1/12. 389–410.p.

Gállik István: A nagyobb szilárdságú szerkezeti acélok kérdésének állása Magyarországon. *In: A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye.* 1928. 62. 41/42. 285–290.p.

Gállik István: A nehézkes állandója. *In: Természettudományi Közlöny.* 1888. 20. 1. pótfüzet. 38.p.¹

Irodalom róla:

Verő (Veszélka) József: Gállik István nyúlás-átszámító módszerének egyszerűsítése. *In: Bányászati és Kohászati Lapok.* 1950. 83.évf. 279–280.p.

Jankó Sándor (1866–1923) – erdőmérnök, főiskolai tanár

A selmecbányai erdészeti akadémiára jelentkezett, ahol oklevelét 1890-ben kapta meg.

1901-ben főerdésszé nevezték ki, majd 1906-tól egyidejűleg erdőtanácsosként a selmecbányai akadémián az erdészeti földmérés professzora lett. A geodéziai tanszék létrehozása és korszerű kiépítése szinte kizárólag az ő erőfeszítéseinek köszönhető. 1906 májusától fél évet töltött közép-európai tanulmányúton, hogy az erdészeti szállítóberendezéseket és a vadpatak-szabályozást tanulmányozza. 1920-tól az immár Sopronba költözött Erdészeti Főiskola rektora volt. Az első magyar nyelvű fotogrammetriai munka szerzője.

Forrás: nevpont.hu. Portré: nyme.hu.

Főbb munkái:

Jankó Sándor: Ábrák az "Erdei szállító berendezések" 2. részéhez. Sopron, 1920.²

Jankó Sándor: Erdei szállító berendezések. 1–2. Sopron, 1920.^{1,2}

Jankó Sándor: Erdei szállító berendezések 1. részéhez ábrák. Sopron, 1920.²

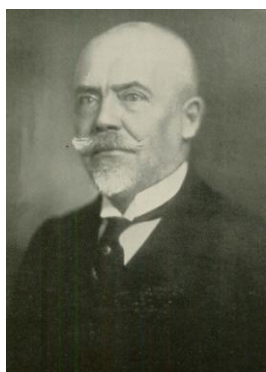
Jankó Sándor: Erdészeti földméréstan. II. rész. Gyakorlati mérés. Sopron.²

Jankó Sándor: Szalma-, széna- stb. kazlak köbtartalomszámítása. Bp., 1909.²

Irodalom róla:

Bácsatyai László: Jankó Sándor (1866–1923) élete és munkássága. (Erdésznyagyjaink arcképcsarnoka; 18.). Sopron, 2003.¹

Kenessey Béla (1866–1936) – kultúrmérnök, vízügyi szakíró

1889-ben fejezte be tanulmányait a budapesti műegyetemen, utána a budapesti, brassói, szombathelyi, székesfehérvári kultúrmérnöki hivatalban dolgozott. 1923-ban az Országos Vízépítési Igazgatósághoz került, ahonnan a Földművelésügyi Minisztérium Vízrajzi Osztályára vezetett az útja, amelynek később vezetője lett.

A budapesti közgazdasági egyetemen évekig tanított, ahol a kultúrtechnika tantárgy előadója volt. Tagja, vezetője volt a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet vízépítési szakosztályának és a Magyar Meteorológiai Társaságnak.

1924-től egészen haláláig a Vízügyi Közlemények szerkesztője volt. Szakírói, elméleti munkássága mellett gyakorlati, hidrológiai megfigyelései is maradandóak. Egyike a kultúrmérnöki hivatásról szóló irodalom legalaposabb, leglelkesebb művelőinek. *Forrás: jelesnapok.oszk.hu. Portré: Vízügyi Közlemények. 1936. 18. 1.*

Jelentős számú munkáját adta közre a *Természettudományi Közlöny* és a *Vízügyi Közlemények*.

Főbb munkái:

Kenessey Béla: Az Alföld állítólagos kiszáritása, elszikesítése és öntözésének kérdése. *In: Vízügyi Közlemények. 1931. 13. 2. 3–27.p.*¹

Kenessey Béla: Az Alföld vízgazdálkodása. *In: Vízügyi Közlemények. 1934. 16. 2. 314–333.p.*¹

Kenessey Béla: Az árvizek számítása csapadékból. *In: Vízügyi Közlemények. 1928. 10. 2. 86–115.p.*¹

Kenessey Béla: Az atkás talajokról. *In: Vízügyi Közlemények. 1923. 10. 2. 56–58.p.*¹

Kenessey Béla (szerk.): A csonkamagyarországi ármentesítő és lecsapoló társulatok munkálatai és azok közgazdasági jelentősége. Bp., 1931.^{1,2}

Kenessey Béla: Gazdaság kútvízzel való ellátása géperővel. *In: Természettudományi Közlöny. 1897. 29. 333. 270.p.*¹

Kenessey Béla: A "Gülle"-gazdálkodás. *In: Vízügyi Közlemények, 1935. 17. 1. 151–153.p.*¹

Kenessey Béla: A hévízi melegforrások. *In: Vízügyi Közlemények. 1929. 11. 2. 102–106.p.*¹

Kenessey Béla: Lefolyási tényezők és retenciók. Hidrológiai tanulmányút. *In: Vízügyi Közlemények.* 1930. 12. 1. 55–76.p.¹

Kenessey Béla: Mederszelvények és mederszelvénytáblázatok. *In: Vízügyi Közlemények.* 1933. 15. 2. 298–333.p.¹

Kenessey Béla: A mezőgazdasági vasutak, majorok vízellátása és vizeinek levezetése. Bp., [1930?].²

Kenessey Béla: A permetező öntözés. *In: Vízügyi Közlemények.* 1934. 16. 4. 549–577.p.¹

Kenessey Béla: A vakonddrain. *In: Vízügyi Közlemények.* 1930. 12. 2. 109–122.p.^{1,2}

Kenessey Béla: Vízemelkedések, vízugrások. *In: Vízügyi Közlemények.* 1929. 11. 1. 114–117.p.¹

Kenessey Béla: Vízérőre berendezett műmalom. *In: Természettudományi Közlöny.* 1897. 29. 332. 214.p.¹

Kenessey Béla: Vízugrás és az energia megsemmisülése vízben. *In: Vízügyi Közlemények.* 1929. 11. 1. 117–121.p.¹

Kenessey Béla: Vízgazdálkodás. Bp., 1931.^{1,2}

Kenessey Béla: Vízgazdálkodás a mezőgazdasági termelésben: gazdák és mérnökök számára. (Földművelésügyi Minisztérium kiadványai 1933. év 5. sz.). Bp., 1933.^{1,2}

Irodalom róla:

Katz Veronika: Hatvanéves a repülőgépes vízügyi szolgálat (Kenessey Béla 1866–1936.; Viczián Ede 1872–1931). *In: Magyar Vízgazdálkodás.* 1986. 26. 7. 7–18.p.¹

Németh Endre: Kenessey Béla [1866–1936]. *In: Vízügyi Közlemények.* 1936. 18. 1. 4–7.p.¹

Tangl Ferenc (1866–1917) – fiziológus, állatorvos, egyetemi tanár

Orvosi oklevelet Budapesten 1888-ban szerzett, ekkortól a kórbonctani intézetben dolgozott.

1892–1903 között az állatorvosi akadémián az élet- és természettan segédtanára, majd 1903-tól rendes tanára volt. Kezdeményezésére létesült az Állatélettani és Takarmányozástani Kísérleti Állomás, melynek 1896–1917 között az első igazgatója volt.

Legfontosabb kutatási eredményeit az anyagcsere-folyamatok, az egyedi fejlődés energetikája és az energiaforgalmi kérdések területén érte el. Számos élettani kutatóeszközt, állatorvosi műszert alkotott. Iskolát teremtett maga körül. 1902-től a Magyar Tudományos Akadémia tagja. *Forrás: Magyar agrártörténeti életrajzok.*

Portré: SZIE Állatorvos-tudományi Könyvtár.

Főbb munkái:

Tangl Ferenc: A diphteria aetiológiájáról, Bp., 1891.

Tangl Ferenc: Energia, élet és halál. Bp., 1913.²

Tangl Ferenc: A fehér véresejtek és a genny fizikális kémiájáról. Bp., 1917.

Tangl Ferenc: Közlemények az anyagforgalom élettana és a takarmányozástan köréből. Bp., 1908.^{1,2}

Tangl Ferenc: Respirációs készülék közép nagyságú állatok részére. Bp., 1912.
 Tangl Ferenc: A tyúktojás héjának változásáról költés közben. Bp., 1908.
 Tangl Ferenc: A veseműködés calorimetriája. Bp., 1913.
 Tangl Ferenc: Vizsgálatok a Ca, Mg és P forgalmáról növényevő állatokban. Bp., 1901.
 Tangl Ferenc: Vizsgálatok a sertés táplálóanyag- és energiaszükségletéről, Bp., 1899. 1913.
 Tangl, Franz: Allgemeine biochemische Grundlagen der Ernährung. Jena, 1908.²
 Tangl, Franz: Beiträge zur Futtermittellehre und Stoffwechselphysiologie der landwirtschaftlichen Nutztiere. Berlin, 1905.² 1913.²
 Tangl, Franz: Mitteilungen aus der königl. ungar. tierphysiologischen Versuchsstation in Budapest. (Versuchs-Stationen; 74.). Bp., 1910–1911.¹
 A *Kísérletügyi Közlemények*ben publikált.

Irodalom róla:

Karasszon Dénes: A fiziológia magyar mesterei. Tangl Ferenc emlékezete. *In: Orvosi Hetilap.* 2010. 151. 22. 903–906.p.
 Réti Endre: Tangl Ferenc születésének 100. évfordulója. *In: Természettudományi Közlöny.* 1966. 10.(97.) 1. 26–28.p.¹
 Tangl Ferenc (1866–1917) emlékkiállítás. Bp., 1966. 8 p.¹
 Dr. Tangl Ferenc (1866–1917). *In: Állatorvosi Lapok.* 1917. 40. 52. 338–339.p.
 Weiser István: Tangl Ferenc dr. Visszatekintés életére és mezőgazdasági kísérletügyi működésére. *In: Kísérletügyi Közlemények.* 1917. 20. 2. 319–322, +1 tábla.p.

Tömörkény (született Steingasser) **István** (1866–1917) – magyar író, újságíró, néprajzkutató, régész, múzeum- és könyvtárigazgató

1899-ben került a szegedi Somogyi-könyvtár és Városi Múzeum intézményébe Reizner János könyvtár- és múzeumigazgató mellé. Látogatta a Múzeumok és Könyvtárak Országos Felügyelősége által szervezett szaktanfolyamokat. Itt lehetősége volt a könyvtárosi, természetrajzi, néprajzi és régészeti ismereteinek elmélyítésére. 1904-ben a könyvtár és a múzeum igazgatója lett egészen 1917-ben bekövetkezett haláláig. A századforduló utáni évek átalakuló paraszti világának kincseit nem kizárólag múzeumi tárgyakon keresztül, hanem a *Szegedi Napló*ban, a *Magyar Hírlap*ban és önálló kötetekben publikálva novelláin keresztül is őrizte. *Forrás: mek.oszk.hu.*
Portré: commons.wikimedia.org.

Főbb művei:

Tömörkény István: Betyárlegendák: az alföldi rablóvilág története: első könyv. Szeged, 1898.
 Tömörkény István: Egyszerű emberek. Bp., 1914.
 Tömörkény István: Gerendás szobákból: elbeszélések. Bp., 1904.
 Tömörkény István: Különféle magyarok meg egyéb népek. Bp., 1910.
 Tömörkény István: Napos tájak. Bp., 1940.

Tömörkény István: Rónasági csodák. Szeged, 1943.

Tömörkény István: Subavásár és más elbeszélések. Arad, 1944.

Tömörkény István: Szegedi parasztok és egyéb urak. Szeged, 1893.

Tömörkény István: Vizenjárók és kétkézi munkások. Szeged, 1902.

Irodalom róla:

Juhász Gyula: Tömörkény István élete és művei. Szeged, 1941.

Lengyel András: "Szeged kultúrpalotájának legnagyobb raritása" Tömörkény István. *In: A hagyomány szolgálatában. Történeti ismertető Szeged és Csongrád megye múzeumairól.* Szeged, 2002.

Treitz Péter (1866–1935) – agrogeológus

Tanulmányait a magyaróvári gazdasági akadémián végezte el. 1890-ben a Földtani Intézetbe került, és az agrogeológiai osztály tagjaként megszervezte az ország agrogeológiai felvételét. Munkatársaival együtt kialakított talajtérképezési módszerét a külföldi agrogeológusok is átvették, különösen az 1909-ben Budapesten tartott első nemzetközi kongresszus után. Foglalkozott a szikes talajok javításával, s ezeken a szőlő- és a dohánytermesztés lehetőségeinek tanulmányozásával is. A Nemzetközi Talajtani Társaság tagja és a Földművelésügyi Minisztérium Országos Talajjavítási Bizottságának tagja volt.

Talajtani felvételei magyar és német nyelven a *Földtani Intézet Évkönyveiben* jelentek meg.
Forrás: Magyar agrártörténeti életrajzok.

Főbb munkái:

Treitz Péter: Az agrogeologia feladatai. Bp., 1910.²

Treitz Péter: Agrogeologische Beschreibung der Umgebung von Szabadka und Kelebia: Bericht über die agrogeologische Spezialaufnahme im Jahre 1908. Bp., 1911.²

Treitz Péter: A Balatonnak és környékének fizikai földrajza: Geológiai, petrográfiai, mineralógiai és ásványchemiai függelék: A Balaton környékének földrajzi leírása, orográfiája és geológiája: A Balaton-tó fenékiszapjának és altalajának fizikai alakulása és ásványtani összetétele. Bp., 1911.²

Treitz Péter: Bodenkarte der Umgebung von Magyar-Óvár. Bp., 1898.¹

Treitz, Péter: Die Bodenregionen im geschichtlichen Ungarn und die Stellung der Hauptbodentypen zu der allgemeinen Bodenklassifikation. [S.l.], [s.a].¹

Treitz Péter: Csonka-Magyarország termőtalaja. 1929.^{1,2}

Treitz Péter: A Duna-Tisza közének agrogeológiai leírása. Bp., 1903.², németül²

Treitz Péter: A Duna-Tisza-közi belvizek és hasznosításuk. Bp., 1931.²

Péter Treitz: Eintheilung der Bodenarten. [Bp.], 1900.¹

Treitz Péter: Felvételi jelentés az 1896. évről. 1897.¹

Treitz Péter: Gazdasági ásványtan és talajismeret. Bp., 1929.²

Treitz Péter: Homok vizsgálatok. Bp., 1917.²

Treitz Péter: Jelentés az 1895. évi felvételről. 1895.¹

Treitz Péter: Jelentés az 1898-ik év nyarán végzett talajfelvételi munkálatokról. 1898.¹

- Treitz Péter: Jelentés az 1900-ik év nyarán végzett agrogeológiai munkálatokról. 1902.¹
- Treitz Péter: Jelentés az 1901-ik év nyarán végzett talajfölvételi munkálatokról. 1903.¹
- Treitz Péter: Magyarázó a többtermelés szolgálatában álló talajvizsgálatokhoz. Bp., 1929.¹
- Treitz Péter: Magyarázó az országos átnézetes klimazonális talajtérképhez. Bp., 1924.¹
- Treitz Péter: Magyarország talajainak beosztása klímazónák szerint. 1901.¹
- Treitz Péter: Magyar-Óvár környékének talajtérképe. Bp., 1896.¹
- Treitz Péter: A Mecsekhegység és a Zengő hegycsoport déli részének agrogeológiai viszonyai. 1903.¹
- Treitz Péter: Meszezés a mezőgazdaságban. Bp., 1928.² 1930.¹
- Treitz Péter: A Nagysomlyó-hegy szőlőterületének talajismereti leírása. Bp., 1905.²
- Treitz Péter: A Palics-tó környékének talajismereti leírása. Bp., 1903.², németül²
- Treitz Péter: Preliminary report on the alkali-land investigations in the Hungarian Great-Plain in the year 1926. Bp., 1927.²
- Treitz Péter: Szeged és Kistelek vidéke 20. zóna jelzésű lap (1:75,000.) XXII. rovat. Bp., 1905.¹
- Treitz Péter: Székes területek Magyarországon. 1896.¹
- Treitz Péter: Talajgeográfia. 1913.¹, franciául 1914.¹
- Treitz Péter: Uti jelentés. Bp., 1893.²
- Treitz Péter: A vas borsó. [Bp.], 1905.¹
- Treitz Péter, Szilágyi János: Megfigyelések a meszetalajok s a meszetalajokra alkalmas amerikai szőlőfajtákról. Pécs, 1905.¹
- Treitz Péter, Zsilinszky Endre: A szikes talajok javítása: A sós és szikes talajok természetrajza és javításuknak módozatai két részben. Bp., 1924.^{1,2}

Irodalom róla:

- Timkó Imre: Treitz Péter emlékezete. *In: Földtani Közlöny.* 1936. 66. 1/3. 2–18.p.¹
- Dr. Treitz Péter. [Nekrológ]. *In: Természettudományi Közlöny.* 1935. 67. 1021/1022. 94.p.¹

Ujhelyi Imre (1866–1923) – gazdasági akadémiai tanár, igazgató

A magyaróvári gazdasági akadémián végzett 1886-ban. Majd a budapesti állatorvosi főiskolán folytatta tanulmányait, s ezek befejezése után a szentimrei földművesiskolához nevezték ki ösztöndíjas segédnek. Fél év múlva került Magyaróvárra, ahol az állategészségtan és állatkereskedés tárgyakat oktatta. 1893-ban az akkor létesült Állatgyógyászati Állomás vezetője lett. 1896-ban rendkívüli, később rendes tanár lett. Az állatbonctan és élettan, az állategészségtan, állatgyógyászat és állatkereskedés tantárgyak oktatása mellett előadásokat tartott a gazdáknak falusi téli tanfolyamokon Moson vármegyében. Többször járt bel- és külföldi kiküldetéseken, tanulmányutakon.

1903-ban a Tejkísérleti Állomás vezetőjévé nevezték ki. 1906-tól tanította az akadémián a tejgazdaság című tantárgyat is.

Magyarországon elsőként ismerte föl az állati gümőkór kártételét, és eredményesen vette fel vele a küzdelmet. Megalakította és fellendítette a Moson megyei tejszövetkezeteket. Nagy súlyt helyezett a tejelőképessegre, a tenyészkiválasztásra és a törzskönyvezésre. E célt szolgálta az 1896-ban megalapított Magyaróvári Szarvasmarha-tenyésztő Egyesület, amelynek vezetője lett. 1909-től a magyaróvári gazdasági akadémia igazgatójaként dolgozott 1920-as nyugalomba vonulásáig. *Forrás: mek.oszk.hu. Portré: Magyar életrajzi lexikon.*

Főbb munkái:

Ujhelyi Imre: Bekämpfung der Tuberkulose der Haustiere. Bp., 1905.²

Ujhelyi Imre: A gümőkór elterjedéséről s az ellene való védekezésről. [s.l.],[é.n.].²

Ujhelyi Imre: A halászi és temesvári tejelőversenyek. Magyaróvár, 1901.¹

Ujhelyi Imre: Jegyzetek Ausztria, Svájc és Dél-Németország állattenyésztéséhez: Jelentés ... az 1894. év augusztus és szeptember hónapjában tett tanulmányútról. 1896.^{1,2}

Ujhelyi Imre: Jelentés a Magyar-Óvári Szarvasmarha-Tenyésztési Egylet 1899–1900. negyedik üzletévi működéséről. Magyaróvár, 1900.² 1901.² 1904.² 1912.² 1913.² Győr, 1909.², németül: Magyar-Óvár, 1904.² Székesfehérvár, 1906.² Győr, 1909.² Magyaróvár, 1913.² 1914.² 1915.² 1916.² 1918.²

Ujhelyi Imre: Kísérleti védőoltások a sertésvész ellen. Magyaróvár, 1896.²

Ujhelyi Imre: Kísérletek Koch tuberculinjával szarvasmarhákban. Bp., 1891.²

Ujhelyi Imre: A magyar-óvári tejelőverseny. Magyar-Óvár, 1899.²

Ujhelyi Imre: A szarvasmarhák gümőkórja elleni védekezés Frigyes főherceg magyaróvári uradalmában. 1902.¹

Ujhelyi Imre: A tejgazdaság dióhéjban kiskisgazdák részére. Bp., 1912.^{1,2}

Ujhelyi Imre: Tejvizsgálatok hazai gazdaságokban. Magyaróvár, 1903.²

Irodalom róla:

Kurucz Miklós: Ujhelyi Imre (1866–1923). In: *Magyar Mezőgazdaság*. 1996. 51. 6. 22.p.¹

Szajkó László: 130 éve született Ujhelyi Imre, a magyar szarvasmarhatenyésztés és tejgazdaság egyik legnagyobb alakja (1866–1923). In: *Tejgazdaság*. 1996. 56. 2. 5–7.p.¹

Szajkó László: Emlékbeszéd Ujhelyi Imre (1866–1923) halálának 70. évfordulójára. In: *Állattenyésztés és Takarmányozás*. 1993. 43. 5/6. 567–573.p.¹

Szajkó László: Ujhelyi Imre szerepe a szarvasmarhatenyésztés és a tejgazdaság fejlesztésében. In: *Tejipar*. 1966. 15. 4. 73–78.p.¹

175 éve született:

Band Henrik (1841–1913) – kertész, kerttervező, kertépítő

A vácrátóti park megépítésében jelentős részt vállalt. A kerttervezés és kertfenntartás mellett igen sokat foglalkozott a növényekkel. Korának kiváló növénytermesztője is volt. Szabadidejében növényeket gyűjtött, kizárólag azok természetes termőhelyéről. Az 1162 db növényt tartalmazó herbáriumja jelenleg az MTA vácrátóti Ökológiai és Botanikai Intézetében található. Ebben a munkában külső alaktani tulajdonságok, a növények haszna és ártalma, szaga, illata, íze, színe, valamint a termőhely és származási hely szerint csoportosította a növényeket. Kiemelkedő elméleti munkája *A hazai flóra kiválóbb növényeinek ismertetése, kultúrája, alkalmazása és termőhelye* című dolgozata. A *Kert* című folyóiratban publikált. Több mint 100 növényt írt le. *Forrás: Magyar agrártörténeti életrajzok.*

Főbb munkái:

Band Henrik: *A hazai flóra kiválóbb növényeinek ismertetése, kultúrája, alkalmazása és termőhelye.* In: *Kertészeti Lapok.* 1888. 3. 62–66.p

Irodalom róla:

Kárpáti István, Kárpátiné Nagy Vera: Band Henrik herbáriumja Vácrátóton. Magyar herbáriumok: 2. In: *Botanikai Közlemények.* 1959. 48. évf. 1–2.sz. 114–115.p.¹

Kurucz Miklós: Agrármúltunk nagyjai: Band Henrik Vilmos (1841–1913). In: *Agrofórum.* 2013. 24. 1. 119.p.¹

Mocsáry Sándor (1841–1915) – zoológus, entomológus

A Magyar Nemzeti Múzeum újonnan létrehozott állattárában kapott segédi státuszt. A hártvásszárnyúak gyűjteményét ő hozta létre. 1882-ben elnyerte a Magyar Tudományos Akadémia Vitéz-díját fémdarázsmonográfiájáért.

17 évig folyamatosan gyűjtött az ország területén, de különösen Bihar vármegye faunája érdekelte, kiváltképp a hártvásszárnyúak rendjével foglalkozott. Számos új fajt talált és írt le. Több mint 650 fémdarázsfajt írt le.

Tiszteletére a tudósok 1 nemet és több mint 50 rovarfajt neveztek el. *Forrás: nevpont.hu. Portré: hu.wikipedia.org.*

Főbb munkái:

Mocsáry Sándor: *Emlékbeszéd Xántus János levelező tagról.* Bp., 1899.

Mocsáry Sándor: *Európai és másföldi új hártvároptűek.* Bp., 1884.

Mocsáry Sándor: *Földünk fémdarázssainak magánrajza. Monographia Chrysidarum orbis terrarum universi.* Bp., 1889.

Mocsáry Sándor: *A magyar birodalom állatvilága. Fauna regni Hungariae. Hymenoptera.* Bp., 1897.

Mocsáry Sándor: *A magyar birodalom állatvilága. Fauna regni Hungariae. Neuroptera et Pseudo-Neuroptera.* Bp., 1899.

Mocsáry Sándor: A magyar fauna fémdarazsai. Chrysididae faunae Hungaricae. Bp., 1882.

Mocsáry Sándor: A magyar fauna másnejű darázsai. Heterogynidae faunae Hungaricae. Bp., 1880.

Mocsáry Sándor: Literatura Hymenopterorum. Bp., 1882.

Mocsáry Sándor: A mézelő méh életéből. 1877.¹

Mocsáry Sándor, Podhráczky Ferenc: Természettajzi szemelvények. Értekezések az állat- és növénytan köréből. Nagyvárad, 1868.

Több mint kétszáz értekezése, cikke a következő folyóiratokban és hírlapokban jelent meg: *Mathematikai és Természettudományi Közlemények, Nagyvárad, Fővárosi Lapok, Természettudományi Közlöny, Természettudományi Szemle, A Természet, Természettajzi Füzetek, Petites Nouvelles Entomologiques, Paris, Tijdschrift voor Entomologie, Sgravenshage, Rovartani Lapok, Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici* stb.

Irodalom róla:

Móczár László: Mocsáry Sándor és a Természettudományi Múzeum Hymenoptera gyűjteménye. In: *Állattani Közlemények*. 1967. 54. 1–4. 89–97.p.^{1,2}

Szelei László: Mocsáry Sándor 1841–1915. In: *Tudomány és Mezőgazdaság*. 1971. 9. 6. 97–99.p.¹

Szécsi Zsigmond (1841–1895) – erdőmérnök, erdészeti szakíró

Neve összekapcsolódott a magyar nyelvű oktatás kezdeteivel s a szakirodalom kibontakozásával.

Előadásokat tartott erdőhasználatból, általános mezőgazdaságtanból, foglalkozott köz-, víz- és útépitéssel. Az ő kezdeményezésére vezették be az akadémiai tantárgyak közé a mesterséges haltenyésztés és a vadászati-fegyvertani előadásokat is.

Az akadémia tanszéke számára hatalmas mennyiségű szemléltetőanyagot gyűjtött. Az akadémia építkezései körül is elévülhetetlen érdemeket szerzett, ő készítette a legtöbb tervet, melyeket valóra is váltottak. *Forrás: Magyar agrártörténeti életrajzok.*

Portré: vadgazdalkodas.emk.nyme.hu.

Főbb munkái:

Bölcsházai Belházy Jenő, Illés Nándor, Szécsi Zsigmond: A vadászati ismeretek kézikönyve. 1. köt. Első rész: Fegyvertan: Második rész: Fogó-készülékek, csalétek, hívók, hurkok s a vadászatnál még szükséges egyéb berendezésekről, szerszámokról és tárgyokról: Harmadik rész: A vadász-ebek, vadász-ló és sólyom / Bölcsházai Belházy Jenő. Bp., 1892.¹

2. köt. A hazai vadak természetrajza: Első rész: Emlősök: Második rész: Madarak / Szécsi Zsigmond. Bp., 1892.^{1,2}

3. köt. [A vadászat kezelése és gyakorlása] / Illés Nándor. Bp., 1895.¹

Szécsi Zsigmond: Az erdőhasználat kézikönyve. 1884.¹ 1894.²

Szécsi Zsigmond: Ünnepnepok: Egy magyar vadász hitvallása: 2. rész. Bp., 1963.²

Szécsi Zsigmond, Fekete Lajos: Az emberi trágya a mezőgazdaságban. Kolozsvár, 1881.

Wágner (Wagner) László (1841–1888) – mezőgazda, műegyetemi tanár

1865-ig gazdatisztként működött. 1865-től a rajnai bortermelést, 1867–1868-ban a párizsi világkiállítás alkalmából Champagne vidékén a pezsgőgyártást tanulmányozta. Az 1872. évi lyoni nemzetközi borászati és selyemtenyésztési kongresszus alelnöke volt. Szakirodalmi munkássága a gazdaságpolitika, a mezőgazdaságtan, de főleg a mezőgazdasági ipar, illetve a mezőgazdasági kémia területére terjedt ki. Tudományos alapossággal a természettani alapokra fektetett mezőgazdasági ipar meghonosításának a kérdéseivel foglalkozott. Első könyve *A természettan elvei...* az ország kisebb gazdáit kívánta megtanítani a természettudomány alapismereteire. Foglalkozott a szeszes erjedés elméleti és gyakorlati kérdéseivel. Műveivel nemzetközileg ismert szaktekintéllyé vált. *Forrás: Magyar agrártörténeti életrajzok.*

Főbb munkái:

Wágner, Ladislaus, von: Landwirtschaftliche Pflanzen-Produktions-Lehre: Zum Gebrauche bei Vorlesungen an landwirtschaftlichen Hochschulen und Akademien, sowie zum Selbststudium für praktische Landwirthe. Bp., 1874.¹

Wagner László: Adatok a magnemesítés kérdéséhez. Bp., 1874.²

Wagner László: Die Bierbräuerei nach dem gegenwärtigen Standpunkte der Theorie und Praxis des Gewerbes. Mit besonderer Berücksichtigung des Brauverfahrens in Ungarn-Oesterreich, Bayern, am Rhein... Weimar, 1870. 1877. 1884.

Wágner László: Gazdasági műszaki vegytan. Kézikönyv felsőbb gazdasági tanintézetek hallgatói, gazdák és iparosok számára. Pest, 1870.²

Wagner László: Handbuch der Stärkefabrikation mit besonderer Berücksichtigung der Dextrin- und Traubenzuckerfabrikation. Nach dem heutigen Standpunkte der Theorie und Praxis. Braunschweig, 1876.

Wagner László: Handbuch der Tabak- und Cigarrenfabrikation. 3. sehr vermehrte und gänzlich umgearbeitete Auflage von E. Schreiber's «Tabak- und Cigarrenfabrikation». Weimar, 1871.

Wagner László: Keményítő, dextrin és szőlő-czukor monographiája. (Németül: Braunschweig, 1881. 1886., angolul: London, 1881.)

Wagner László: Landwirtschaftliche Zustände in Ungarn. Prag, 1869.

Wagner László: A magyar, osztrák, német, angol új métermértékek és súlyok egyszerű és összetett átváltoztatási táblázatai. Budapest, 1875. (Németül: Leipzig és Bpest, 1875.)

Wagner László: A szőlők megóvása tavaszi fagy ellen. Bp., 1875.

Wagner László: Tabakkultur, Tabak- und Zigarettenfabrikation, sowie Statistik... mit besonderer Berücksichtigung der... Tabaksorten. Weimar, 1888.

Wágner László: A természettan elvei, alkalmazásukban a gazdasáztanra, különös tekintettel Magyarország gazdasági viszonyaira. Pest, 1868.²

200 éve született:

Faller Gusztáv (1816–1881) – bányamérnök, bányászati akadémiai tanár

A selmecbányai akadémián tanársegéd, majd helyettes tanár, tanszékvezető, a szélaknai kincstári bányászatnál bányatiszt, Tirolban kerületi bányamérnök volt. Nemzetközi jelentőségű szakirodalmi munkásságán túl sokat tett a tananyagok korszerűsítéséért. Munkája során az elméleti oktatás mellett a gyakorlati foglalkozásokra is nagy hangsúlyt fektetett. Ő volt a dorogi szénmedence geológiai és bányászati viszonyainak első tudományos vizsgálója, valamint a magyar bányászati-kohászati szakemberképzés történetének első kutatója és földolgozója. Geológiai és mineralógiai megfigyeléseket végzett. *Forrás: Magyar tudóslexikon; Csáki Károly: Híres selmecbányai tanárok.*

Főbb munkái:

Faller Gusztáv: Beschreibung einiger wichtiger Metallbergbaue der Com Zips. Gömör u. Abauj in Ober-Ungarn. Schemnitz, 1868.

Faller Gusztáv: Geschichte der Berg- und Forstakademie in Schemnitz. Schemnitz, 1865.

Faller Gusztáv: Der Schemnitzer Metallbergbau in seinem jetzigen Zustande. Schemnitz, 1865.

Faller Gusztáv: Selmeczi m. kir. bányász- és erdész-akademia évszázados fennállásának Emlékkönyve 1770–1780. Schemnitz, 1871.

Faller Gusztáv: Der Steinkohlenbergbau bei Fünfkirchen. Schemnitz, 1869.

Faller Gusztáv: A vas geológiája. Budapest, 1888.

Girókúti (született Pinczker) **Ferenc** (1816–1895) – mezőgazdász, közgazdasági író, mezőgazdasági szakíró, lapszerkesztő, múzeumigazgató

Szakemberként felismerte, hogy az agrárismeretek terjesztésének hatásos eszköze a szaksajtó. Úttörő munkát végzett a hazai kertészeti szaksajtó megteremtésében. Összeállította az *Erdélyi Naptárt*, szerkesztette a *Falusi Gazdát*, *Kertész Gazdát*. A *Magyarország gyümölcsészete* című könyve az első jelentős magyar pomológia. A kor legjobb tudósai, pomológusai szerepelnek benne. Saját dinnyetermelési könyvének megjelenése után az ő kezdeményezésére született meg a híressé vált „*Dinnye monográfia*”, amelyet az 1873. évi bécsi világkiállításon is kitüntettek. *Forrás: Magyar agrártörténeti életrajzok.*

Főbb munkái:

Girókúti P. Ferenc (szerk.): Remény: honunk évkönyve: naptár ... évre. Pest, 1864–1865.

Girókúti P. Ferencz (szerk.): Budapesti naptár ... évre. Kolozsvár: Stein János, 1859.

Girókúti P. Ferencz : Magyarország gyümölcsészete színezett rajzokban. 1863.¹

Girókúti P. Ferencz (szerk.): Országos nagy képes naptár ... évre. Pest, 1861–1862.

Girókúti P. Ferenc, Kozocsa Tivadar: A fák alak- és fejlődéstana 1. Bp., 1881.^{1,2}

Nyáry Gyula, Girókúti P. Ferencz: Kertész-gazdászati évkönyv képesnapár, 1863-dik évre. Pest, 1863.²

P. Girókúti Ferencz: Gyakorlati dinnyetermelés melegágyban s a szabadban. Pest, 1866.

Haynald Lajos (1816–1891) – teológiai doktor, kalocsai bíboros érsek, erdélyi katolikus püspök, botanikus

Kiváló tanár, szervező, előadó és szónok volt. Jó növényismerőként és lelkes gyűjtőként értékes herbáriumot hozott létre. Kapcsolatban állt erdélyi, angol, francia, orosz és svéd botanikusokkal is. Nevét számos növény és a Haynaldia nemzetség viseli. Behatóan tanulmányozta a Szentírásban előforduló növényeket. Sok tekintetben konzervatív volt: heves vitát folytatott Herman Ottóval a darwinizmusról, melyet megalapozatlan, múltó feltételezésnek minősített. A botanika mellett érdeklődött a képzőművészet és a csillagászat iránt is. Az ő nevéhez fűződik a kalocsai obszervatórium megalapítása.
Forrás: természetvilaga.hu.

Főbb munkái:

Haynald Lajos: A szentirás mézgek és gyanták termőnövényei. Népszerű előadás, tartotta az MTA közülésén. Kolozsvár, 1879.²

Haynald Ludovicus: Castanea vulgaris lam: Solum, in quo in Hungaria crescit: Incolatus ejus in Hungaria. Kalocsa, 1881.²

Katona Antal (1816–1881) – vízmérnök

A Institutum Geometricum hallgatójaként 1841-ben szerzett mérnökdiplomát. Gyakornoki évei alatt részt vett a Balatonkilitinél folytatott szabályozási munkálatokban.

1850-től a Tiszai VI. folyamosztályon dolgozott a Maros szabályozásának előkészítésében.

1855-ben került Torontál vármegyébe a törökkanizsai társulathoz, ahol szervező munkájának eredményeként létrejött a Felső-Tiszántúli Ármentesítő és Belvízszabályozó Társulat. 1872-től Szegeden élt, bekapcsolódott az ottani munkába, a Ferenc-csatorna igazgatósági tagja lett, Türr István műszaki szaktanácsadójaként is dolgozott.

Az 1879-es szegedi nagy árvíz kapcsán létrejövő szakértői csoport tagjaként a Tisza szabályozásával és Szeged árvízvédelmével foglalkozott. *Forrás és portré: Ágoston István: A nemzet inzellérei: Vízmérnökök élete és munkássága XVIII–XX. sz.*

Főbb munkái

Katona Antal: Altiszavidékünk vízmentesítésére vonatkozó alapeszmék, párhuzamban az 1848. X. t.-cikkkel. Szeged, 1872.

Katona Antal: Torontál vármegye vízrajzi ismertetése s mérnöki javallat a vízhasznosítás érdekében. Kecskemét, 1867.

Irodalom róla:

Katona Antal [1816–1881] Torontál híres vízépítő mérnöke. *In: Hidrológiai Közlöny.* 1983. 63. 1. 10.p.¹

P. Károlyi Zsigmond: Torontál híres vízépítő mérnöke Katona Antal. *In: Magyar Vizgazdálkodás.* 1982. 22. 1. 23–24.p.¹

Korizmic László (1816–1886) – mezőgazdász, mérnök, agrárpolitikus

1835-ben adta közre Rétöntözés és vízjogi terv című emlékiratát, és rövidesen a Magyar Gazda című szaklap állandó munkatársa lett. 1845–1846-ban Léván megvalósította az első magyarországi rétöntözést. 1848-ban Klauzál Gábor földmívelési miniszter mellett miniszteri titkár volt. 1850 után jórészt ő irányította az úrbéri pátens végrehajtását. Nevéhez fűződik a volt földesurak kárpótlásának ügye, az Arad megyei kincstári dohánytelepések és a jászok túladoztatásának kivizsgálása és annak kiigazítása. Több rendelet előkészítésében is részt vett: pásztor- és mezei-rendőrségügy, dohány- és répacukorügy, takarékmagtárak kérdése. Foglalkozott víz- és halászati joggal, az ugarlegeltetéssel, a majorsági földekre települt községekkel, valamint a szarvasmarha-törzskönyvezéssel és a vincellérképzéssel is. Külföldi és hazai kiállításokat szervezett. Munkásságát több kitüntetéssel díjazták. *Forrás: Magyar tudóslexikon. Portré: hu.wikipedia.org.*

Főbb munkái:

Grubicy Geyza; előszó Korizmic László: A tengeri nyulak tenyésztése. Bp., 1875.¹

Korizmic László: Gazdasági levelek. Pest, 1867.^{1,2}

Korizmic László: Korizmic László levelei a jószágrendezés tárgyában. 1883.¹

Korizmic László: Korizmic László magyar gazdasági egyesületi alelnök jelentése a dunai hajózásról, s a magyar borok érdekében Konstantinápolyba tett útjának eredményeiről: tárgyalatott a Magyar Gazdasági Egyesület 1858. évi novemb. 17-én tartott közgyűlésen. Pest, 1858.²

Korizmic László: Közgazdasági helyzetünk délkeleti szomszédaink felé. Bp., 1878.²

Korizmic László: Levelek a' rétöntözés érdekében: függelékül a' Magy. Gazd. Egyesület által az 1844-iki országgyűlés elibe terjesztett rétöntözési törvényjavaslat terve. Buda, 1845.²

Korizmic László: Levelek Lónyai Gáborhoz. Bp., 1881.²

Korizmic László: Levelek a szőlőből: Borászati Füzetek 1871. Pest, 1872.^{1,2}, Bp., 2011.¹

Korizmic László: Tanulmányok és reflexiók az osztrák-magyar monarchia ki- és beviteli forgalmát illetőleg: 1851–1874. Bp., 1877.², németül 1877.²

Korizmic László: A Tiszavölgy rendezése iránt Palleocapa nézetei 1847-ből. Bp., 1879.²

Korizmic László: Utiképek és jegyzetek 1851-ből; Gazdasági levelek; Levelek a szőlőből. Pest, az "Utiképek és jegyzetek 1851-ből" 1874-ben^{1,2}, a "Gazdasági levelek" 1867-ben¹, a Levelek a szőlőből 1871-ben jelent meg.¹

Lónyai Gábor: Jószágrendezésről. Levelei Korizmic Lászlóhoz. 1884.¹

Irodalom róla:

Galgóczy Károly: Emlékbeszéd Korizmic László a M. Tud. Akadémia tiszteleti tagja felett. Kolligátum. 1887.¹

Lechner Gyula (1816–1881) – mérnök, honvédhadnagy, középítési felügyelő, minisztériumi osztálytanácsos, vízügyi szakíró

A pesti Mérnöki Intézetben tanult, ahol 1836-ban végzett, ezután az Építési Igazgatósághoz került. 1844-ben a pozsony–nagygyombati vasút építésén dolgozott, és folyószabályozási munkálatokat végzett. 1867-ben szakvéleményt adott a Herrich-féle Tiszántúli Öntözőcsatornáról, amely a Mérnökegylet Közlönyében jelent meg. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon.*

Főbb munkái:

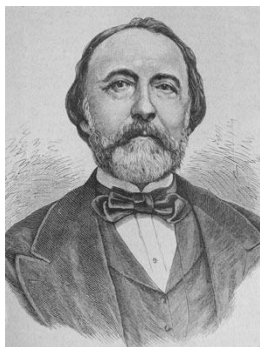
Lechner Gyula: V. Előadás a tisza-körösi hajózási és öntöző csatorna ügyében. *In: A Magyar Mérnök-Egyesület Közlönye.* 1867. 1. 1–12. 97–115.p.

Maxwell, Clerk, közli: Lechner Gyula: Helmholtz tudományos jellemzése. *In: Természettudományi Közlöny.* 1877. 9. 98. 361–368.¹

Irodalom róla:

Herrich Károly: I. Észrevételek Lechner Gyula királyi mérnök úr előadására a Tisza-Körösi hajózási és öntözési csatorna ügyében. *In: A Magyar Mérnök-Egyesület Közlönye.* 1868. 2. 1/12. 1–9.p.

Margó Tivadar (1816–1896) – orvos, honvédorvos, zoológus, egyetemi tanár

A magyarországi tudományos biológia egyik megalapozója. A zoológia terén különböző vizsgálatok és tanulmányok tételével is foglalkozott. Charles Darwint személyesen ismerte, Magyarországon a darwinizmus első hívei és terjesztői közé tartozott. Előszót írt Charles Darwin *A fajok eredete* (I–II. köt. 1873–1874) című műve első magyar fordításához.

Legjelentősebb eredményeit a szövettan területén érte el. Az állattan művelését és az egyetemi oktatást magas színvonalra emelte, továbbfejlesztette a mikroszkópiai vizsgálati módszert. Fejlődését mutatja, hogy amíg az első állattani munkájában (1868) a degresszív sorrendet, addig a későbbi munkáiban (1876, 1883) már a

progresszív rendszert követte.

Kutatási beszámolóit nemcsak az osztrák, de a francia és az angol tudósok is elismeréssel fogadták. Tagja volt az angol, az osztrák és a francia zoológiai társaságnak. *Forrás: Magyar tudóslexikon. Portré: baratikor.semmelweis.hu/galeria.*

Főbb munkái:

Margó Tivadar: Az állatország rendszeres osztályozása, a főbb csoportok rövid jellegzésével. Bp., 1883.¹

Margó Tivadar: Az állatország rendszeres osztályozása, különös tekintettel az újabb állattani rendszerekre. Bp., 1883.²

Margó Tivadar: Általános állattan 1. rész. Pest, 1868.¹

Margó Tivadar: Ázalagtani adatok, s a Pest-Buda ázalagfaunájának rövid rendszeres átnézete. [Pest], [1865].

Margó Tivadar: Budapest és környéke állattani tekintetben: a madarak és rovarok Frivaldszki Jánostól. Bp., 1879.

Margó Tivadar: A budapesti kir. magy. Tud. Egyetemi Állattani és Összehasonlító Boncztani Intézet múltja és jelene: milleniumi emlékkönyv. Bp., 1896.

Margó Tivadar: Darwin és az állatvilág. Pest, 1869.

Margó Tivadar egyetemi előadásai alapján [összeáll.] Török Péter: Összehasonlító állatfejlődéstan. Bp., 1882.

Margó Tivadar: Emlékbeszéd Agassiz Lajos M. T. Akadémiai külső tag fölött. Bp., 1875.²

Margó Tivadar: Emlékbeszéd Charles Robert Darwin a M. T. Akadémia k. tagja felett. Bp., 1884.

Margó Tivadar: Emlékbeszéd Sir Richard Owen a M. Tud. Akadémia külső tagjáról. Bp., 1894.

Margó Tivadar: Az izomidegek végződéseiről. Pest, 1862.

Margó Tivadar: A puhányok izomrostjairól: adalék az izomszövet összehasonlító alkat- és fejlődéstanához. Pest, 1861.

Irodalom róla:

Allodiatoris Irma: Margó Tivadar. In: *Természet Világa*. 1979. 110. 6. 283–284.p.¹

Entz Géza: Margó Tivadar emlékezete. In: *Természettudományi Közlöny*. 1898. 30. 3. pótfüzet 98–116.p.¹

Kálmán Gyula: 100 éve hunyt el Margó Tivadar. In: *Természet*. 1996. 3. 9. 338–339.p.¹

Lukács Dezső: A magyar tudományos állattan és bonctan materialista megalapítója: 75 éve hunyt el Margó Tivadar, a darwinizmus hazai úttörője. In: *Búvár (1960–1989)*. 1971. 26. (16.) 6. 340–342.p.^{1,2}

Szállási Árpád: Margó Tivadar. In: *Orvosi Hetilap*. 1976. 117. 14. 851–854.p.

Morócz István (1816–1881) – királyi tanácsos, gazdasági egyesületi titkár, író

Orvosi tanulmányai alatt is nagy érdeklődést tanúsított a mezőgazdaság segédtudományai iránt. Cikkei megjelentek a *Magyar Gazda* című folyóiratban. Nagy súlyt fektetett a gyakorlati szőlészetben kivált a fajelkülönítésre és fajbortermelésre. 1868. április 23-án a Ferenc József-rend lovagkeresztjével tüntették ki. Az 1850-es években Korizmic Lászlóval és Benkő Dániellel közösen fordították H. Stephens *A mezői gazdaság könyve* című angol művet. *Forrás: tudosnaptar.kfki.hu; ludas.hu.*

Főbb munkái:

Lónyai Gábor (összeáll.), Mórocz István (összeáll.): Hízott sertések tömeges kiállítása Pest-Kőbányán 1871. évi augusztus 24–27-ik napjain. Pest, 1871.²

Morócz István: Az alkalmazott vegytan történeti vázlata. Pest, 1846.

Morócz István (szerk.): Gazdasági lapok és magyar föld: mező- és közgazdasági napilap: az „Országos Magyar Gazdasági Egyesület” közlönye. Budapest: Wilckens F. C. és fia, 1881.

Morócz István: Jegyzéke a Magyar Gazdasági Egyesület köztelkén 1857. jún. 6–10 napjain rendezett Atalános [!] Gazdasági Kiállítás tárgyainak. Pest, 1857.

Morócz István: Magyar Gazdasági Egyesület 1858. november 17-kén tartott közgyűlésének jegyzőkönyve. Pest, 1858.²

Morócz István: Magyar Gazdasági Egyesület 1859. február 12-dikén és martius 2-kán tartott igazgató választmányi üléseinek jegyzőkönyve. Pest, 1859.²

Irodalom róla:

Galgóczy Károly: Emlékbeszéd Morócz István levelező tag felett. 1882.¹

225 éve született:

Kamóczy Gábor (1791–1849) – vízmérnök

Az Institutum Geometricumban szerzett diplomát. Ezt követően a Garam és a Sárvíz szabályozásán dolgozott. 1833-ban a Tisza-mappációnál vállalt munkát. A Szeged és Tápé közötti Tisza-szakaszt 1834-ben mérte fel. Munkái alapján a hazai vízépítészet nagy tudású mérnökei közé sorolható. *Forrás: Fejér László (szerk.): Vizeink krónikája.*

Lamm (Lám) Jakab (1791–1855) – mérnök

Oklevelét 1814-ben szerezte a pesti Institutum Geometricumban. Gyakornokként beosztották a Tisza Rakamaz–Tokaj közötti szakaszához (1813). A későbbiek folyamán részt vett a Felső-Tisza mappációjában. 1827–1839 között az Ung folyó felvételén és szabályozásán dolgozott, majd a máramarosszigeti sókikötőt, sóraktárt és a sószállító csatorna építését irányította (1843–1845), amelyet ő is tervezett meg. 1851-től az Ung vármegyei közutak építését vezette. *Forrás: Fodor Ferenc: Magyar vízimérnököknek a Tisza-völgyben a kiegyezés koráig végzett felmérései, vízi munkálatai és azok eredményei. Bp., 1957.*

Főbb munkája:

Lamm Jakab: Néhány szó a' Tisza szabályozása körül. Ungvár, 1846.

Irodalom róla:

Hantz Lám Irén: "Az eszme örök, s az utókor hálája halhatatlan" –Lám Jakab emlékezete –. *In: Vízükör.* 1993. 33. 12. 15–16.p.¹

Lechner József (1791–1846) – mérnök

1815-ben a pesti Institutum Geometricumban szerzett mérnöki oklevelet, ezután azonnal az Építészeti Igazgatóság alkalmazásába került. 1822-től már kassai építési adjunktus volt, a Felső-Tisza szabályozását vezette. 1826-tól a Vízi és Építési Igazgatóság budai központjának első számú vezetője lett. Itt többek között a pesti Duna-szakasz szabályozásával is foglalkozott. Az 1838-as pesti árvíz megjelölésére ő kezdeményezte az árvízi táblák elhelyezését. Az ezt követő tevékenysége homályba vész, említésre méltó forrásnak számít Molnár Pál 1842-es megbízólevele, amelyet Lechner József mint a Királyi Építészeti Főigazgatóság vezetője és Vásárhelyi Pál mint hajózási felügyelőmérnök írtak alá. Még ugyanebben az évben egy értekezleten, amelyet a pesti árvízvédelem ügyében tartottak, a soroksári Duna-ág elzárását sürgette a jégtorlódások megakadályozása végett. *Forrás: Fodor Ferenc: Magyar vízimérnököknek a Tisza-völgyben a kiegyezés koráig végzett felmérései, vízi munkálatai és azok eredményei. Bp., 1957.*

Sadler József (1791–1849) – orvos, gyógyszerész, botanikus

A pesti egyetemen 1810-ben gyógyszerészmesteri oklevelet szerzett. 1812–1819 között ugyanitt végezte el a bölcsészeti és az orvosi tanulmányokat, de már hallgatóként 1815-től a vegytani és növénytani tanszéken működött tanársegédként Kitaibel Pál, majd Schuster János

mellett. 1820-ban avatták orvosdoktorrá. Egyúttal a Magyar Nemzeti Múzeum természetrajzi tárában segédőr, 1821-ben a tárlat vezetője lett, és azt jelentékenyen gyarapította. Működésének fő jelentősége szervező, oktató és népszerűsítő tevékenysége, a nagy központi herbárium létrehozása, az exsiccata (gyűjtési adatokkal ellátott herbáriumi lapok sorozata) kiadása volt. Magyarországi és külföldi útjain növényeket, ásványokat és rovarokat gyűjtött. Foglalkozott flórakutatással, harasztokkal és gombákkal. 1834-től tanár lett az egyetem botanikai tanszékén. Az egyetemi oktatásban Endlicher István progresszív rendszerét honosította meg, amely halála után is sokáig használatban maradt. *Forrás: Új magyar életrajzi lexikon.*

Főbb munkái:

Sadler, Josephus: De filicibus veris Hungariae, Transylvaniae, Croatiae et litoralis Hungarici: Solennia instaurationis. Budae, [1830.]¹

Sadler József: Flora Comitatus Pestiensis... I – II. Pestini, 1825–26.

Sadler József: Die Gräser Ungarns... (2. füz.) [h. n.] [é. n.]

Sadler József: Magyarázat a magyar plánták szárított gyűjteményéhez. 14. füz. Pesth, 1824-30.

Sadler József: Verzeichniss der um Pesth und Ofen wildwachsenden phanerogamischen Gewächse... Pesth, 1818.

Irodalom róla:

Bunke Zs.: Herbarium Sadlerianum. In: Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici. 1998. 90. 257–281.p.¹

Szabó László, Kóczián Géza: A Sadler József által leírt növények gazdasági rendszerezése. In: *Agrártörténeti Szemle*. 1984. 26. 3/4. 507–532.p.^{1,2}

Gróf sárvár-felsővidéki **Széchenyi István** (1791–1860) – politikus, író, közgazdász, a Batthyány-kormány közlekedési minisztere, a „legnagyobb magyar”

A szülői házban magyar szellemű nevelésben részesült, középfokú iskoláit magánúton végezte. Apja akaratának megfelelően katonának állt. Részt vett a Napóleon elleni háborúban. Rengeteget utazott, bejárta Törökországot, illetve Kelet- és Nyugat-Európát. Külföldi utazásai után rádöbbenve hazánk elmaradottságára a nemzet sorsának előmozdítását tekintette életcéljának. Európai útjáról hazatérve a reformgondolat hazai kezdeményezőjévé és legjelentősebb alakjává vált.

A Magyar Tudományos Akadémia megalapításának kezdeményezése mellett egyik első törekvése a lóverseny hazai földön történő meghonosításának szándéka volt. A lótenyésztés ügyének előmozdításához a sajtót is felhasználva 1828-ban megjelentette alapvető röpiratát *Lovakrul* címmel, amelyben nemcsak ismerteti a hazai lótenyésztés elmaradottságát, de annak nemzetgazdasági fontosságát is kiemeli. Ekkor kezd másik nagy jelentőségű munkája, a *Hitel* megírásához.

Politikai tevékenysége mellett a gőzhajózás ügye is állandóan foglalkoztatta. Felkarolta a Dunagőzhajózási Társulat ügyét. Tevékenységének köszönhető a balatoni gőzhajózás megindítása is. A dunai és tiszai gőzhajózás támogatása mellett kezdeményezte a Lánchíd megépítésének, a vasúthálózat fejlesztésének, illetve Pest és Buda egyesítésének ötletét.

Az állattenyésztés fejlesztésére megalapította az Állattenyésztő Társaságot.

Batthyány Lajos miniszterelnök felkérésére 1848. március 23-án elvállalta az első felelős magyar kormány közlekedésügy és közmunka tárcáját. *Forrás: Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. Portré: hu.wikipedia.org.*

Főbb munkái:

Andrássy György, Széchenyi István: Gróf Andrássy György és gróf Széchenyi Istvánnak a' Budapesti Hid-Egyesülethez irányzott jelentése midőn külföldről visszatérének. Pozsony, 1833.², németül 1833.²

Széchenyi István: Balatoni gőzhajózás. Bp., 1846.² 1983.² 1991.²

Széchenyi István: Ein Blick auf den Anonymen "Rückblick" welcher für einen vertrauten Kreis ... London, 1859.¹ 1991.²

Széchenyi István: Eszmetöredékek, különösen a Tisza-völgy rendezését illetőleg. 1991.¹

Széchenyi István: Hitel. Bp., 1830.² 1984.^{1,2} 1979.²

Széchenyi István: Hitel, világ, stádium. Bp., 2013.¹

Széchenyi István: Lovakrul. 1828.¹, 1978.² 1991.² 2011.¹, németül 1830.²

Széchenyi István: A magyar gazda ma nem viheti mezeit a' lehető legmagasb virágzásra. Bp., 2006.¹

Széchenyi István: Napló. Bp., 1982.¹ 1991.²

Széchenyi István: Néhány szó a lóverseny körül. Bp., 1838.² 1991.^{1,2}

Széchenyi István: Selyemről. Bp., 1982.^{1,2} 1991.²

Széchenyi István: Stadium. Lipcse, 1833.^{1,2} 1991.²

Széchenyi István: Véleményes jelentés a Tiszaszabályozási ügy fejlődéséről. Pozsony, 1848.²

Széchenyi István: Világ: vagy is felvilágosító töredékek némi hiba 's előítélet eligazítására. Bp., 1831.² 1984.¹ 1991.²

Széchenyi István, Viszota Gyula (sajtó alá rend., a mű történetét megírta): Garat. Bp., 1912.²

Széchenyi István, Döbrentei Gábor: Pesti ló-versenykönyv 1828-ról. Pest, 1828.²

Irodalom róla:

Anka László (szerk.): Széchenyi emlékezete: Serlegbeszéd a Nemzeti Kaszinóban 1864–1944. Bp., 2010.¹

Éber Ernő: A czenki földesúr: Széchenyi István agrárpolitikai tevékenysége. Bp., 1942.¹

Estók János: Széchenyi és a lódogma. *In: Rubicon.* 2013. 24. 7. 56–61.p.²

Estók János: Széchenyi István élete és kora. Bp., 2010.²

Gaal Mózes: Széchenyi István gróf vagy Magyarország újjászületése. Bp., [é.n.].¹

Gaál Jenő: Gróf Széchenyi István és a Pesti Hengermalom-Társaság. Bp., 1909.¹

Gesztelyi Nagy László: Gróf Széchenyi István agrárpolitikája. 1941.¹

Gróf Széchenyi István al-dunai diplomáciai kapcsolatai. 1991.¹

Koltai Virgil: Széchenyi István gróf közgazdasági eszméi. 1903.¹

Kossuth Lajos: Felelet gróf Széchenyi Istvánnak Kossuth Lajostól. Pest, 1841.¹

- Lipthay Sándor: Gróf Széchenyi István műszaki alkotásai. Bp., 1896.¹
- Maller Sándor (vál., szerk., bev.): Széchenyi István, Wesselényi Miklós: Feleselő naplók: Egy barátság kezdetei. Bp., 1986.²
- Mészáros Vince: Széchenyi és a magyar vízügyek. 1979.¹
- Mészáros Vince: Széchenyi István és a vízgazdálkodás. 1974.¹
- Nyesti Pál (szerk.): Gróf Széchenyi István emlékkönyv. Bp., 1909.¹
- Orosz István: Széchenyi és a jobbágykérdés. 1962.¹
- Stancsics Mihál: Széchenyi István gróf Két garasára nyilatkozat. Lipcse, 1844.¹
- Szentkirályi Elemér: Kalauz Széchenyi István megismeréséhez. 1987.¹
- Tilkovszky Lóránt: A tagosítás és legelőelkülönözés Széchenyi István pölöskei uradalmában. 1960.¹
- Viszota Gyula: Széchenyi István és az Országos Magyar Gazdasági Egyesület. 1910.¹
- Zichy Antal: Gróf Széchenyi István életrajza. 2. köt. 1897.¹

250 éve született:

Miskolczi **Fazekas Mihály** (1766–1828) – főhadnagy és városi pénztárnok

A Debrecenben kivirágzó irodalmi kultúrának Csokonai után ő a legjelentékenyebb alakja, és a botanika tudósa, a hazai növénytan tudományának egyik fontos előfutára.

A debreceni kollégium növendéke volt. Tizenhat évesen felcsapott huszárnak. Az első években lelkesedett ezért a kalandos életért, és formás csatadalokat írt. A kilencvenes években, kellő szolgálati év után leszerelt, és visszament Debrecenbe, ahol összebarátkozott Földi Jánossal és Csokonaival. Ezekben az években írta meg első fogalmazásában a *Lúdas Matyit*, mely végső formájában 1817-ben jelent meg.

A természetrajz tudósa volt. Saját kis birtokán – amelyet okos gazdálkodással egyre nagyobbított – kísérletezte ki az okszerű gazdálkodást, ott figyelte a növények természetét. Sógorával, a kitűnő botanikussal, Diószegi Sámuellel együtt írta a *Magyar fűvészkönyvet*, amely megjelenésétől kezdve polgárjogot szerzett Magyarországon Linné növényteni rendszerének. Ő tervezte és készítette elő a debreceni fűvészkertet.

A debreceni kollégium gazdasági vezetője, majd később a város főpénztárnoka lett. Megszervezte a debreceni „polgárkatonaságot”. *Forrás: mek.oszk.hu.*

Főbb munkái:

Diószegi Sámuel, Fazekas Mihály: Magyar Fűvészkönyv mely a' két hazábann találtatható növényeknek megismerésére vezet a' Linné alkotmánya szerént. 1. rész, Eggyhímesek - sokhímese. Debrecen, 1807.¹ 1988.^{1,2}

Fazekas Mihály: Csillag óra, melyből a ki a jelesebb álló csillagokat esmeri, az esztendőnek minden tiszta éjjelén és annak minden részeiben, megtudhatja, hány óra és fertály legyen. Debrecen, 1826.

Fazekas Mihály: Lúdas Matyi, egy eredeti magyar rege négy levonásban. Bécs, 1815.

Fazekas Mihály: Orvosi fűvész-könyv mint a magyar fűvészkönyv praktikai része. Debrecen, 1813.

Lovász Imre (összegyűjt.): Fazekas Mihály versei. Pest, 1836.

Irodalom róla:

Balkányi Kálmán: Fazekas Mihály mint természetvizsgáló. *In: Természettudományi Közlöny.* 1905. 37. 435. 649–658.p.¹

Nagy Ágota: Diószegi Sámuel és Fazekas Mihály Magyar Fűvész Könyvének szerepe növényteni szaknyelvünk formálódásában. Budapest, 2009. *In: Járomfa, mozcány, nőtvény...* A nyelvújítás során született szaknyelvünk "szokott és szokatlan" szavai. Konferencia a Magyar Mezőgazdasági Múzeumban Kazinczy Ferenc születésének 250. évfordulója tiszteletére. Budapest, 2009. december 3.¹

Akikről halálozási évforduló kapcsán emlékezünk meg

50 éve hunyt el:

Győrfi János (1905–1966) – erdőmérnök, a biológiai tudományok kandidátusa

1929-ben bányamérnöki, 1939-ben műszaki doktori oklevelet szerzett. Rovartani és erdővédelmi kutatásokat és megfigyeléseket végzett, részt vett a tanszéken folyó kutatómunkában, az eredmények kiértékelésében. Főként Sopron és Kőszeg környékének rovarfaunájával foglalkozott. Jelentős szerepet játszott a nyárfabetegség elleni védekezés magyarországi megszervezésében. Felfedezett, leírt és besorolt 29 új rovarfajt.

Tagja volt több tudományos társaságnak, így a Magyar Biológiai Társaságnak, a Magyar Rovartani Társaságnak, a Fertőkutató Bizottságnak is. Rendszeresen publikált az *Állattani Közleményekben*, *Az Erdőben*, az *Erdészeti Kutatások: az Erdészeti Tudományos Intézet közleményeiben*, az *Élővilágban*, a *Rovartani Közleményekben*, az *Acta Zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae*ban. *Forrás: Új magyar életrajzi lexikon. Portré: nyme.hu.*

Főbb művei:

Győrfi János: Az állományrontó mézszinü galóca biológiája és az ellene való védekezés. 1952.¹

Győrfi János: A cserebogarak pajorjai elleni védekezés. Bp., 1960.²

Győrfi János: Erdészeti rovartan. Bp., 1957.^{1,2}

Győrfi János: Erdővédelemtan. Bp., 1963.^{1,2}

Győrfi János: A *Lymantria dispar* L. parazitái. In: *Állattani Közlemények*. 1963. 50. 1–4. 51–54.p.¹

Győrfi János: Neue Aphidiiden (Hymenoptera) aus dem Karpatenbecken. In: *Acta zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae*. 1958. 4. 1–2. 131–133.p.¹

Győrfi János: Nyárfakárosító cincérek. In: *Állattani Közlemények*. 1961. 49. 1–4. 51–54.p.¹

Győrfi János: Zárójelentés a „Cserebogár-károsítás elhárítása” c. kutatási témáról. In: *Erdészeti Kutatások: az Erdészeti Tudományos Intézet közleményei*. 1962. 58. 1–3. 395–396.p.¹

Győrfi János, Baján Erzsébet: Hymenoptera 1. 15. füz., Fűrészdarázs-alkatúak 12.: Ichneumonoidea 12. In: *Papp Jenő, Győrfi János, Bajári Erzsébet: Magyarország állatvilága: Fauna Hungariae*. Bp., 1962.^{1,2}

Irodalom róla:

Csóka György: Egy megcsónkított élet... (90 éve született dr. Győrfi János). In: *Erdészeti Lapok*. 1995. 130. 12. 377–378.p.¹

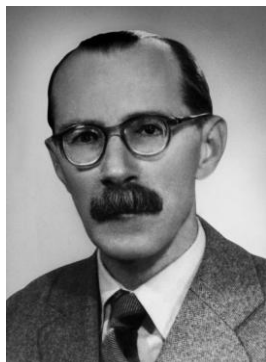
Horváth Csaba, Varga Ferenc: Győrfi János (1905–1966). In: *Növényvédelem*. 2010. 46. 11. 503–504.p.¹

Horváth Csaba, Varga Ferenc: Győrfi János (1905–1966) élete és munkássága. (Erdésznyajaink arcképcsarnoka; 18.). Sopron, 2005.¹

Varga Lajos: Győrfi János: Adatok a fürkészdarazsak erdészeti jelentőségéhez. Doktori értekezés. Készült a M. Kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Erdővédelmi Tanszéken. Sopron, 1930. In: *Állattani Közlemények*. 1939. 36. 3–4. 176–177.p.¹

Varga Szabolcs: 101 éve született Győrfi János. In: *Növényvédelem*. 2006. 42. 5. 285–286.p.¹

Hazslinszky Bertalan (1902–1966) – mikrobiológus, botanikus

A budapesti tudományegyetem bölcsészeti karán szerzett doktorátust növénytanból 1927-ben. Rövid ideig az egyetemen dolgozott tanársegédként. 1928-ban az Országos Kémiai Intézet mikroszkópiai osztályára került, majd 1941-től a szegedi pedagógiai főiskola növénytan tanszékén tanított. Tíz év után a szegedi múzeumban, majd az ottani egyetem növénytan intézetében dolgozott. 1953-ban főmérnökként Budapest Főváros Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézetéhez került, ahol 1963-ban bekövetkezett nyugdíjazásáig dolgozott.

A méz virágportartalmának vizsgálatával és a méhlegelő tanulmányozásával foglalkozott; e kutatási terület hazai úttörője volt. 1100 példányból álló virágporgyűjteményt állított össze. Az alkalmazott növénytan kiváló kutatója, az állatorvosi növényismeret – különösen a gyógyító és mérgező növények ismeretének – magántanára volt. *Forrás: mek.oszk.hu. Portré: SZIE Állatorvos-tudományi Könyvtár.*

Főbb munkái:

Hazslinszky Bertalan: Glechoma okozta mérgezés lovakban. In: *Állatorvosi Lapok*. 1935. 58. 20. 310–311.p.

Hazslinszky Bertalan: Juhok szélfűmérgezése. In: *Állatorvosi Lapok*. 1931. 54. 5. 56–58.p.

Hazslinszky Bertalan: Magyar akácmézek kvalitatív és kvantitatív pollenanalitikai vizsgálata. In: *A Magyar Tudományos Akadémia Biológiai Tudományok Osztályának Közleményei*. 1952. 1. 3. 319–417.p.

Hazslinszky Bertalan: Növénytan állatorvostan hallgatók számára. 1940.

Hazslinszky Bertalan: Orbáncfű okozta mérgezés lovaknál. In: *Állatorvosi Lapok*. 1931. 54. 16. 233–235.p.

Hazslinszky Bertalan, Takács Imre: Növényi eredetű élelmiszerek és abraktakarmányok mikroszkópos vizsgálata. Bp., 1960.^{1,2}

Irodalom róla:

Kárpáti Zoltán: Hazslinszky Bertalan emlékezete (1902–1966). In: *Botanikai Közlemények*. 1968. 55. 3. 149–152.p.¹

Mendöl Tibor (1905–1966) – földrajztudós, egyetemi tanár

Felsőfokú tanulmányait a budapesti tudományegyetemen végezte. 1927-től a debreceni egyetem földrajzi intézetében dolgozott. A 1930-as évek elején a Sorbonne ösztöndíjasa volt, tanulmányútjain bejárta Európa nagy részét. A '30-as évek második felétől jelentek meg magyar városokról morfológiai tanulmányai. 1940-től a budapesti tudományegyetem emberföldrajzi tanszékének nyilvános rendes tanára, a Magyar Földrajzi Társaság alelnöke lett. A II. világháború után Bulla Bélával megírta a *Kárpát-medence földrajzát*, majd a *Szovjetunió földrajzát*. Emellett az időközben általános gazdaságföldrajzi tanszékké átszervezett tanszék hallgatói részére több jegyzetet is írt.

Településföldrajzi munkásságában olyan szintetikus felfogáshoz jutott el, amelynek elméleti és módszertani alapjai e tudományág további fejlődéséhez is alapot nyújtanak. Szemben állt a magyar és az alföldi városfejlődés egyoldalú, szűk látókörű megközelítésével. A néprajzi kutatásban nélkülözhetetlen településföldrajzi szintézise.

Munkásságának elismeréseként a földrajztudományok doktora címet halála után, 1967-ben kapta meg. *Forrás: szarvasikronika.szarvasnet.hu.*

Főbb munkái:

Bulla Béla, Mendöl Tibor: A Kárpát-medence földrajza. (Nevelők könyvtára; 2.). Bp., 1947.^{1,2} 1999.¹

Mendöl Tibor: Általános településföldrajz. Bp., 1963.¹

Mendöl Tibor: Az alföldi városok morfológiája. Debrecen, 1936.

Mendöl Tibor: A magyar emberföldrajz múltja, jelen állása és feladatai. Bp., 1947.

Mendöl Tibor: Szarvas földrajza. Debrecen, 1928.

Mendöl Tibor: Táj és ember. Az emberföldrajz áttekintése. (Kincsestár.). Bp., 1932.¹

Mendöl Tibor: A város–faluk ellentét kialakulása és felszámolásának kérdései, különös tekintettel új, szocialista városaink telepítésére. [Bp.], 1954.¹

Mendöl Tibor: A városföldrajz tárgyköre és feladatai. Bp., 1946.

Irodalom róla:

Szilágyi Zsolt: Erdei és Mendöl — a tanya. *In: Agrártörténeti Szemle.* 2003. 45. 3/4. 549–563.p.¹

Mihailich Győző (1877–1966) – mérnök, műegyetemi tanár, az MTA tagja

Tanulmányait a budapesti műegyetemen fejezte be 1899-ben. 1906-ban magántanári képesítést nyert, és a vasbetonszerkezetek című tárgy meghívott előadója lett, 1920-tól az újonnan alapított II. sz. Hídépítéstani tanszék tanára.

A műegyetem rektora volt az 1949/50. tanévben. Tanszéke mellett 1930-ban vasbetonvizsgáló laboratóriumot szervezett, melynek a hazai vasbetonépítés elméleti és gyakorlati kérdéseinek megoldásában vezető szerepe volt.

1940-ben létrehozta az azóta is eredményesen működő Mérnöktovábbképző Intézetet. Mint tervezőnek első kiemelkedő alkotása a temesvári Ligeti úti híd (1909). Nevéhez kötődik a vasbetonépítés újabb lehetőségeit felhasználó csepeli gabonatarház (1922), majd több híd és csarnok terve, így az acélszerkezetű szolnoki közúti Tisza-híd (1910–1911), a berekböszörményi és tamáshidai vasbetonhidak, a budapesti Szabó József úti

autóbuszgarázs (1930), a Margit híd erősítési és szélesítési tervei (1932), az új szegedi közúti Tisza-híd (1947–1948). *Forrás: Magyar életrajzi lexikon.*

Főbb munkái:

Haviár Győző, Mihailich Győző: A vasbetonépítés kezdete és első létesítményei Magyarországon. Bp., 1966.

Mihailich Győző: XIX. és XX. századbeli magyar hídépítés története. Bp., 1960.

Mihailich Győző: Vasbetonszerkezetek. Bp., 1922.

Folyóiratok, amelyekben tőle, illetve vele kapcsolatos cikkek jelentek meg: *Anyagvizsgálók Lapja, Vasbetonépítés, A Magyar Tudományos Akadémia Műszaki Tudományok Osztályának Közleménye, Mélyépítéstudományi Szemle, Közlekedéstudományi Szemle, A Magyar Mérnök-és Építész-Egylet Közlönye.*

Irodalom róla:

Csonka Pál: Megemlékezés Mihailich Győző akadémikusról. *In: Magyar Építőművészet.* 1966. szept.

Széchy Károly: Mihailich Győző. *In: Magyar Tudomány.* 1966. 73. 7/8. sz.

Müller Sándor (1903–1966) – kémikus, egyetemi tanár

1925-ben a Pázmány Péter Tudományegyetemen természettudomány-kémia szakos tanári, és ugyanebben az évben bölcsészdoktori oklevelet szerzett. A műegyetemen doktorjelöltként Zemplén Géza hallgatója, utóbb munkatársa volt. Ösztöndíjas éveit követően a tihanyi Magyar Biológiai Kutatóintézet egyetlen kutatóvegyésze lett. 1936-tól a Chinoim gyár kutatóvegyésze és szaktanácsadója volt. Budapesten 1938-tól az ELTE szerves kémiai intézetének adjunktusa, 1940-ben egyetemi magántanár, 1943-ban egyetemi nyilvános rendkívüli tanár volt, lényegében ő vezette a kutatásokat. Összesen 27 doktori dolgozat irányítása fűződik a nevéhez. 1949-ben lett a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, 1953-ban Kossuth-díjjal tüntették ki.

1954-től az ELTE-n az elméleti szerves kémia első magyarországi tanára volt, másodállásban 1957-től a Veszprémi Vegyipari Egyetem szerves kémiai tanszékét vezette. *Forrás: kfk.hu/~cheminfo/osztaly/emlek. Portré: szerves.chem.elte.hu/professzorok.*

Írásai megjelentek a *Magyar Kémiai Folyóiratban*, a *Magyar Biológiai Kutatóintézet Munkáiban*, a *Mathematikai és Természettudományi Értesítőben*, a *Magyar Kémikusok Lapjában*, a *Magyar Kémiai Folyóiratban*, a *Kémiai Közleményekben*, a *Magyar Tudományos Akadémia Kémiai Tudományok Osztályának Közleményeiben*.

Irodalom róla:

Kucsman Árpád: Emlékezés Müller Sándor professzorra. *In: Magyar Kémikusok Lapja.* 2004. 59. 6/7. 232–235.p.¹

Lempertné Sréter Magda: Müller tanár úr (1903–1966). *In: Kémiai Közlemények.* 1985. 63. 1. 96–100.p.¹

Tomasz Jenő: Emlékeim Müller Sándor professzorról. *In: Természet Világa.* 2004. 135. 8. 364–366.p.¹

Török Gábor (1902–1966) – vegyész-mérnök

Tanulmányait a budapesti műegyetem vegyész-mérnöki karán végezte, ahol 1926-ban vegyész-mérnöki oklevelet szerzett. 1927-ben üzemvezető mérnök lett a Mezőgazdasági Kémiai Ipartelepek Rt.-nél. Az élelmiszerek tartósításával az 1932-ben alapított Paksi Konzervgyár előmunkálatainál kezdett foglalkozni. Közreműködött a kaposvári „Helios” Konzervgyár létrejötténél is. A vállalat bővítésében, fejlesztésében komoly eredményeket ért el, ennek elismeréseként 1939-re a vállalat vezetője lett.

1941-ben a budapesti műszaki egyetem kémiai–fizikai tanszékén végzett különböző szakirányú kutatásokat. Foglalkozott a növényi anyagok feldolgozásával, valamint egyre több időt szentelt a gyorsfagyasztás és a mélyhűtés útján történő konzerválásnak. 1943-ban irányításával jött létre az első hazai gyorsfagyasztóüzem Magyardíószegen a „Georgia” Mezőgazdasági Ipari Rt. gazdaságában.

1945-ben a csepeli Szabadkikötőben a csontfeldolgozó üzemet vette át. 1949-ben az átszervezés során létrehozott Konzerv-, Hús- és Hűtőipari Kutatóintézet igazgatója lett. 1950-ben alelnöke, majd elnöke lett a Mezőgazdasági Ipari Tudományos Egyesületnek. 1953-ban kandidátusi, 1956-ban a kémiai tudományok doktora címet kapta meg.

Az élelmiszeripari kutatások ellátására létrehozott Központi Élelmiszeripari Kutatóintézet az ő igazgatásával kezdte meg működését 1959-ben. *Forrás: Új magyar életrajzi lexikon; sladkovicovo.sk/wp-content/uploads/2013/08/torok_hu.pdf.*

Főbb munkái:

Telegdy-Kováts László, Török Gábor [et al.]: Élelmiszerek tartósítása. Bp., 1963.¹

Török Gábor: Konzervipar, Állami Műszaki Főiskola élelmiszer-ipari tagozat III. éves hallgatóinak készült jegyzet. Bp., 1951.

Török Gábor: A répapektin kémiája. Bp., 1952.

Török Gábor: A tartósítás alapelvei, célkitűzése és módszerei. Mérnök Továbbképző Intézet előadás-sorozatából 3734. Bp., 1959.

Török Gábor: Zselírozó pektinek szerkezete és gélképzésük mechanizmusa. Bp., 1953.

Folyóiratok, amelyekben többet publikált: *Konzervipar, Mezőgazdasági Ipar, Élelmezési Ipar, Konzervvíjság.*

Irodalom róla:

Dr. Gábor Török (1902–1966). IXth Conference on Food Science Budapest, 28–29 May 1992. *In: Acta Alimentaria.* 1993. 22. 1. 83–84.p.¹

Gulyás Béla: Dr. Török Gábor (1902–1966). *In: Hűtőipar.* 1996. 42. 2. 22.p.¹

Holló János: Megemlékezés Török Gáborról. (Elhangzott a XI. Élelmiszertudományi Konferencián, 1996. máj. 30.). *In: Élelmezési Ipar.* 1996. 50. 8. 228–229.p.¹

Kárpáti György: Török Gábor — Tudományos Emlékülés. "Empiriától a tudományosan megalapozott technológiáig". *In: Konzervvíjság.* 1996. 44. 1. 1–2.p.¹

Kurucz Miklós: Arcképcsarnok. Török Gábor (1902–1966). *In: Magyar Mezőgazdaság. Gazdakör.* 1996. 51. 49./mell.[11.] 22.p.¹

Vidacs Aladár (1909–1966) – geológus, a föld- és ásványtani tudományok kandidátusa

A szegedi tudományegyetemen 1932-ben nyert tanári oklevelet, majd ugyanitt 1933-ban szerzett doktorátust. Tanulmányai befejeztével az egyetem ásvány-kőzettani intézetében dolgozott, 1935-től a makói gimnázium tanára lett. Tudományos és oktatófilmek készítésével is foglalkozott. 1940-től a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban az oktatófilmek szakelőadója, 1945-től miniszteri titkár, osztálytanácsos, később az általa szervezett Közművelődési Filmintézet igazgatója volt.

1948-ban visszatért a földtani tudományok műveléséhez az Országos Természettudományi Múzeum, 1951-től a Magyar Állami Földtani Intézet munkatársaként. 1956-tól az intézet Mátra hegységi kutató osztályának vezetője. Nevéhez fűződik a Mátra hegység területén a részletes térképezési módszerek kidolgozása. A gyöngyöSOROSZI ércbánya alapdokumentációjának összeállítása után a Mátrában új érces teléreket tárt fel, és kutatása eredményeként vált ismertté a recski nagy mélységű ércesedés. Kutatásairól a *Magyar Állami Földtani Intézet Évi Jelentéseiben* számolt be. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon.*

Főbb munkái:

Vidacs Aladár: Ausführliche erzgeologische Forschung im Mátra-Gebirge. *In: Magyar Állami Földtani Intézet Évi Jelentése.* 1961. 1. 428–429.p.

Vidacs Aladár: A Mátrahegység részletes ércföldtani vizsgálata. *In: Magyar Állami Földtani Intézet Évi Jelentése.* 1961. 1. 419–428.p.

Vidacs Aladár: A nyugat-mátrai színesérctelepek. *In: Természettudományi Közlöny.* 1962. 6. (93.) 7. 297–301.p.¹

Vidacs Aladár: Régi bányászati kutatások a gyöngyöSOROSZI ércbánya környékén. *In: Bányászati Lapok.* 1958. 91. 10–11. 733–738.p.

Vidacs Aladár: Új színesércsterület a középső Mátrában. *In: Természettudományi Közlöny.* 1964. 8.(95.) 8. 337–341.p.¹

Vidacs Aladár: A verpeléti várhegy: A Mátra legszebb földtörténeti kincse végleg elpusztul? *In: Természettudományi Közlöny.* 1965. 9.(96.) 9. 416–418.p.¹

Irodalom róla:

Varga Gyula: Dr. Vidacs Aladár emlékezete. *In: Földtani Közlöny.* 1966. 96. 3. 267–270.p.

Zsák Zoltán (1880–1966) – botanikus, a mezőgazdaság-tudomány kandidátusa

1902-ben a kolozsvári egyetem természettudományi karán tanári, 1920-ban a budapesti egyetemen bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1902-től a kolozsvári egyetem növénytani intézetében volt tanársegéd. 1911–1913 között a Magyar Vetőmagvakat Nemesítő Intézet munkatársa volt. 1941–1943 között a kassai Vetőmagvizsgáló Intézet igazgatója, majd a budapesti vetőmagvizsgáló állomás munkatársa, 1943-tól kísérletügyi főigazgató volt. 1945-ben nyugdíjazták. Ekkortól az állomás szaktanácsadója lett. 1953-tól 1959-ig a Természettudományi Múzeum növénytárában külső munkatársként dolgozott. Főként a növényi magvak (vetőmagok, gyommagvak) vizsgálatával foglalkozott.

Több új taxont (elsősorban hibridet) vezetett be a tudományba, több

növényt talált meg elsőként Magyarországon: 8 magyarországi növény viseli a nevét. Két nagy herbárium (Magyarország füveinek gyűjteménye; Magyarország sásfélének, szittyófélének, gyékényfélének, békabuzogányfélének gyűjteménye), és több gyommaggyűjtemény összeállítója és fő gyűjtője. Régészeti magleletek meghatározásában is részt vett. Bekapcsolódott az országos fácánvizsgálatba is. *Forrás: Új magyar életrajzi lexikon. Portré: Botanikai Közlemények. 1970. 57. 1.*

Főbb munkái:

Gerhardt Guido, Zsák Zoltán: A magyar lóhere és lucerna fontosabb gyommagvai. Bp., 1938.²

Keve András, Zsák Zoltán, Kaszab Zoltán: A fűrj gazdasági jelentősége. 1953.¹

Zsák Zoltán: Adatok Temesvár környéke edényes növényzetének ismeretéhez. 1916.¹

A *Magyar Botanikai Lapok*, a *Botanikai Közlemények*, az *Aquila* című folyóiratokban jelentek meg cikkei.

75 éve hunyt el:

Benedek József (1876–1941) – vízépítő mérnök, szakíró

A budapesti műegyetemen 1898-ban mérnöki, majd 1912-ben műszaki doktori oklevelet szerzett.

Hosszabb magánmérnöki és társulati mérnöki gyakorlat után lépett állami szolgálatba. Vízügyi műtárgyak, elsősorban csatornák és zsilipek megvalósítása fűződik a nevéhez. Úttörő munkát végzett a zsilipek rugalmas alapozása terén. Ő vezette a Sajó, valamint a soroksári Dunaág csatornázási kirendeltségénél és a Budapesti Kikötőépítési Kormánybiztosságon a tervezési munkákat. Budapest energiaellátására a Vág folyón építendő erőműveket javasolt, terve azonban nem valósult meg. Ő vetette fel a tiszalöki erőmű és a visóvölgyi tározás tervét, utóbbit fia, Benedek Pál valósította meg. 1934–1937 között a

Földművelésügyi Minisztérium Vízügyi Műszaki Főosztályának vezetőjeként tevékenykedett.
Forrás: Magyar életrajzi lexikon. Portré: Magyar életrajzi lexikon.

Főbb munkái:

Benedek József: Átlós rendszerű zsilipkapuk. *In: Vízügyi Közlemények.* 1913. 2. 81–85.p.¹

Benedek József: A bökényi duzzasztógát és csege. *In: Vízügyi Közlemények.* 1913. 2. 1–19.p.¹

Benedek József: A Duna 1926. évi árvize a Drávatorok tájékán. *In: Vízügyi Közlemények.* 1932. 2. 3–71.p.¹

Benedek József: Egy különös gátszakadás. *In: Vízügyi Közlemények.* 1932. 2. 254–255.p.¹

Benedek József: Az egyenetlen talajra helyezett, változó keresztmetszetű tartó. *In: Vízügyi Közlemények.* 1910. 30. 51–56.p.¹

Benedek József: Az egyenetlen talajra helyezett prizmatikus tartó különböző terhelési módjainak vizsgálata. *In: Vízügyi Közlemények.* 1910. 30. 22–50.p.¹

Benedek József: Gyakorlati rész. A zsilipfenék építés közben való igénybevételi állapotának vizsgálata. *In: Vízügyi Közlemények.* 1910. 30. 59–102.p.¹

Benedek József: Megjegyzések a belvízlevezető zsilipek kérdéséhez. *In: Vízügyi Közlemények.* 1916. 1. 123–135.p.¹

Benedek József: A niederfinowi hajóemelő. *In: Vízügyi Közlemények.* 1913. 2. 170–172.p.¹

Benedek József: A Sajó vízereje. *In: Vízügyi Közlemények.* 1913. 2. 208–249.p.¹

Benedek József: Üzemben levő zsilipekre vonatkozó vizsgálatok. *In: Vízügyi Közlemények.* 1910. 30. 102–119.p.¹

Sajó Elemér, Benedek József: A soroksári Dunaág felső kamarazsilipjének pályatervei és kiviteli terve. *In: Vízügyi Közlemények.* 1911. 1. 145–175.p.¹

Irodalom róla:

Ágoston István: A nemzet inzsellérei. Vízmérnökök élete és munkássága. XVIII–XX. század. Szeged, 2002. 119–126.p.¹

Dr. Benedek József, [1875–1941]; Benedek Pál, [1908–1942], [apa és fia]. *In: Vízügyi Közlemények.* 1942. 24. 3/4. 203–206.p.

Bugarszky István (1868–1941) – vegyész, bölcsészdoktor, kémikus, az elméleti kémia magántanára

Vegyészeti tanulmányait a budapesti egyetemen végezte. Utána az Állatorvosi Főiskola kémiai tanszékén dolgozott mint tanársegéd, majd 1903-tól professzorként. 1913-ban a budapesti egyetem II. sz. kémiai tanszékének professzorául hívták meg. Hosszabb tanulmányúton vett részt Walter Nernst göttingeni intézetében 1895 és 1896 között. 1897-ben felfedezte az első olyan galvánelemet, amelyben az áramtermelő folyamat endoterm, emellett Liebermann Leóval megállapította a fehérjék amfoter puffer jellegét. Reakciókinetikai területen is több eredményt tett közzé. Szakmai tevékenységén túl igen eredményes tankönyvíró volt. A Magyar Tudományos Akadémia 1899-ben levelező tagjává választotta. 1912-ben szabadalmaztatta a kátrányklorid előállítására kidolgozott eljárását. 1926 és 1934 között a *Magyar*

Chemiai Folyóirat társszerkesztőjeként is tevékenykedett.

Dolgozatainak legnagyobb része a *Mathematikai és Természettudományi Értesítő*ben jelent meg, illetve külföldi folyóiratokban. Azok a tudományos kérdések, amelyeket írásaiban tárgyalt, többnyire a kémiai változások időbeli lefolyásának sebességével, a kémiai egyensúlyállapottal állnak összefüggésben. 1939-ben nyugalomba vonult. *Forrás és portré: Magyar agrártörténeti életrajzok.*

Főbb munkái:

Bugarszky István: Adatok a szabad energia változásához kémiai reakcióknál. *In: Magyar Chemiai Folyóirat.* 1897. 3. 3. 38–46.p.

Bugarszky István: Adatok physiologiai folyadékok molekularis concentratio-viszonyaihoz. (Első közlemény: Normalis embervizelet molekularis concentratio-viszonyairól.) *In: Közlemények az Összehasonlító Élet- és Körtan Köréből.* 1897. 2. 5/6. 206–222.p.

Bugarszky István: Az aethylalkohol mennyiségi meghatározása brómmal. *In: Természettudományi Közöny.* 1904. 36. 419. 454.p.¹

Bugarszky István: A bázisok sebességi coefficientseiről. *In: Mathematikai és Természettudományi Értesítő.* 1891. 9. 2. 93–17.p.

Bugarszky István: A bróm és aethylalkohol egymásra hatásának sebességéről. *In: Magyar Chemiai Folyóirat.* 1902. 8. 2. 17–20.p.

Bugarszky István: A chemia repertoriuma és borchemiai practicum a budapesti szőlő- és borgazdasági felsőbb tanfolyam hallgatói számára. Bp., 1894.²

Bugarszky István: A fehérjenemű anyagoknak sósav, nátriumhidroxid és konyhasó lekötő erejéről. *In: Természettudományi Közöny.* 1898. 30. 347. 385.p.¹

Bugarszky István: Ismereteink az anyag szerkezetéről.1., 2., 3. *In: Állatorvosi Lapok.* 1907. 30. 47. 578–580.p., 1907. 30. 48. 591–592.p., 1907. 30. 49. 603–604.p.

Bugarszky István: Vezérfonal a vegytani gyakorlatokhoz kezdők számára. Bp., 1892.

Bugarszky István, Horváth Béla: A jodidok és a szín-jod mennyiségi meghatározásának új módja. *In: Mathematikai és Természettudományi Értesítő.* 1909. 27. 5. 501–516.p.¹

Bugarszky István, Liebermann Leó: A fehérjenemű anyagok sósav-, natriumhydroxyd- és konyhasólekötő-képességéről. *In: Mathematikai és Természettudományi Értesítő.* 1898. 16. 3. 218–242.p.¹

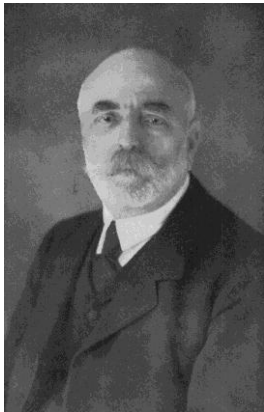
Bugarszky István, Tangl Ferencz: Új módszer a vérsejtek és vérplasma térfogat szerint mért mennyiségének meghatározására. In: *Veterinarius*. 1897. 20. 12. 345–348.p.¹

Irodalom róla:

Kotlán Sándor: A magyar állatorvosképzés története. Bp., 1941.¹

Kovács Gyula, Fehér György: Biographia. Elhunyt tanáraink és előadóink életrajza. 1787–1987. Bp., 1986.¹

Filarszky Nándor (1858– 1941) – botanikus, muzeológus

A budapesti tudományegyetemen természetrajz szakos tanári oklevelet (1883) és bölcsészdoktori oklevelet (1884), az algológia és a virágos növények morfológiája tárgykörben magántanári képesítést szerzett (1896). Dolgozott a budapesti tudományegyetemen, ill. a Pázmány Péter Tudományegyetemen tanársegédként, majd tanárként, egyúttal az Eötvös Collegium vezető tanára is volt. A Magyar Nemzeti Múzeum növényteni osztályának helyettes öre, igazgatóöre, később osztályigazgatója (1902–1919), végül igazgatói rangban az osztály vezetője lett. Magyar királyi udvari tanácsos volt 1912-től. Algológiával, növénymorfológiával, florisztikával, elsősorban az algák sejttanával és a növények alaktanával foglalkozott. A moszatok közül különösen a csillárkákat vizsgálta behatóan.

Tizenegy új csillárkamoszatfajt írt le. A szeparációs sejtmagosztódásról felállított elmélete tudománytörténeti jelentőségű. Számos csoportban neveztek el róla taxonokat, az ő nevét őrzi a Filarszkya nevű alganemzetség. Ő maga összesen 25 új algataxont, valamint Jávorka Sándorral együtt két virágos növényt írt le. A Magyar Tudományos Akadémia tagja volt 1917-től. *Forrás: nevpont.hu. Portré: Botanikai Közlemények. 1943. 40. 3–4.p.*

Főbb munkái:

Filarszky Nándor: Adatok a Cleomeae rendszertani állása, szövettani szerkezete és fejlődéséhez. 1884.¹

Filarszky Nándor: Növénymorphológia. A növények alaki tulajdonságai és a velük kapcsolatos életjelenségek. Bp., 1911.^{1,2}

Írásai megjelentek a *Mathematikai és Természettudományi Közleményekben*, a *Mathematikai és Természettudományi Értesítőben*, a *Folia Cryptogamica: Magyarország virágtalan növényeire vonatkozó közleményekben*, a *Természettudományi Közlönyben*, a *Magyar Botanikai Lapokban*, az *Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungariciben*, a *Magyarországi Kárpátegyesület évkönyvében* stb.

Irodalom róla:

Dr. Filarszky Nándor (nekrológ). In: *Természettudományi Közlöny*. 1941. 73. 1121. 333.p.¹

Moesz Gusztáv: Filarszky Nándor emlékezete. 1858 okt. 18 (Késmárk) — 1941 jún. 23. (Budapest). In: *Botanikai Közlemények*. 1943. 40. 3/4. 147–169, +1 tábla.p.¹

Götz Irén Júlia (1889–1941) – kémikus, az első magyar női kémiaprofesszor

1907-ben kezdte meg tanulmányait a budapesti tudományegyetem kémia–fizika–matematika szakán, ezek mellett filozófiát is hallgatott. Doktori szigorlat után (1911) ő lett a harmadik magyar női vegyészdoktor. Ezt követően egy évig ösztöndíjas Marie Curie párizsi intézetében, majd hazatérte után, 1913-tól az Állatélettani Kísérleti Állomás munkatársa volt, s itteni kutatási eredményei egy részét Gróh Gyulával együtt publikálta. A Tanácsköztársaság alatt egyetemi katedrát kapott (1919. ápr. 10.). 1920 márciusában letartóztatták, majd illegálisan elhagyta az országot. 1922-től 1928-ig a kolozsvári egyetem gyógyszerintézetének adjunktusa volt, 1925-től az orvosi karon is előadott. 1931 telén Moszkvában telepedett le, és 1938-ig a Nitrogénkutató Intézet tudományos munkatársa, ill. osztályvezetője volt. 1941 őszén hamis vádak alapján letartóztatták, de rövidesen felmentették. *Forrás: Új magyar életrajzi lexikon. Portré: Moson megyei életrajzi lexikon.*

Főbb munkái:

Götz Irén: Folyadékok keverésekor beálló térfogatváltozások okairól. *In: Magyar Chemiai Folyóirat.* 1919. 25. 3. 25–32.p.

Götz Irén: A rádiumemánáció mennyiségi meghatározásáról. *In: Magyar Chemiai Folyóirat.* 1911. 17. 8. 119–125.p.

Gróh Gyula, D. Götz Irén: A vetési-bükköny és trieur-bükköny szénájának takarmányértékéről. *In: Kísérletügyi Közlemények.* 1916. 19. 2. 387–390.p.

Gróh Gyula, Götz Irén: Kis hydroxyl-ion-konzentrációk stalagmométeres méréséről. *In: Magyar Chemiai Folyóirat.* 1914. 20. 6. 86–92.p.

Irodalom róla:

Hegedűs Éva: Götz Irén Júlia, az első magyar egyetemi előadónő. *In: Magyar Kémikusok Lapja.* 1973. 28. 9. 432–436.p.¹

Jármai Károly (1887–1941) – állatorvos, egyetemi tanár

Állatorvosi tanulmányait 1913-ben fejezte be, majd az Állatorvosi Főiskolán a járványtani tanszék tanársegéde lett. Az I. világháború után átvette a kórbonctani tanszéket, 1920-tól egyetemi tanár. 1931-ben a budapesti tudományegyetemen az összehasonlító kórbonctan magántanára lett. A Kórbonctani Intézet vezetője volt 1920-tól 1941-ig. Állatorvosi járványtannal, bakteriológiával, háziállatok, elsősorban baromfik daganatos elváltozásaival foglalkozott. Nemzetközileg is alapvetően új eredményeket ért el a lépfenebacillus véroldó képességének feltárása és a tyúkkleukózis vizsgálata terén. Az első magyarországi állatorvosi kórbonctani tankönyv szerzője és szerkesztője. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon. Portré: SZIE Állatorvos-tudományi Könyvtár.*

Főbb munkái:

Jármai Károly: Általános kórtan. Bp., 1925.²

Jármai Károly: Beitrag zur Akropachie der Haustiere. Hannover, 1926.¹

Jármai Károly: A házi állatok kórbonctana: Állatorvostanhallgatók részére. Bp., 1923.² 1936.² 1941.¹

Jármai Károly: Massenhafte Nebenmilzen traumatischen Ursprunges beim Hund. Hannover, 1927.¹

Jármai Károly: A tyúkok leucosisáról. [Bp.], [1930?].²

Jármai Károly: Ueber die Eosinophilie der Lungenrotzknoten der Pferde. Stuttgart, [192?].¹

Jármai Károly: Über die Histoeosinophilie tierischer Geschwülste. Berlin, 1924.¹

Jármai Károly: Über die rotzige Brustfellentzündung der Pferde. Berlin, 1922.¹

Számos írása jelent meg a *Köztelek*, az *Állatorvosi Lapok*, a *Kísérleti Közlemények*, a *Közlemények az Összehasonlító Élet- és Kórtan köréből* stb. című folyóiratokban.

Irodalom róla:

Dr. Jármai Károly 1887–1941. In: *Állatorvosi Lapok*. 1941. 64. 6. 31–33.p.

Róna Zsigmond (1860–1941) – meteorológus

A budapesti műegyetemet elvégezve 1883-ban szerzett matematika–fizika szakos tanári oklevelet. Ezután nevelőként, majd tanárként dolgozott, végül 1888 szeptemberében a Magyar Királyi Országos Meteorológiai és Földmágnességi Intézet asszisztense lett. Konkoly-Thege Miklós – felismerve képességeit – megbízta az intézet szellemi vezetésével. 1912-től 1927-ig az intézet igazgatója volt. Alapító tagja és első elnöke volt a Magyar Meteorológiai Társaságnak. Járatos volt a meteorológia minden ágában, így 1890-től néhány évig időjárás-előrejelzéssel is foglalkozott, igazi munkaterülete azonban az éghajlat volt. Rendkívül nagy gonddal és kritikával állította össze Magyarország különböző időjárási elemeinek az egész Kárpát-medencére kiterjedő sorozatát. A Magyar Földrajzi Társaság tiszteleti tagsággal (1924), a Deutsche Meteorologische Gesellschaft levelező tagsággal, az Österreichische Gesellschaft für Meteorologie tiszteletbeli tagsággal (1911, 1936) méltányolta érdemeit.
Forrás: tudosnaptar.kfki.hu.

Főbb munkái:

Róna Zsigmond: Éghajlat. Bp., 1907.²

Róna Zsigmond: A hőmérséklet évi menete Magyarországon. (Országos Meteorológiai és Földmágnességi Intézet hivatalos kiadványai 3.). Bp., 1900.¹

Róna Zsigmond: Dr. Konkoly Thege Miklós. Bp., 1917.²

Róna Zsigmond: Légnyomás a magyar birodalomban 1861–1890-ig. Bp., 1897.²

Róna Zsigmond, Fraunhoffer Lajos: Magyarország hőmérsékleti viszonyai. (Országos Meteorológiai és Földmágnességi Intézet hivatalos kiadványai 6.). Bp., 1904.¹

Írásai *Az Időjárás*, a *Földrajzi Közlemények*, a *Természettudományi Közlöny*, a *Meteorologische Zeitschrift* hasábjain láttak napvilágot.

Irodalom róla:

Réthy Antal: Dr. Róna Zsigmond és Magyarország éghajlati megismerése (1860–1941). In: *Földrajzi Közlemények*. 1942. 70. 3. 129–134.p.¹

Dr. Róna Zsigmond [nekrológ]. In: *Természettudományi Közlöny*. 1941. 73. 1125. 492.p.¹

Széki gróf **Teleki Pál** János Ede (1879–1941) – geográfus, egyetemi tanár, miniszterelnök

1903-ban lett államtudományi doktor, ezután a budapesti egyetem földrajzi tanszékén dolgozott egyetemi gyakornokként. 1909 és 1913 között a Földrajzi Intézet igazgatójaként, emellett 1923-ig a Magyar Földrajzi Társaság főtítkáráként, később alelnökeként tevékenykedett. 1913-tól a Magyar Tudományos Akadémia tagja.

Az első világháború előtt a világ több pontján vett részt földrajzi expedíciókban, melyek során bejárta Európa, Észak-Afrika és Amerika tájegységeit. A trianoni békediktátumot előkészítő párizsi konferenciára többekkel karöltve elkészítette a Magyar Királyság etnikai térképét.

A párizsi békekonferencia tárgyalásain túl, az 1920 utáni években is igyekezett szakmai érvekkel alátámasztani a Kárpát-medence földrajzi egységének megbontásából adódó állapotok tarthatatlanságát.

1920 júliusától a külügyi tárcát is irányító miniszterelnök lett. Nevét a hazai cserkészmozgalomban betöltött vezető szerepe is közismertté tette. 1938–1939-ben közoktatásügyi miniszter, 1939-től ismét miniszterelnök volt. *Forrás: Ablonczy Balázs: Teleki Pál. Bp., 2005. Portré: commons.wikimedia.org.*

Főbb munkái:

Fodor Ferenc (szerk.), Teleki Pál, Cholnoky Jenő (közrem.): Magyarország gazdaságföldrajzi térképe. Bp., 1920.²

Koch Ferenc, Kádár László, (sajtó alá rend.) Teleki Pál: A gazdasági élet földrajzi alapjai. Bp., 1936.²

Prinz Gyula, Cholnoky Jenő, Teleki Pál, Bartucz Lajos: Magyar föld, magyar faj. 1–4. rész. Bp., 1937.^{1,2}

Teleki Pál: Általános gazdaság-földrajz különös tekintettel az óvilági kontinensekre. Bp., [192?].¹

Teleki Pál: Amerika gazdasági földrajza: különös tekintettel az Északamerikai Egyesült Államokra. Bp., 1922.²

Teleki Pál: Atlasz a japáni szigetek cartographiájának történetéhez. 1911.

Teleki Pál: A földrajzi gondolat története. Bp., 1996.¹

Teleki Pál: Magyarország az új Európában: Teleki Pál miniszterelnök beszéde, 1940. december 3.: Elmondotta az 1941. évi költségvetés felhatalmazási törvényjavaslatának vitájában. Bp., 1941.²

Teleki Pál: Die weltpolitische und weltwirtschaftliche Lage Ungarns in Vergangenheit und Gegenwart. Berlin, [192?].²

Teleki Pál, Csiki Ernő (szerk.): A Magyar Tudományos Akadémia Balkán-kutatásainak tudományos eredményei. Bp., 1923–1940.²

Teleki Pál, Fodor Ferenc: Igazságot Magyarországnak! Magyarország gazdaságpolitikai térképe (melléklet). Magyarország néprajzi térképe (melléklet). A trianoni békeszerződés következményeinek ismertetése és bírálata. Bp., 1928.²

Teleki Pál, Nagy Zoltán (szerk.): Óceáni, szárazföldi, mediterrán és hidegövi klímahatások és hegyi klíma Európában jellemző növények elterjedésével kifejezve. Bp., 1930.¹

Irodalom róla:

Fodor Ferenc: Teleki Pál, a tudós. *In: Földrajzi Közlemények.* 2001. 125. 1/2. 21–44.p.¹

Hajdú Zoltán: Teleki Pál tájelméleti munkássága. *In: Földrajzi Közlemények.* 2001. 125. 1/2. 62–63.p.¹

Kubassek János: A földrajztudós Teleki Pál. *In: Természetbúvár.* 2000. 55. 5. 31.p.¹

Pétevári László: Teleki Pál a földrajzi közlemények hasábjain — bibliográfia. *In: Földrajzi Közlemények.* 2001. 125. 1/2. 85–88.p.¹

100 éve hunyt el:

Fekete Lajos (1837–1916) – erdőmérnök

Felsőfokú erdészeti és ásványtani tanulmányait 1856–1859 között a selmecbányai bányászati és erdészeti akadémián végezte. 1859-ben a kolozsvári bánya- és erdőgazgatósági kerülethez osztották be gyakornoknak, s 1862-ben itt tette le az erdészeti államvizsgát. 1867-től a selmecbányai akadémia tanára lett. 1872-ben két hónapos tanulmányutat tett ausztriai és németországi erdészeti tanintézetekben, illetve erdőgazdaságokban. 1873-ban kinevezték az erdőtenyésztési tanszék vezetőjévé. 1891-től az erdőrendezési tanszék irányítását vette át. 1906-ban nyugalomba vonult.

Erdőműveléssel, erdővédelemmel, erdészeti növénytanal és talajtalal foglalkozott. Alapvető megállapításokat tett a magyarországi erdőségek és a hazai fafajok elterjedésével kapcsolatban; a magyarországi, erdészeti szempontból fontos fanemek összeírásának kezdeményezője, ezzel az erdészeti statisztikai és növényföldrajzi kutatások elindítója volt. Elsőként tett kísérletet Magyarország erdőségeinek és talajfajtaíának leírására, vizsgálta még a leginkább elterjedt fabetegségeket és az erdőpusztulások egyéb okait. *Forrás és portré: forestpress.hu/hu; nevpont.hu.*

Főbb munkái:

Fekete Lajos: Az erdei vetésről és ültetésről: néptanítók, községi előljárók és kisbirtokosok számára. Bp., 1893.²

Fekete Lajos: Erdészeti nyereségszámítás. Selmecbánya, 1900.²

Fekete Lajos: Erdészeti rovaratan. Első vagy általános, és második vagy leíró rész. Harmadik vagy meghatározó rész. Selmecz, 1878.²

Fekete Lajos: Erdészeti talajtan. Selmecz, 1882.²

Fekete Lajos: Az erdő ápolásáról és használatáról, annak megalapításától a letarolás idejéig: Néptanítók, községi előljárók és kisbirtokosok számára. Bp., 1895.²

Fekete Lajos: Erdőértékszámítástan. Selmeczbánya, 1874.² 1892.²

Fekete Lajos: Az erdők berendezése: néptanítók, községi előljárók és kisbirtokosok számára. Bp., 1898.²

Fekete Lajos: Az erdők felujtása kapcsolatban azok rendszeres kihasználásával: néptanítók, községi előljárók és kisbirtokosok számára. Bp., 1899.²

Fekete Lajos: Erdőrendezéstan. Selmecbánya, 1903.^{1,2}

Fekete Lajos: Az erdővédelem körvonalai. Selmecz, 1877.¹

Fekete Lajos: A Magyarországon előforduló főbb fanemek csemetéinek termesztése és ültetése. Bp., 1889.^{1,2}

Fekete Lajos: A mezőség kopárainak befásítása. Kolozsvár, 1876.^{1,2}

Fekete Lajos: Népszerű erdészeti növénytan. [é.n.].¹

Fekete Lajos: Népszerű erdészeti növénytan beszélgetésekben. Bp., 1901–1905.^{1,2}

Fekete Lajos: Talajtan. Selmecbánya, 1891.^{1,2}

Fekete Lajos: A tölgy és tenyésztése. Bp., 1888.²

Fekete Lajos: A vágásra érett erdő kihasználása: néptanítók, községi előljárók és kisbirtokosok számára. Bp., 1898.²

Fekete Lajos, Blattny Tibor: Az erdészeti jelentőségű fák és cserjék elterjedése a magyar állam területén. Selmezbánya, 1913.^{1,2}, németül 1913–1914.^{1,2}

Fekete Lajos, Illés Nándor: Közerdész: gyakorlati útmutatás az erdészeti műszaki segédszemélyzet számára egyszersmind az erdészet rövid vázlata kisebb birtokosok és gazdasági tanintézetek használatára. Bp., 1873.²

Fekete Lajos, Mágócsy-Dietz Sándor: Erdészeti növénytan. 1. köt. Morphológia. (Sejttan, szövettan, organographia). Bp., 1891.² 1929.² 2. köt. Élettan. A növények táplálkozása. Bp., 1896.² 1931.^{1,2} 3. köt. Részletes növénytan. A virágtalan növények és a nyitvatermők. Bp., 1935.¹

Sóltz Gyula, Fekete Lajos: Az erdőbecsléstan kézikönyve. Selmezbánya, 1882.² 1893.^{1,2}

Számos cikke jelent meg az *Erdészeti Lapokban*.

Irodalom róla:

Bartha Dénes: Fekete Lajos (1837–1916) élete és munkássága. (Erdésznagyjaink arcképcsarnoka; 1.). Sopron, 1997.¹

Mágócsy-Dietz Sándor: Fekete Lajos emlékezete. 1937.¹

Galgóczy (Galgóczi) Károly (1823–1916) – mezőgazdász, gazdasági író

A pozsonyi jogakadémián szerzett oklevelet, utána az Országos Magyar Gazdasági Egyesület (OMGE) gazdasági előadójaként dolgozott. Beutazta az ország 32 megyéjét, hogy statisztikai adatokat gyűjtsön. 1848–1849-ben újoncozó biztosként működött az Alföldön, majd századosként számos ütközetben harcolt. Elkészítette az egyes községi határokra vonatkozó tagosítási és legelőelkülönítési térképeket, birtokosztályozási táblázatokat, ill. területmennyiségi kimutatásokat.

A bukás után a nagykőrösi református líceumban a mezőgazdaságtan és a természetrajz tanára volt, de később a szabadságharcban való részvétele miatt eltiltották a tanítástól.

Jószágbérlőként dolgozott, majd Pestre költözött, és az OMGE és az Országos Iparegyesület munkatársaként gazdasági irodalommal foglalkozott. A pesti református teológiai akadémián a gazdasági tudományok tanára, az Adria Biztosító Társaság első titkára, a kolozsvári Victoria Biztosító Társaság vezérigazgatója lett. Kiterjedt irodalmi tevékenységet folytatott, és aktívan részt vett a tudományos és a gazdasági közéletben. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye tiszteletbeli főjegyzője, az OMGE alapító választmányi, az Erdélyi Gazdasági Egyesület alapító, a Kecskeméti és a Heves Megyei Gazdasági Egyesület tiszteletbeli tagja volt.

Számos országos mezőgazdasági és ipari kiállítás rendezését kezdeményezte, tevékenyen részt vett az első magyar gőzhajózási társaság megalakításában. Gubitcz Andrással az ún. Gubitcz-éke társfeltalálója.

Népszerű könyveket írt gazdák számára, összegyűjtötte az OMGE történetében jelentős szerepet játszó gazdák életrajzeit, monográfiát írt Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Nagykovács város történetéről. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon; nevpont.hu. Portré: MTA Történelmi Adattár.*

A Falusi Gazda és az Iparosok Lapja (1859–1860), a *Nemzetgazdasági Közlöny* szerkesztője (1876) volt. Számos folyóiratban jelentek meg cikkei: *A Kert*, *Századok*, *Értekezések a Természettudományok Köréből*, stb.

Főbb munkái:

Gaál Alajos, Katona Dienes, Galgóczi Károly: A hasznos szőlőművelés gyakorlati módja: Öntapasztaláson épült észrevételek: Gyümölcsfák nemesítése irtogatással és dinnyészet: Kertészet kézikönyve: Tüzetes utasítás a konyhakertészet, virágművelés és gyümölcsstenyészés körében. Pest, 1856.¹ 1853.¹ 1854.¹

Galgóczi Károly: A kertészet kézikönyve: a kertészet összes ágaira vonatkozó kézikönyv. Bp., 1854.¹ 1900.² 1912.^{1,2}

Galgóczi Károly: Magyarország, a Szerbvajdaság s Temesi Bánság mezőgazdasági statisticája: hivatalos s magán uton gyűjtött legújabb adatok nyomán. Pest, 1855.²

Galgóczi Károly: Mezei gazda népszerű gyám- és vezér-könyve, az új rendszer kívánatai szerint. Pest, 1854.² 1865.² 1884.²

Galgóczi Károly: Népszerű gazdasági földművelés, vagy gazdasági föld-, növény- és munkaismeret figyelemmel a viszonyokra, mellyek hazánkban ... a jobbágnép irányában állanak: Az alsóbb néposztály használatára. Pest, 1845.¹

Galgóczi Károly: Emlékbeszéd Árkosi Benkő Dániel a M. Tud. Akadémia lev. tagja felett. 1884.^{1,2}

Galgóczi Károly: Emlékbeszéd Balla Károly lev. tag felett. Bp., 1879.²

Galgóczi Károly: Emlékbeszéd Dr. Entz Ferencz, a M. Tud. Akadémia levelező tagja fölött. Bp., 1878.²

Galgóczi Károly: Emlékbeszéd Érkövy Adolf a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja felett. Bp., 1884.^{1,2}

Galgóczi Károly: Emlékbeszéd Korizmics László a M. Tud. Akadémia tiszteleti tagja felett. Bp., 1887.^{1,2}

Galgóczi Károly: Emlékbeszéd Morócz István levelező tag felett. Bp., 1882.^{1,2}

Galgóczi Károly: Emléklapok a magyar nemzet ezredéves ünnepére. Bp., 1892.²

Galgóczi Károly: Az erdőségek és a befásítás fontossága Magyarországon, éghajlati s nemzetgazdasági tekintetben: Teendők és azok módozatai. Bp., 1877.^{1,2}

Galgóczi Károly: Az ipar fontossága Magyarországon, hátramaradásainak okai és előmozdításának eszközei. Bp., 1880.²

Galgóczi Károly: Nagy-Kőrös város monographiája: régi és ujkori ismertetés: a magyar nemzetnek 1896-iki évezredes ünnepe alkalmából. Bp., 1896.²

Galgóczi Károly: Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület története. Bp., 1880–1898.²

Galgóczi Károly: Az Országos Megyei Gazdasági Egyesület Emlékkönyve: a hazai mezőgazdaság előmozdítása ... hálás emlékezetben tartására. Bp., 1879.² 1883.^{1,2} 1884.² 1885.² 1891.^{1,2}

Galgóczi Károly: Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye monographiája: Történelmi, föld- s természetrajzi, közhatósági, társadalmi, nemzetgazdasági, régi és ujkori leírás. Bp., 1876–1877.^{1,2}

Galgóczi Károly: A székely kérdés. Bp., 1874.²

Galgóczy (Károly) Charles: La Société Nationale d'Agriculture de Hongrie. Son histoire et son développement. 1900.^{1,2}

Galgóczy Károly (szerk.): A Kisbirtokosok Országos Földhitelintézete huszonöt éves fennállásának emlékkönyve. Bp., 1905.¹

Koppe, J. G., (ford.) Galgóczy Károly: A földművelés és állattenyésztés: Útmutatás a mezei gazdaság sikeres és minél több haszonnal üzésére. Pest, 1863.¹

Pabst, Heinrich Wilhelm, (ford.) Császár Ferenc, a fordítást az 1859-ben megjelent harmadik kiadáshoz idomította, s Magyarországot érdeklő jegyzetekkel ellátta Galgóczy Károly: Pabst kalauza a szarvasmarha tenyésztésre: 10 könyomatú színezett ábrával, s a szövegbe illesztett 44 fametszvényvel. Pest, 1860.²

Görgey Artúr (1818–1916) – vegyész, katonatiszt

Már korán megmutatkozott az egzakt tudományok felé mutató érdeklődése, mégis apai nyomásra a katonai pályát választotta. 1832-ben a tulli utászkar iskolában kezdte tanulmányait, 1837-ben már hadnagy, 1842-ben főhadnagy volt. 1845-ben, apja halála után, az atyai kényszer elmúltával leszerelt, majd a prágai egyetemen vegyészetet hallgatott. Három évet sikeresen elvégzett, kutatási területe a kókuszszírban lévő zsírsavak. Báriumsóók eltérő oldhatósága alapján nyugvó elválasztásukat ő dolgozta ki. Hazatérése után fejezte be dolgozatát, mely nemzetközi visszhangot váltott ki. Helytelenül nevéhez fűzik a dodekánsav (triviális néven laurinsav) felfedezését, de ő csupán a kókuszszírből izolálta. Az 1848–1849-es honvédtábornok, hadügyminiszter a szabadságharc idején több alkalommal a honvédsereg fővezére volt. *Forrás: mek.oszk.hu; kfk.hu/~cheminfo/hun/mvm/arc. Portré: hu.wikipedia.org.*

Irodalom róla:

Görgey Artúr, a vegyész és a hadvezér. *In: Firka.* 2002. 12. 4. 159–160.p.

Lente Gábor: Híresek és Kémikusok. Görgey Artúr. *In: Magyar Kémikusok Lapja.* 2015. 70. 4. 133.p.¹

Móra László: Katonai sikereit elősegítették kémiai tanulmányai (175 éve született Görgey Artúr). *In: Magyar Tudomány.* 1993. 38.(100.) 9. 1132–1138.p.¹

Perédi József: Az első magyar lipidkémikus – Görgey Artúr. *In: Élelmezési Ipar.* 1993. 47. 7. 211–213.p.^{1,2}

Perédi József: Százötven éve, 1848-ban, állapította meg Görgey Artúr a kókuszszír zsírsavösszetételét. *In: Olaj, Szappan, Kozmetika.* 1998. 47. 6. 278–280.p.¹

Pantocsek József (1846–1916) – botanikus, mikropaleontológus, orvos

Egyetemi tanulmányait a göttingeni és a bécsi egyetemen végezte, orvosdoktori oklevelét 1875-ben kapta meg. Körorvosként helyezkedett el a császárvárosban, majd 1876-tól Tavarnokon volt kör-, majd járásorvos. 1896-ban a pozsonyi városi közkórház igazgató főorvosává nevezték ki, ahol 1914-es nyugdíjazásáig vezette az intézményben folyó gyógyító munkát.

Orvosi hivatása mellett szabadidejét élete végéig növényteni, legfőképp algológiai kutatásoknak szentelte. Több flórakutató tanulmányúton járt, számos új növényfajt írt le.

Az 1880-as évektől érdeklődése egyre határozottabban a kovamoszatok felé fordult. Algológiai kutatásainak őslénytani irányultságot adott, amikor Magyarország üledékes kőzeteinek fosszilis kovaalgáit kezdte vizsgálni, s leírta hazánk diatómás kőzet-előfordulásait.

Mikroszkópos diatómafényképeivel már az 1885-ös országos általános kiállításon is jelentkezett, 1890-ben pedig aranyérmert nyert az első magyar amatőr fotografikai kiállításon.

Mára nagyrészt elpusztult hagyatékából a megmaradt 918 preparátumot az 1970-es években azonosították és katalogizálták. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon. Portré: hu.wikipedia.org.*

Főbb munkái:

Istvánffi Gyula, Pantocsek József, Dejtéri Borbás Vince, Lovassy Sándor: A Balaton-tónak és partjának biológiája: 2. rész A Balaton florája. 1. szakasz függelék. A balatoni kovamoszatok / Pantocsek József. Bp., 1902.^{1,2}

Pantocsek József: Adnotationes ad floram et faunam Hercegovinae, Crnagorae et Dalmatiae. Pozsony, 1874.

Pantocsek József: Die Bacillarien als Gesteinsbilder und Alsterbestimmer. Wien, 1894.

Pantocsek József: A Balaton kovamoszatai vagy bacillariái: Különlenyomat a Balaton Tudományos Tanulmányozásának Eredményei című mű II. kötetének 2. részéből. 1901.¹

Pantocsek József: Beiträge zur Kenntnis der fossilen Bacillarien Ungarns I–III. Nagytapolcsány, 1886–1892.

Pantocsek József: A Fertő-tó kovamoszatviránya. Pozsony, 1912.

Publikált a *Botanikai Közleményekben*, a *Magyar Botanikai Lapokban*, a *Verhandlungen des Vereins für Natur- und Heilkunde zu Pressburg* = *A Pozsonyi Természettudományi és Orvosi Egylet Közleményeiben*, a *Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Nagygyűlésének Munkálataiban*, a *Természettudományi Közlönyben*, a *Magyar Növénytani Lapokban* stb.

Irodalom róla:

Krenner József Andor: The post-war remains of the diatom collection of Dr. József Pantocsek. In: *Studia Botanica Hungarica*. 1980. 14.évf. 9–28.p.¹

Zsigmondy Béla (1848–1916) – gépészmérnök, hídépítő, a mélyfúrási technika szakértője

1870-ben szerzett gépészmérnöki diplomát a zürichi egyetemen. Hazatérése után nagybátyjával (Zsigmondy Vilmos bányamérnökkel) artézi kutak fúrásába kezdtek.

Több alföldi város is őt bízta meg a kutak kivitelezésével. Elismert tekintéllyé vált a talajfúrások terén. Érdeme, hogy az 500 méternél nagyobb mélységben végzett fúrásoknál fellépő nehézségeket új technikával, az általa első ízben alkalmazott sodronykötéssel és a már használatban lévő eszközök átalakításával oldotta meg.

Dolgozott Szeged árvíz utáni újjáépítésekor végzett talajvizsgálatokon, 1890-ben Mátranovákon szénkutató fúrást végzett, ő végezte az

Országház talajvizsgálatait is. 1894-től részt vett a Ferenc József híd, a Gubacsi híd, a Margit híd Margit-szigetre vezető szárnyának, az Erzsébet híd, a komáromi Kis-Duna-híd és a csongrádi Tisza-híd pilléreinek alapozásában. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon. Portré: sulinet.hu/oroksegtar.*

Irodalom róla:

Csath Béla: Zsigmondy Béla szerepe a hazai vízkutatás és -fúrás történetében. *In: Bányászati és Kohászati Lapok. Kőolaj és Földgáz.* 1991. 24.(124.) 9. 270–285.p.

Csath Béla: Zsigmondy Béla szerepe a magyar vízbányászatban. *In: Bányászati és Kohászati Lapok. Kőolaj és Földgáz.* 1986. 19.(119.) 10. 316–317.p.

Csath Béla: Zsigmondy Béla szerepe a magyar vízfeltárásban. *In: Hidrológiai Közlöny.* 1991. 71. 6. 372–373.p.¹

Csath Béla: Zsigmondy Béla születése 150. évfordulójára emlékezünk. *In: Hidrológiai Tájékoztató.* 1998. 38. 1. 6–7.p.

[Csath Béla szerk.]: Zsigmondy Béla születésének 150. évfordulója alkalmával tartott emlékülés előadásai. (Múzeumi Közlemények; 9.). Zalaegerszeg, 1998.¹

Csath Béla: A Zsigmondyak szerepe a magyar vízkutatás és fúrás történetében. (Vízügyi Történeti Füzetek 12.). Bp., 1983.¹

Csíky Gábor: Zsigmondy Béla emlékezete. *In: Bányászati és Kohászati Lapok. Kőolaj és Földgáz.* 1974. 7.(107.) 7. 222.p.

Dobos Irma: Zsigmondy Béla (1848–1916) vízépítő mérnök szoboravatása Szegeden. *In: Hidrológiai Közlöny.* 2010. 90. 2. 3–4.p.¹

P. Károlyi Zsigmond: Zsigmondy Béla – az artézikútfúró, az Alföld vízellátásának úttörője, (1848–1916). *In: Vizgazdálkodás.* 1973. 13. 2. 79–80.p.¹

125 éve hunyt el:

Berencsi **Divald Adolf** (1828–1891) – erdőmérnök, tudományszervező, szakíró [Erdődi]

Dolgozott uradalmi és állami erdészethél is. Alapító tagja volt 1862-ben az Erdészeti Lapoknak, az első magyar nyelvű erdészeti szakfolyóiratnak. 1864-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja lett. Fontos szerepet játszott az önálló és hivatalosan is magyar munkanyelvű Országos Erdészeti Egyesület megalapításában.

Egyik kidolgozója volt a magyar erdészeti szaknyelv szókincsének, amelynek eredménye az 1868-ban közreadott átfogó műnyelvi javaslatokat tartalmazó magyar–német szakszótár. Közreműködött az első modern magyar erdőtörvény kidolgozásában (1879. évi XXXI. tc.).
Forrás: Agrártörténeti életrajzok.

Főbb munkái:

Divald Adolf: Az erdészeti magyar irodalom ügyében. Pest, 1961.²

Divald Adolf: Erdészeti segédtablák = Forstliche Hilfstafeln. Buda, 1871.^{1,2}

Divald Adolf [...] jelentése Máramaros-, Ungh- és Liptómegeye kincstári erdőségeiről; Divald Adolf [...] jelentése Erdély kincstári erdőségeiről: Ő nagyméltósága Lónyay Menyhért M. Kir. Pénzügyminister urhoz [!]; Ő nagyméltósága Kerkapoly Károly M. Kir. Pénzügyminister urhoz [!]. 2 különálló mű egy kötetbe kötve. Buda, 1870–1871.^{1,2}

Divald Adolf m.kir. osztálytanácsos jelentése Erdély kincstári erdőségeiről. [Bp.], 1871.^{1,2}

Divald Adolf: Magyar–német és német–magyar erdészeti műszótár. 1979.^{1,2}

Divald Adolf: A magyar birodalom államerdőségei kezelésének eredményei 1867-ig és lépések egy jobb jövő felé. Buda, 1868.²

Divald Adolf: A természettudományok és az erdészet. Divald Adolf székfoglaló értekezése melyet az a M. T. Akadémia 1864. november 28. ülésen fölolvastott. Pozsony, 1865.¹

Divald Adolf: Zur ungarischen Forstliteratur. Pressburg, 1861.

Divald Adolf, Wagner Károly: Segédtablák erdőszők és erdőbirtokosok jószágigazgatók, gazdatisztek, mérnökök, építészek, fakereskedők és mindazok számára, kik a természettudományok gyakorlati alkalmazásával foglalkoznak. Selmec, 1864.²

Erdődi [Divald] Adolf: Közgazdasági eszmetörések az erdészet köréből. Pest, 1866.²

Irodalom róla:

Abonyi István: Divald Adolf emléke és érdemei csorbíthatatlanok! *In: Erdészeti Lapok*. 1993. 128. 3. 94.p.¹

Mastalírné Zádor Márta: Divald Adolf (1828–1891) élete és munkássága. (Erdésznagyjaink arcképcsarnoka; 7.). Sopron, 1999.¹

Doleschall Gábor (1813–1891) – orvos, botanikus

1840-ben a pesti egyetemen orvosi oklevelet szerzett, és az egyetem gyógyászati intézetében segéd- és helyettes tanár lett. 1843-tól haláláig Miskolcon folytatott orvosi gyakorlatot. 1844-ben megalapította a Miskolci Orvosegyesületet. 1849-ben a II. honvédszászlóalj főorvosának nevezték ki, és a szabadságharc végéig szolgálatban maradt.

A gyógyítás mellett növényélettannal foglalkozott. Ő írta az első magyar növényélettani munkát, amely azonban nem saját kutatásokon alapult. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon.*

Főbb munkái:

Doleschall Gábor: Életem, eszményeim és negyvenhét éves orvosi gyakorlatom. Miskolcz, 1882.

Doleschall Gábor: A növények élettana. (Orvostudományi értekezés.) Pest, 1840.

Orvosi cikkei megjelentek az *Orvosi Társaság*, *A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Nagygyűlésének Munkálataiban*, a *Magyar Gazdában*, a *Gyógyászatban*, valamint a *Fővárosi Lapokban*.

Irodalom róla:

Frivaldszky János: Megemlékezés halottainkról. [dr. Géber Ede; Révész Bálint; dr. kisigmándi Hamary Dániel; dr. Nendtvich Károly Miksa; dr. Doleschall Gábor; dr. Patrubby Gergely; Hajnald Lajos; dr. kövesdi Venczel Gusztáv; dr. Sass István; Gönczy Pál; dr. Lumnitzer Sándor. *In: A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Nagygyűlésének Munkálatai.* 1892. 26. sz. 61–70.p.

Hofmann (Hoffmann) **Károly** (1839–1891) – geológus, bányamérnök, paleontológus, műegyetemi tanár

Miután 1863-ban a heidelbergi egyetemen bölcsészdoktori oklevelet szerzett, a budai műegyetem ásvány- és földtani tanszékének tanára lett. 1867–1868-ban földtani intézeteket tanulmányozott Nyugat-Európában. 1869-ben az akkor szervezett Földtani Intézet főgeológusává nevezték ki.

A Természettudományi Közlöny ásvány- és földtani közleményeinek rovatát vezette.

Nagy érdemei vannak Magyarország részletes geológiai felvételezésében és földtani térképezésében. Elsősorban a nyugat-magyarországi kövületes devon-rögök, a Budai-hegység és a Mecsek geológiai viszonyait, a Déli-Bakony bazaltjait, valamint az Erdélyi-medence északi részének rétegtani felépítését tanulmányozta.

1871-től az Magyar Tudományos Akadémia tagja. *Forrás: Markó László: A Magyar Tudományos Akadémia tagjai: 1825–2002. Bp., 2003. Portré: wiki.strandkonyvtar.hu.*

Főbb munkái:

Hofmann Károly: Adalék a Buda-Kovácsi hegység másodkori és régibb harmadkori képződései puhány faunájának ismeretéhez. *In: Magyar Királyi Földtani Intézet Évkönyve.* 1873. 2. köt./ 3. füz. 193–215.p., németül: Pest, 1873.

Hofmann Károly: Bericht über das Braunkohlen-Vorkommen von Uglievik und Umgebung unweit Bjelina in Bosnien. Budapest, 1881.

Hofmann Károly: A Buda-Kovácsi hegység földtani viszonyai *In: Magyar Királyi Földtani Intézet Évkönyve I.* 1871. 3. 199–273.p., németül: Leipzig, 1871.

Hofmann Károly: Buda-vidékének némely ó-harmadkori képződéséről, Jelentés az 1881. évben az éjszaknyugati erdélyi határhegységben és környékén tett földtani részletes fölvételről (sat.) *In: Földtani Közlöny.* 1881.

Hofmann Károly: A déli Bakony bazalt-közetek. *In: Magyar Királyi Földtani Intézet Évkönyve I. 1875–1878. 337–525.p.², németül: 1878.*

Hofmann Károly: Földtani jegyzetek a prelukai kristályos pala-sziget és az éjszak és dél felé csatlakozó harmadkori vidékről. Budapest, 1886.

Hofmann Károly: Geologisches Gutachten über den Montan-Besitz der Krapinaer Bergbau-Unternehmung. Agram, 1883.

Hofmann Károly: Jelentés az 1878 nyarán Szilágymegye keleti részében tett földtani részletes felvételekről, Megjegyzések a trachytanyagok a hazai ó-harmadkori lerakódásokban való előfordulására nézve. *In: Földtani Közlöny. 1879.*

Hofmann Károly: Jelentés az 1882 nyarán Szatmár megye délkeleti részében foganatosított földtani részletes felvételekről. Budapest, 1883.

Hofmann Károly: Jelentés az 1883. év nyarán a Duna jobb partján Ó-Szöny és Piszke közt foganatosított földtani részletes felvételekről. *In: A Magyar Királyi Földtani Intézet Évi Jelentése. 1883. 16–32.p.*

Hofmann Károly: Jelentés az 1886. év nyarán Szolnok-Doboka megye északnyugoti részében végzett földtani részletes felvételekről. *In: A Magyar Királyi Földtani Intézet Évi Jelentése. 1886. 39–47.p.*

Hofmann Károly: A *Lystridion splendens* új lelőhelye Erdélyben, Ásványtani közlemények a Vihorlat-Guttin trachyt-hegységének keleti részéből. *In: Földtani Közlöny. 1872.*

Hofmann Károly: Über Wechselerzeugung beim Mischen von Salzlösungen, und über Dichtigkeits- und Brechungs-Verhältnisse einiger wässrigen Salzlösungen bei verschiedener Concentration. *In: Poggendorf, Annales der Physik und Chemie. Leipzig, 1868.*

Hofmann Károly: A Vihorlat-Guttin hegység némely quarctartalmu trachytjának plagioklas kristályairól, táblarajzzal. *In: Földtani Közlöny. 1873.*

Hofmann Károly, Böckh János, Telegdi Roth Lajos, Matyasovszky Jakab: A földtan az 1873-ik évi bécsi világtárlaton. *In: Földtani Közlöny. 1874. 4. 6/7. 129–138.p.*

Hoffmann Károly: A szigligeti bazalttuffok és a leányvári bazalt breccio palagonit tartalmáról. Az erdélyhoni zsily-völgy harmadképleti szénmedencéjének a magyar földtani társulat meghagyásából történt földtani megvizsgálása feletti jelentése. *In: Magyar Földtani Társulat Munkálatai. 1868. 4. köt. 36–40.p.*

Hoffmann Károly: A zsily-völgyi szénteknő. *In: Magyar Földtani Társulat Munkálatai V. 1870. 5. köt. 1–57.p. (Németül: Geologische Reichsanstalt Jahrbuch. 1870.)*

Irodalom róla:

Böckh János: Hofmann Károly 1839–1891. *In: A Magyar Királyi Földtani Intézet Évi Jelentése. 1890. 3–8.p.*

T. Roth Lajos: Dr. Hofmann Károly. *In: Földtani Közlöny. 1892. 22. 3/4. 65–79.p.*

150 éve hunyt el

Michael Bielz, korabeli magyaros nevén **Bielz Mihály** (1787–1866) – természettudós, az első erdélyi könyomóintézet alapítója

Evangelikus lelkészi oklevelet szerzett 1811-ben. Kezdetben a berethalomi evangélikus iskola tanítója és az erdélyi evangélikus püspök titkára volt, majd az újfalui evangélikus gyülekezet lelkipásztora lett. Itt ismerkedett meg a könyomdászat újszerű technikájával, és egy évi kísérletezés után üzembe helyezte Erdély első „könyomóintézetét” 1822-ben Nagyszebenben. Elsősorban bányászati térképeket, portrékat és tájképrajzokat sokszorosított.

Élete hátralevő részében ennek és a természettudományoknak élt. Szakterülete a geológia, zoológia és malakológia volt, kutatta az erdélyi csiga- és kagylófaunát, a puhatestűeket. Ő az első erdélyi malakológiai összefoglaló munka szerzője. *Forrás: névpont.hu. Portré: hu.wikipedia.org.*

Főbb munkái:

Michael Bielz: Anleitung zum Gebrauche beweglicher Buchstaben. Hermannstadt, 1824.

Michael Bielz: Beitrag zur Gebirgskunde Siebenbürgens. (U. ott), Über das Vorkommen des Karpathen-Sandsteines in Siebenbürgen. Jahrbuch für Mineralogie und Petrefaktenkunde von K. L. Leonhard u. H. G. Bronn. Stuttgart, 1834.

Michael Bielz: Beiträge zur geologisch-geognostischen Kenntniss von Siebenbürgen. Transsylvania, 1833.

Michael Bielz: Carte speciale de la Vallachie. (Landkarte in vier Blättern.) Hermannstadt, 1832.

Michael Bielz: Castrum doloris der Sachs. Nation für Franz I. Hermannstadt, 1835.

Michael Bielz: Elementarformenlehre, Beiträge zur Begründung des Unterrichts im Schreiben und Lesen. Hermannstadt, 1840.

Michael Bielz: Gegen «Boués Gemälde von Deutschland und den angrenzenden Ländern mit Einschluss Siebenbürgens». Jahrbuch für Mineralogie etc. von C. Leonhard und Bronn. Stuttgart, 1832.

Michael Bielz: Über die in Siebenbürgen vorkommenden Land- und Süß-Wasser-Mollusken. Transsilvania, 1847.

Michael Bielz: Versuch einer Naturbeschreibung von Siebenbürgen. Transsilvania, 1840. 4.sz.

Michael Bielz: Verzeichniss der Land- und Süßwasser-Mollusken Siebenbürgens. *In: Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt.* 1851. 2. 1. 14–16.p.

Michael Bielz: Verzeichniss der Land- und Süßwasser-Mollusken Siebenbürgens. (Fortsetzung von Nor. 1.). *In: Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt.* 1851. 2. 3. 55–59.p.

Michael Bielz: Verzeichniss der Land- und Süßwasser-Mollusken Siebenbürgens. (Schluss). *In: Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt.* 1851. 2. 4. 62–65.p.

Michael Bielz: Zur Industrie. Transsilvania, II. 1833.

Irodalom róla:

Michael Bielz. In: *Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt*. 1866. 17. 10. 209–216.p.

Klauzál Gábor (1804–1866) – reformkori magyar politikus, földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter

1824-ben ügyvédi vizsgát tett, és még ugyanebben az évben Csongrád vármegye szolgálatába lépett mint tiszteletbeli alügyész, majd 1825-től fizetéses táblabíró lett. 1832-től Csongrád vármegye országgyűlési követeként a liberális ellenzék tagja, majd 1843 és 1844 között egyik vezetője volt. Az aktív politikai élettől 1844-ben gyakorlatilag visszavonult, és politikai tevékenységét csak a forradalom kezdete után folytatta. Az 1848-ban Batthyány Lajos vezetésével megalakuló első felelős magyar kormányban a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi tárcát vállalta. Miniszterként kompromisszumokra törekvő mérsékelt politikusnak bizonyult. Egészségi állapotára hivatkozva a fegyveres harcok kezdetén visszavonult birtokára és gazdálkodott. Az 1850-es években Kistétényben vásárolt magának telket. 1861-ben és 1865-ben Deák Ferenc pártjának tagjaként, Szeged képviselőjeként részt vett az országgyűlésen. *Forrás: klauzal.hu. Portré: Vasárnapi Újság. 1904. 51. 48.*

Főbb munkái:

Klauzál Gábor felhívása az iparvállalkozókhoz statisztikai adatok beküldése iránt. In: *Tanulmányok Csongrád Megye Történetéből*. 2000. 23. 28. 148.p.

Klauzál Gábor: A földművelés-ipar- és kereskedési ministertől, Pest városa Közönségének. In: *Orvosi Tár*. 1848. 4. 2./1. 14–15.p.

Klauzál Gábor rendelete a fellázadt tartományokba puszkapor és ónszállítás betiltásáról. In: *Tanulmányok Csongrád Megye Történetéből*. 2000. 23. 28. 148.p.

Klauzál Gábor rendelete a hazai gyárak és műhelyek termékeinek megvásárlásáról. In: *Tanulmányok Csongrád Megye Történetéből*. 2000. 23. 28. 141.p.

Klauzál Gábor rendelete a postafuvar bérének szabályozásáról és az ehhez szükséges adatok megküldéséről. In: *Tanulmányok Csongrád Megye Történetéből*. 2000. 23. 28. 176.p.

Klauzál Gábor rendelete a selyemtenyésztségről. In: *Tanulmányok Csongrád Megye Történetéből*. 2000. 23. 28. 73.p.

Irodalom róla:

Barta László: Szabad Szentés városának képviseleti és igazgatási rendje 1837–1840-ben: Klausál Gábor reformtervei. In: *Tanulmányok Csongrád Megye Történetéből*. 1986. 10. 10. 49–61.p.

S. Nagy Anikó: Klausál Gábor: Magyarország első ipari és kereskedelmi minisztere. In: *Ipari Szemle*. 1998. 18. 3. 56.p.

175 éve hunyt el:

Decrett József (1774–1841) – erdész, a modern magyar erdőgazdálkodás úttörője

A családi hagyományoknak megfelelően az erdei munkákkal, illetve erdészettel kapcsolatos ismereteket már gyermekkorában elsajátította. Breznóbányai szolgálatait után 1800 nyarán alerdésznek nevezték ki Besztercebányára. 1808-ban immár főerdészként került ismét Breznóbányára, ahol erdőbírói teendőik ellátásával bízták meg. A kincstári erdők állapotának megjavítására és az erdőgazdálkodás céltudatos fejlesztésére tett lépéseinek elismeréseként 1814-ben erdőmesterré, illetve a besztercebányai erdőhivatal főnökévé nevezték ki. Az első hegyvidéki erdőtelepítések és kopárfásítások nevéhez fűződnek, ahogy az első csemetekertek létesítése is az 1810-es évek elején, ahol fenyő- és lombfacsemetéket nevelt.

Úttörőként vezette be a gyérítést. Szabályzatai átfogták az erdőgazdálkodás egészét. Az erdőmunkások ügyeinek rendezésével, az erdészeti számvitel, illetve a tevékenységhez kapcsolódó adminisztráció kiépítésével a kor színvonalát meghaladó állapotban adta át a besztercebányai erdőhivatal utódainak. *Forrás: Magyar agrártörténeti életrajzok. Portré: Nyékes István: Decrett József élete és munkássága. In: Az Erdő 1955. 4. 2.*

Irodalom róla:

Decrett József emlékérmesek. *In: Erdészeti Lapok.* 2008. 143. 7/8. 226.p.¹

Inokai Balázs: 240 éve született Decrett József (1774–1841). *In: Erdészeti Lapok.* 2014. 149. 10. 349.p.¹

Kaán Károly: Decrett József élete és erdőgazdasági tevékenysége. 1774–1841. *In: Erdészeti Lapok.* 1912. 51. 6. 257–307.p.^{1,2}

Kurucz Miklós: Agrármúltunk nagyjai: Decrett József (1774–1841). *In: Agrofórum.* 2011. 22. 1. 124.p.^{1,2}

Leipold Árpád: Decrett József (1774–1841) a szlovák erdészettörténet-írás tükrében. *In: Erdészeti Lapok.* 2007. 142. 10. 319–322.p.¹

Nyékes István: Decrett József (1774–1841) élete és munkássága. *In: Az Erdő.* 1955. 4.(90.) 2. 69–72.p.¹

Hoffner József (1794–1841) – állatorvos, egyetemi tanár

1822-ben kapta meg az orvosi és az állatorvosi diplomát. 1826-ban a pesti állatorvosi intézet igazgatója lett, 1835-től egyetemi tanár az orvostudományi karon. Sürgette az állatorvosi iskolán a magyar anyanyelvű oktatás bevezetését. A latin nyelvű tanulmányoknak új magyar elnevezést is adott.

1818–1841 között az intézet könyvtárosaként több német nyelvű szakmunkát fordított le magyar nyelvre, ill. több német nyelvű szakkönyvet ismertett hazai szaklapokban. Elsősorban a magyar nyelvű tudományos irodalom műveléséért választották meg a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjának 1832-ben.

Közreműködött a Magyar Tudós Társaság természettudományi műszótárának adatgyűjtésében. Több, a lovakkal foglalkozó szakkönyvet fordított magyarra. *Forrás és portré: SZIE Állatorvos-tudományi Könyvtár - library.univet.hu.*

Főbb munkái:

(Balassa Konstantin után németből ford.) Hoffner József: Az erőszak nélküli patkolás, okosság és a lónak lélektudományán alapodott értekezés. Pestini, 1828. 1988.²

(Hartmann Fülöp Károly után magyarítva) Hoffner József: Az embernek szelleme. Pest, 1833.

Hoffner József: Bevezetés az állati bontz és élet tudományba. Zootomia et zoophylologia. Jegyezte Kontz István. Pest, 1830.

Hoffner József: Dissertatio inauguralis medico-pharmaceutica de assa foetida. Viennae, 1822.

Hoffner József: Dissertatio veterinario-medica de influxu zootriarum in anthropiatriam. Pestini, 1828.

Hoffner József: Közönséges járvány nyavalya, febris anthrax... [lépfene láz.] Jegyezte Kontz István. Pest, 1830.

Hoffner József: A lónak külső formájáról. Jegyezte Kontz István. Pest, 1830.

Hoffner József: A ménes tudomány. Jegyezte Kontz István. Pest, 1830.

Hoffner József: Nyavalya tudomány. Jegyezte Kontz István. Pest, 1830.

Hoffner József: A patkolás tanítmány kovácsoknak és nevendék baromorvosok számára. Pest, 1833.

(Schwab Konrád Lajos után magyarítva) Hoffner József (által): Utmutatás a' ló külsejének esméretére. Önoktatásra és nyilvános tanításra szolgáló kézi könyv. 11 rajzzal. Vienna, 1832.²

(Tanneckert Seyfert után, a második megjobbított kiadat szerint magyarra ford.) Hoffner József: A lókereskedés minden titkaival. Viennae, 1832.

Az *Orvosi Társaság* és a *Tudományos Gyűjtemény*ben jelentek meg cikkei.

Magda Pál (1770–1841) – statisztikus, geográfus, pedagógus

Csetneken, Lőcsén, Sopronban, Karlócán, majd a sárospataki kollégiumban, később Szarvason volt tanár, természetrajzot, gazdaságtudományt és irodalmat tanított. 1838-ban nyugalomba vonult. A *Felsőmagyarországi Minervában* jelentek meg értekezései. Mint statisztikus magyar és német nyelven néprajzi értékű áttekintést adott az egykorú Magyarország gazdasági, társadalmi viszonyairól, közállapotáról. Munkásságának nagy szerepe van a reformkori eszmék előkészítésében.

Az első magyar nyelvű statisztikai mű szerzője, a nemzeti önállóság, a független nemzetgazdaság híve, aki nagy jelentőséget tulajdonított a népiskolai nevelésnek, a közművelődésnek. 1834-ben a Magyar Tudományos Akadémia megválasztotta levelező tagjának. *Forrás: Magyar néprajzi lexikon.*

Főbb munkái:

Magda Pál: De discrimine, in quo scholae evangelicae Hungariae cum tota re evangelica versantur. Programma, quo patronos scholae gratiosissimos pro examine publico in gymnasio a. c. Neosoliensi diebus 25., 26. et 27. junii celebrando humanissime invitat. Neosolii, 1811. (Ismert. Annalen, Wien, III. 326. és IV. 69. l.)

Magda Pál: De schola, quae genio seculi obsequitur, splendidissima, quae cum emendat, optima. Programma, quo patronos scholae gratiossimos pro examine publico in gymnasio a. c. Neosoliensi diebus 24., 25. et 26. Junii 1812. celebrando officiose invitat. Neosolii, (Ism. Annalen ... Wien, III. 353. l.)

Magda Pál: Az ember képzésének akadályairól. 1836.

Magda Pál: Az embernek eredeti formájáról programma, melylyel az iskola érdemes pártfogóit a szarvasi evang. luth. gymnasiumban 1837. tartott iskolai vizsgálatra meghívja. Pest, 1837.

Magda Pál: Emlékezetoszlop, melyet Cházár András urnak tiszteletére 70-ik nyarán, Jakab havának 5. u. m. születése napján emelt. (Költemény.) Soprony, 1815.

Magda Pál: Az én paradoxomaim. 1831.

Magda Pál: Magyar országnak és a' határ őrző katonaság vidékének, legújabb statistikai és geográfiai leírása. Pest, 1819.^{1,2}

Magda Pál: A mezei gazdaság philosophiájának szabásai szerént okoskodó, és munkálkodó gazda. Sárospatak, 1833.^{1,2} 1839.

Magda Pál: Neueste statistisch-geographische Beschreibung des Königreichs Ungarn, Croatien, Slavonien und der ungarischen Militärgrenze. Leipzig, 1832. 1835.

Magda Pál: Oratio inauguralis de originali forma hominis habita S. Patakini, 30. Jan. 1825. Sárospatakini, 1826.

Magda Pál: A philosophiáról. 1838.

Magda Pál: Professori beköszöntő beszéd. 1834.

Irodalom róla:

Elek László: A magyar statisztikai földrajz klasszikusa: Magda Pál. In: *A Békés Megyei Múzeumok Közleményei*. 1985. 9. 91–101.p.²

Fazekas Árpád: Magda Pál (1770–1841) – egy elfelejtett akadémikus Nyíregyházáról. In: *Földrajzi Közlemények*. 1995. 119.(43.) 3/4. 292–293.p.¹

Horváth Róbert: Magda Pál (1770–1841) a statisztikus és társadalomtudós. In: *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*. 1968. 15. 3. 1–26.p.

Lukácsy Sándor: Kalászatok az ismeretlen XIX. századból — Honismeret és reform — Magda Pál (1770–1841). In: *Kortárs*. 1995. 39. 3. 86–88.p.

Mészáros András: Magda Pál. In: *Fórum: Társadalomtudományi Szemle*. 2000. 2. 3. 81–90.p.

Pápai Béla: Magda Pál életműve. In: *Történeti Statisztikai Közlemények*. 1958. 2. 3/4. 95–106.p.

200 éve hunyt el:

Kolbány Pál (1758–1816) – orvos, botanikus

Orvosi tanulmányait a hallei és a bécsi egyetemen végezte, oklevelét 1787-ben szerezte. Gyakorló orvosként Pozsonyban telepedett le. Az orvoslás mellett a botanika is foglalkoztatta. 1711-ben adta ki németül *A magyarországi mérgező növények* című 132 oldalas 8 metszettel illusztrált könyvét. A toxikológiai témák hosszabb időre lekötötték Kolbány figyelmét: 1792-ben és 1798-ban újabb két méregtani kézikönyvet jelentetett meg. Úttörőként foglalkozott a himlőoltás bevezetésével. Elsők között alkalmazott eredményesen vízgyógyimódot. Az erlangeni orvos-természettani és a hallei természetvizsgáló társulatok levelező tagja volt. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon.*

Főbb munkái:

Kolbány Pál: Bemerkungen über den ansteckende Typhus, der im Jahre 1809-10 in Pressburg herrschte; über die Wirkungen des kalten und warmen Wassers, als eines Heilmittels im Fieber und anderen Krankheiten, nach seiner innern und äussern Anwendung; und über den innerlichen Gebauch des kalten Wassers als Getränk im Fieber durch praktische Fälle erläutert und näher ins Licht gesetzt nach Gesetzen der rationellen Heilkunde. Pressburg, 1811.

Kolbány Pál: Beobachtungen über den Nutzen des lauen und kalten Wassers im Scharlachfieber. Pressburg, 1808.

Kolbány Pál: Einleitung zu einer vollständigen Abhandlung über die Kuhpocken, das wahre Schutzmittel gegen Blattern-Ansteckung. Pressburg, 1802.

Kolbány Pál: Fernere Nachrichten vor der glücklichen Anwendung des kalten und warmen Vassers im Scharlachfieber. Pressburg, 1808.

Kolbány Pál: Giftgeschichte des Thier-, Pflanzen- und Mineralreichs nebst den Gegengiften und der medicinischen Anwendung der Gifte. (Cum nomenclatura lat. germ. slavon. et hungarica.) Wien, 1798. 1807.

Kolbány Pál: Ungarische Giftpflanzen, zur Verhütung tragischer Vorfälle in den Haushaltungen, nach ihren botanischen Kennzeichen, nebst den Heilungsmitteln. Pressburg, 1791.

Kolbány Pál: Versuche und Beobachtungen über die Wirksamkeit der thierischen Gelatina zur Heilung intermittirender Fieber. Der allgemeinen Behertzigung übergeben. Pressburg, 1805.

Paul Kolbani: Zum Besten der Armen: Abhandlung über die herrschenden Gifte in den Küchen, nebst den Gegengiften. Pressburg, 1792.², Bécs, 1793.

225 éve hunyt el:

Born Ignác (németül Ignaz Edler von Born) (1742–1791) – mineralógus, geológus

Prágában végezte el a jogi tanulmányokat. 1770-ben beutazta Erdélyt, majd a prágai pénzverő és bányászati hivatal ülnöke lett. 1776-tól a bécsi császári természettudományos gyűjtemény rendezője, az ásványtani laboratórium korszerűsítője volt. 1779-től a bécsi bányászati udvari kamaránál udvari tanácsos lett.

A felvilágosult természettudományos törekvések legjelentősebb magyarországi személyisége volt. Tudományos kutatások céljából többször beutazta Magyarországot, főleg Erdélyt, és eredményeit német, angol és francia nyelven is közölte.

Kezdeményezésére hívták össze a Selmecbánya melletti Szklenón az első nemzetközi geológiai és bányászati kongresszust 1786-ban. Részben az ő kezdeményezésére alakult meg az első nemzetközi bányászati tudományos társulat. A kohászatban mindenekelőtt az arany- és ezüstercek higannyal történő feldolgozása: a foncsorozás, amalgamozás tökéletesítésével tűnt ki. Nevéhez köthető még a rutil ásvány felfedezése. Mint vegyész szembefordult az alkímiával. A természettudományi ismeretek elterjesztésén is munkálkodott, követelte kiterjedtebb iskolai oktatásukat.

1791-ben nemesi címet kapott. A prágai tudós társaság és a Societät der Bergbau-Kunde alapító tagja volt. A Royal Society, a szentpétervári tudományos akadémia, a göttingeni, stockholmi, toulouse-i tudós társaság tagja. (Mozart bizonyíthatóan róla mintázta a Varázsfuvolából ismert Sarastro alakját.) *Forrás: Új magyar életrajzi lexikon. Portré: hu.wikipedia.org.*

Főbb munkái:

Born Ignác: Briefe über mineralogische Gegenstände. Frankfurt-Leipzig, 1774.

Born Ignác: Métallurgie ou l'amalgame des minéraux, méthode extraire par le mercure. Bern, 1787.

Born Ignác: Über das Anquicken der gold- und silberhaltigen Erze, Rohsteine, Schwarzkupfer und Hüttenspeise. Wien, 1786.

Irodalom róla:

Bendefy László: Vay Miklós és Born Ignác szerepe a Tokaji-hegység földtani megismerésében. In: *Technikatörténeti Szemle*. 1971. 6. 73–86.p.²

Born Ignác és a magyarországi mineralógia. In: *Bányászati és Kohászati Lapok. Kohászat*. 1987. 120. 5. 283,288.p.

Deák Eszter: Born Ignác ismeretlen recenziója Sajnovics János „Demonstratio”-járól. In: *Hungarológia*. 1993. 2. 117–121.p.

Heltai István: Lovag Born Ignác. In: *Természettudományi Közlöny*. 1933. 65. 989/990. 456–462.p.¹

Horváth Zoltán: Hogyan tette világhírűvé Born Ignác a XVIII. században a mi egyetemünket? In: *Bányászati és Kohászati Lapok. Kohászat*. 1983. 116. 2. 89–90.p.

Kardos István: Aki Sarastro modellje volt. (Born Ignác, 1742–1791). In: *Ezredvég*. 2003. 13. 3. 70–71.p.

- Lacza Tihamér: Born Ignác amalgámozási eljárása. *In: Magyar Kémikusok Lapja*. 2002. 57. 1/2. 46–53.p.¹
- Molnár László: Born Ignác életútja. *In: Bányászati és Kohászati Lapok. Kohászat*. 1987. 120. 5. 264–270.p.
- Molnár László: Born Ignác és a szabadkőművesség. *In: Bányászati és Kohászati Lapok. Kohászat*. 1987. 120. 5. 284–288.p.
- Nagy Béla: A tudomány és a haladás szolgálatában (250 éve született Born Ignác). *In: Magyar Tudomány*. 1992. 37.(99.) 12. 1522–1525.p.¹
- Papp Gábor: Born Ignác könyvtárának hungaricumai: életrajzi háttérrel és Born kritikai bibliográfiájával. *In: Technikatörténeti Szemle*. 1993. 20. 95–128.p.²
- Székely Lajos: EMLÉKEZZÜNK NAGYJAINKRA! Born Ignác, a XVIII. század egyik világhírű bányásza. *In: Bányászati és Kohászati Lapok. Bányászat*. 1970. 103. 7. 483–489.p.
- Szőkefalvi-Nagy Zoltán: Born Ignác könyvtára 1769-ben. *In: Az Egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei = Acta Academiae Paedagogicae Agriensis: nova series*. 1973. 11. 347–362.p.
- Várhegyi Győző: Born Ignác, a mineralógus. *In: Bányászati és Kohászati Lapok. Kohászat*. 1987. 120. 5. 280–282.p.

275 éve hunyt el:

Löw (Loew) Károly Frigyes (1699–1741) – orvosdoktor, gyakorló orvos, botanikus

Doktori értekezését az édesgyökerű páfrányokról (Polypodium) és azok gyógyhatásairól írta. Rövid időre Sopronba ment, ahol elkezdte növényteni vizsgálatait, de 1722-ben Bécsbe költözött, ott orvosi állást kapott. Szakmáját magas szinten művelte, tizenhat évig folytatott gyógyító tevékenységet.

A császári Academia Naturae Curiosorumnak 1724-ben Pittalus néven lett tagja, ahol 1728-ban társelnökké választották. A berlini tudományos akadémiára is felvételt nyert.

1738-ban Sopronban telepedett le, és kedvelt szaktudományával, a fűvészzel foglalkozott.

1739. augusztus 25-én kelt, latin nyelvű levelében felhívást intézett kollégáihoz, melyben együttműködésre kérte fel őket – régi tervének – Magyarország növényvilágának összeírása érdekében. A felhívás visszhangtalan maradt, ám Löw és Deccard munkája nyomán elkészült a Flora Pannonica seu Semproniensis (kéziratban maradt), mely az első magyarországi flóramű, vagyis egy adott terület növényvilágát feltáró munka. Sopronból és környékéről 1098 növényfajt írtak le. *Forrás: szivk.hu; Magyar életrajzi lexikon.*

Főbb munkái:

Löw Károly Frigyes: *Dissertatio inaug. medica. praes. Wedelio de Polypodio.* Jenae, 1721.

Löw Károly Frigyes: *Epistola ad celeberrimos omnium regionum botanicos, qua de Flora Pannonica conscribenda consilium cum ipsis communicat, et singulos ad commercium botanicum, mutuamque rariorum plantarum, seminumque communicationem perofficiose, & peramanter invitat, Sempronii, 1739. Aug. 25.*

Löw Károly Frigyes: *Epistola ad Pium Nicolaum de Garelli de morbo complicatissimo paucissimis medicamentis sublato.* [h.n.], 1730.

Löw Károly Frigyes: *Kurtze doch gründliche Untersuchung vom Anfang, Fortgang und Ende des durch ganz Europa anno 1729. im Monat Novemb. u. Decemb. grassirenden contagieusen Catharr-Fiebers, vornemlich aber wie solches in Wienn eingerissen.* [Wien], 1730.

Löw Károly Frigyes: *De morbo petechiali, qui anno 1683. epidemice Posonii grassatus.* Viennae, 1730.

Kéziratban:

Löw Károly Frigyes: *Dissertatio epistolica ad Martin, Schmeizelium in quo continetur Catalogus Scriptorum Rer. Hungar. varii, singillatim vero medici et physici argumenti, quos ille vel possedit, vel quorum notitiam habuit.*

Löw Károly Frigyes: *Flora Pannonica s. Semproniensis.*

Löw Károly Frigyes: *Historia Regni Hungariae naturalis, cum descriptione cimeliorum Regni eiusdem.*

Irodalom róla:

Csapody István: LOEW és DECCARD "Flora Semproniensis"-e. *In: Soproni Szemle.* 1961. 15. 1. 26–37.p.

Heimler Károly: Loew (Loevius) Károly Frigyes. *In: Soproni Szemle.* 1941. 5. 2. 139–140.p.

350 éve hunyt el:

Zombori **Lippai** (Lippay) **János** (1606–1666) – egyetemi tanár, jezsuita szerzetes

1624-ben belépett a jezsuita rendbe, a grazi és a bécsi egyetemen keleti nyelveket adott elő. 1643-ban tért vissza Magyarországra. Innen bátyja, György közbenjárására Pozsonyba került, az érseki udvarba, ahol a híres kert vezetője lett. Itt a kert és a kertészet életcéljává vált. A gyakorlati kertészkedés mellett a szakma tudományos, elméleti kérdéseivel is foglalkozott. Ismerte a keleti, a görög és a római gazdasági írók műveit, de korának szakmai irodalmát is. A humanizmus és a reformáció térhódítása Magyarországon is hozzájárult a nemzeti irodalom megalapozásához. Lippai János művei szervesen kapcsolódnak ehhez a szellemi újjászületéshez. Másrészt a kor feudális szelleméhez is igazodva bátyja érseki kertjét akarta dicsőíteni, és megörökíteni az utókor számára.

Az elmaradott gazdálkodói szemlélettel szembe kellett szállnia, vállalnia kellett a különböző támadásokat, le kellett raknia a hazai szaknyelv alapjait.

Lippai János kertészeti irodalmából öt mű címét tudjuk. Ezekből csak két könyv az, amelyet ismerünk, a „*Calendarium oeconomicum perpetuum*” és a „*Posoni kert*”. Mindkét művét magyar nyelven írta. *Forrás: mek.oszk.hu. Kép: Lippai János: Posoni kert 1753.*¹

Főbb munkái:

Lippai János: *Calendarium oeconomicum perpetuum*. Pozsony, 1661.

Lippai János: *De fructibus diversissimis producendis*. Pozsony, 1666 vagy 1667.

Lippai János: *Hortenses praeceptiones et deliciae*. Viennae, 1664.

Lippai János: *De insitione et seminatione*. Pozsony, 1663.

Lippai János: *Posoni kert: Mellyben minden kerti munkák, rendelések, virágokkal, veteményekkel, fákkal, gyümölcsökkel, és kerti csemetékkal való bajmólódások ... magyar nyelven nagy haszonnal le-irattatnak ... Lippai György kertjének leírása. Győrött, 1753.*¹, Bp., 1965.^{1,2}

Irodalom róla:

Geday Gusztáv: Lippai János, a magyar nyelvű kertészeti szakirodalom megteremtője. *In: Honismeret*. 1981. 9. 6. 8–11.p.

Geday Gusztáv: Nagy elődök: Lippai János. *In: Kertgazdaság*. 1973. 5. 1. 87–91.p.¹

Horváth Tamás: „A” magyar nyelvű kertészeti szakkönyv. *In: Agrárkönyvtári Hírvilág*. 2012. 19. 2.¹

Lippay János (1606–1666) szőlészeti, borászati tanácsai az első félévre. *Calendárium* (1661). *In: Borászati Füzetek*. 1994. 6. 1. 21.p.^{1,2}

Lippay János (1606–1666) szőlészeti borászati tanácsai a második félévre. *Calendárium* (1661). *In: Borászati Füzetek*. 1994. 6. 3. 28.p.^{1,2}

Surányi D.: Lippai János gyümölcsfajtái a Posoni kertben. *In: "Lippay János" tudományos ülésszak előadásai és poszterei. 1.r. Kertészet. Budapest, 1992. november 4–5. Gyümölcstermesztés és gyümölcsfaiskolai szekció*. Bp., 1992. 353–356.p.¹

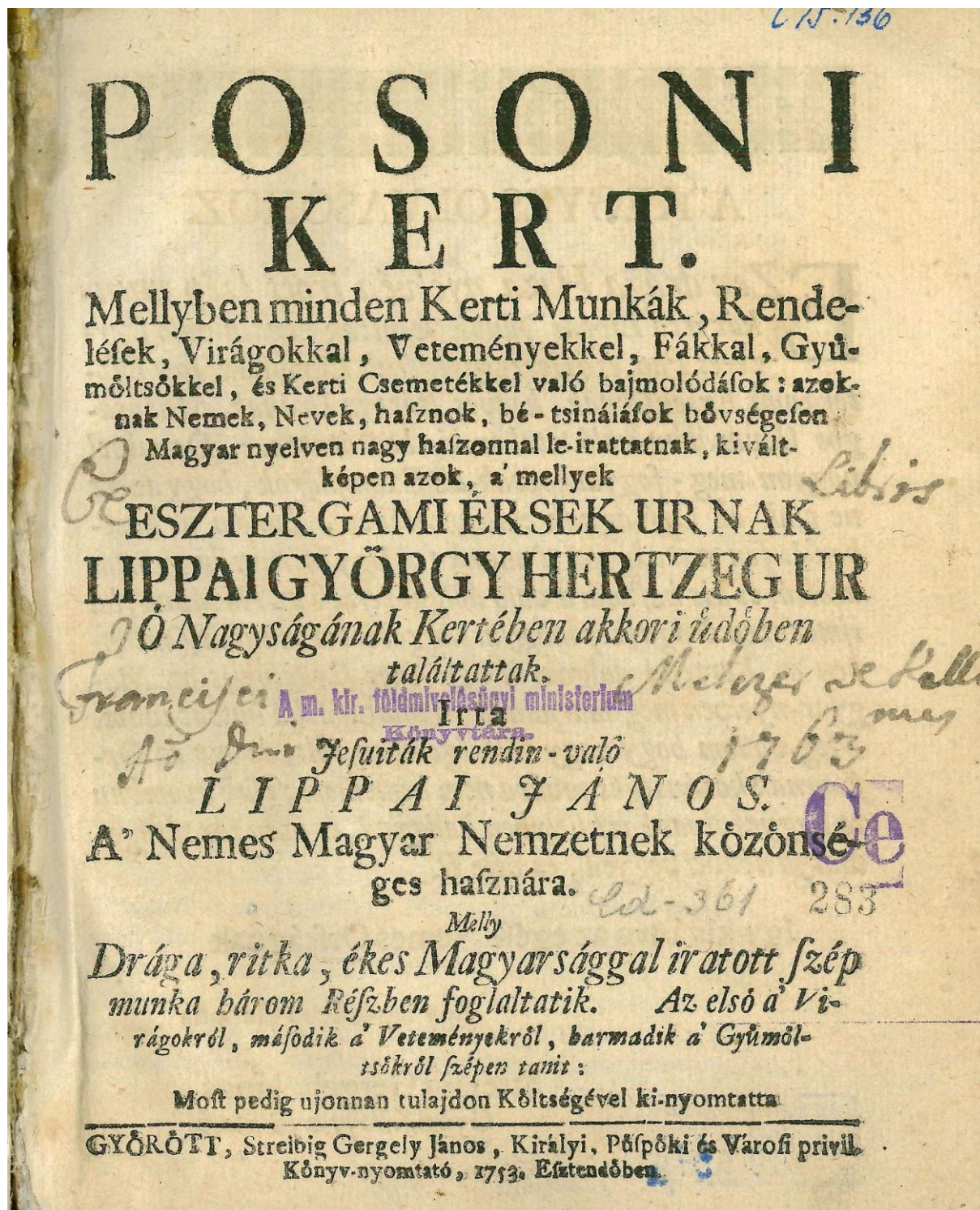
Surányi Dezső: 400 éve született Lippay János. *In: Az Európai Unió Agrárgazdasága*. 2006. 11. 11/12. 4–5.p.¹

Surányi Dezső: A Lippay-féle Gyümölcsös Kert (1667) fajtái. *In: Magyar botanikai kutatások*

az ezredfordulón. *Tanulmányok Borhidi Attila 70. születésnapja tiszteletére.* 97–108.p. Pécs, 2002.¹

Stirling János: Lippay György pozsonyi kertjének egy eddig ismeretlen ábrázolása 1663-ból. *In: A Kertészeti Egyetem Közleményei.* 1986. 48. 16. 327–337.p.¹

Wohné Nagy Ágota: Lippay János és kora. *In: Kertészet és Szőlészet.* 2006. 55. 51/52. 25.p.¹

Melléklet

A Magyar Tudós Tárlat és a Magyar Mezőgazdasági Múzeum 120 éve

A Magyar Tudós Tárlat 2016 című programsorozat lehetőséget adott a Magyar Mezőgazdasági Múzeum alapításának 120. évfordulójáról való megemlékezésnek is.

A kísérőkiadvány hátralévő lapjain 14 különböző tudományos szakember életművének összefoglalását és 5 nagy múltú intézmény történetének összegzését, tevékenységük máig ható eredményét ismerhetjük meg.

Agrármérnök, kisállattenyésztő- és kutató, botanikus, műkertész, balneológus, agronómus, kivégzett földművelésügyi miniszter, hidrológus, mineralógus, vegyészmérnök...

Önmagában már tudományos kutatásaik tárgyát szemügyre véve is oly mértékben más ez a 14 szakember – a 19–20. század működésükre eső évtizedeiben minden bizonnyal oly különböző morált, szellemiséget képviseltek –, hogy nevük egymás mellett szerepeltetése avatatlan szemnek némi csodálkozást válthat ki első olvasatra. Az évfordulós tudósokra való idej megemlékezés 25 éves bontásban – születési és halálozási évfordulók alapján – rendszerezte a szakemberek életútját. A múzeumi évfordulóhoz kapcsolódva az MMgMK Mezőgazdasági Könyvtár munkatársai kiemelt figyelmet kívántak szentelni azoknak a szakembereknek is, akik tudományos életművükön keresztül nemcsak kötődnek az agrárium világához, de születésük éve azonos a Mezőgazdasági Múzeum 1896. évi alapítási esztendejével. Összeköti őket a fentiekén túl szünni nem akaró hivatástudatuk, szakterületük teljességének megismerésére törekvő kutatói-emberi magatartásuk.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum alapításának 120. évfordulója ily módon tehát nem kizárólag a most következő szakemberek és intézmények szakmai teljesítményének értékelésére adott lehetőséget. Az 1896-ban született tudósok életművből levonható örök érvényű – az utókor számára ma is közkinccsnek számító – tanulságok felidézésével, az évforduló rendezvényein keresztül talán kissé mi is közelebb kerülhetünk szakmai kiválóságuk örök ösztönzőjéhez: az alkotó munka kultuszához.

Zubor Ferenc

Báldy Bálint (1896–1971) – Kossuth-díjas mezőgazdász, állattenyésztő

Kitüntetéssel végezte el a magyaróvári gazdasági akadémiát, ezután 1926-ig a Somogy megyei öreklaki uradalom vityapusztai gazdaságában dolgozott segédtiszként és kerületvezető intézőként. 1927-ben került Gödöllőre, ahol azután 33 éven át dolgozott. Kisegítő munkaerőként kezdte az ottani baromfitelepen és a munkásképző iskolában. 1936-ban lett vezető: a kisállattenyésztés hazai fejlesztése volt fő célkitűzése, ezen belül is kiemelten a baromfitenyésztés. A fekete, sárga és kendermagos magyar baromfit kitenyésztette és elterjesztette, megalapozta a nagyüzemi baromfitartást. Foglalkozott libanemesítéssel, és érdekelte a haltenyésztés is. Halastavat létesített, ahol a süllőtartás és -szaporítás különböző módszereivel kísérletezett. Prémésállat-tenyésztő részleget is létrehozott; elsősorban házi és angóra nyúllal foglalkozott, emellett haszongalamb-tenyésztéssel, és gyakorolta a méhészkedést is. Vándortanácsadó szolgálatot szervezett. Nevéhez fűződik a baromfikeltető gépek elterjesztése. Munkájának eredményeként kísérleti gazdasággá alakult a telep. A háború alatt megsemmisült intézményt újjászervezte, amely 1952-ben Kisállattenyésztő Kutatóintézet lett. Ennek baromfitenyésztési osztályvezetőjeként dolgozott.

Szakirodalmi munkássága jelentős. Több, széles körben elterjedt és további kiadásokat megért szakkönyvet írt. Számtalan cikke és tanulmánya jelent meg szaklapokban; és a rádióban is gyakran tartott ismeretterjesztő előadásokat. Tanítványai róla elnevezett díjat alapítottak, amelyet egyéni kisállattenyésztőknek adnak át évente. *Forrás: nevpont.hu; bajaikonvntar.hu/bek/banati/baldy.htm. Portré: bajabela.sulinet.hu.*

Főbb munkái:

Báldy Bálint: A baromfi tenyésztése. Bp., 1954.² 1957.² 1961.¹

Báldy Bálint: Baromfitenyésztés. Gödöllő, 1942.² Bp., 1943.² Gödöllő, 1944.² Bp., 1948.² 1951.²

Báldy Bálint: A baromfitenyésztés elmélete és gyakorlati útmutatásai: (házinyúl, angoranyúl és haszongalamb-melléklet). Bp., 1946.²

Báldy Bálint: A baromfitenyésztés gyakorlati útmutatásai. Gödöllő, 1933.¹

Báldy Bálint: Baromfitenyésztési rádiótanfolyam. Bp., 1936.²

Báldy Bálint: Baromfitenyésztési útmutató. Gödöllő, 1935.¹ 1942.²

Báldy Bálint: Baromfitenyésztésünk és a hazai tyúkfajták. *In: Természettudományi Közlöny.* 1934. 66. 1017/1018. 610–616.p.¹

Báldy Bálint: Békalencse és szárított selyembáb mint haltakarmány. *In: Halászat.* 1968. 14. 6. 184.p.¹

Báldy Bálint: A gödöllői Kisállattenyésztő Kutatóintézet halgazdasága. *In: Halászat.* 1966. 12.(59.) 6. 171.p.¹

Báldy Bálint: Gyakorlati tanácsok közép nagyságú tsz. tógazdaságok részére. *In: Halászat.* 1956. 3. 2. 32.p.¹

Báldy Bálint: Házinyúltenyésztés. Gödöllő, 1943.²

Báldy Bálint: Kitűnő haltakarmány a szeges borsó. *In: Halászat.* 1968. 14.(61.) 3. 93.p.¹

Báldy Bálint: Neveljünk sok őszi csirkét! Gazdáink ezzel is fokozhatják bevételeiket. Bp., 1943.^{1,2}

Báldy Bálint: A süllő mint vadhalirtó. *In: Halászat.* 1955. 2. 1. 10–11.p.¹

Báldy Bálint: A süllők lehalászása, telettetése és értékesítése. *In: Halászat.* 1968. 14.(61.) 1. 20.p.¹

Báldy Bálint: Süllők szerepe a pontyos tógazdaságokban. *In: Halászat.* 1967. 13. 3. 18.p.¹

Báldy Bálint: Természetes vizeink halállományának fokozása. *In: Halászat.* 1947. 1.(46.) 1/2. 16–18.p.¹

Báldy Bálint: Útmutató a kotló nélküli (mesterséges) csirkeneveléshez. Gödöllő, 193?²

Báldy Bálint, Anghi Csaba Geyza, Valló Árpád, Ketter László: Kisebb gazdasági állattenyésztési ágak. Bp., 1943.²

Jendrassik Aladár (1896–1945) – vegyészmérnök, műegyetemi magántanár

Vegyészmérnöki oklevelét 1920-ban szerezte. Utána három évig a műegyetem általános kémiai tanszékén tanársegédként dolgozott. Közben ösztöndíjjal az Egyesült Államokban speciális higiéniai vizsgálatokat végzett, és a vitaminkutatás módszereit tanulmányozta. 1927-ben az Országos Közegészségügyi Intézethez került, ahol az 1936-ban megalakult vízügyi osztály vezetője lett. Az élelmiszer-, vitamin- és ivóvíz-vizsgálati módszerek tökéletesítése és az országos kutkataszter felállítása terén szerzett érdemeiért az ország ivóvízellátásának javítását kapta feladatául.

Technikai alkotásai fontosak, pl. a fűrészek vascsővezetékeinek védelme „a felszökő agresszív víz oldó hatásával szemben”, illetve a cső falán mesterséges védőréteg kialakítása, ezáltal a víz oldottvas-tartalma csökkent, a cső élettartama pedig jelentősen megnőtt.

1939-ben műszaki doktori címet, 1944-ben műegyetemi magántanári címet kapott. Oktatott az ivóvíznyerésről, a vízkezelésről, kémiai vizsgálatokról. 1944-ben az intézet igazgatója lett. *Forrás: Papp Szilárd: Dr. Jendrassik Aladár emlékezete. Hidrológiai Közöny. 1946. 26. 1/12. 12–13.p.*

Főbb munkái:

Jendrassik Aladár: Az angolkórellenes (antirachitises) vitaminokról. *In: Természettudományi Közöny.* 1926. 58. 829. 121–124.p.¹

Jendrassik Aladár: Ergosterinjodid előállítása és tulajdonságai. *In: Magyar Chemiai Folyóirat.* 1941. 47. 1/3. 1–6.p.

Jendrassik Aladár: Az ivóvíz vizsgálata. *In: Vízügyi Közlemények.* 1939. 21. 3/4. 463–470.p.^{1,2}

Jendrassik Aladár: Ivóvizeink közegészségügyi szempontból. *In: Hidrológiai Közöny.* 1942. 22. 1/6. 66–75.p.¹

Jendrassik Aladár: Kémiai eljárás fűrt kutak és csővezetékek megvédésére vezetett víz agresszív hatásával szemben és a védőréteggépződés új elmélete. *In: A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közönye.* 1939. 73. 43/44. 307–312.p.

Jendrassik Aladár: Kémiai eljárás fűrt kutak és csővezetékek megvédésére vezetett víz agresszív hatásával szemben és a védőréteggépződés új elmélete (Befejezés). *In: A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közönye.* 1939. 73. 45/46. 313–320.p.

Jendrassik Aladár: Magyarország ivóvízellátása. *In: Búvár.* 1937. 3. 4. 251–256.p.

Jendrassik Aladár: Színreakció a B vitamin kimutatására. *In: Magyar Chemiai Folyóirat.* 1924. 30. 1/6. 1–9.p.

Jendrassik Aladár, Bolberitz Károly: Új vízmintavevő készülék. *In: Magyar Chemiai Folyóirat.* 1932. 38. 1. 11–15.p.

Jendrassik Aladár, Dippold Anna: Fluoridok meghatározása fotométerrel. *In: Magyar Chemiai Folyóirat.* 1948. 54. 3. 19–26.p.

Jendrassik Aladár, Papp Szilárd: Ezüstmeghatározás katadynozott borban és egyéb folyadéokban. *In: Kísérletügyi Közlemények.* 1936. 39. 4/6. 207–213.p.

Jendrassik Aladár, Papp Szilárd: Fluoridok meghatározása vízben. *In: Magyar Chemiai Folyóirat.* 1943. 49. 7/8. 137–146.p.

Tomcsik József, Jendrassik Aladár: Az Országos Közegészségügyi Intézet munkássága az ivóvízellátás terén. *In: Vízügyi Közlemények.* 1939. 21. 3/4. 381–392.p.^{1,2}

Irodalom róla:

Papp Szilárd: Dr. Jendrassik Aladár emlékezete. *In: Hidrológiai Közöny.* 1946. 26. 1/12. 12–13.p.¹

Jeszenszky Árpád (1896–1988) – mezőgazdász, egyetemi tanár, a mezőgazdasági tudomány doktora

Kertész, államtudományi doktori és kertészeti tanári oklevelet is szerzett. 1919-ben Tata-Tóvárosban kerületi kertészeti biztos volt, majd a budapesti Kertészeti Tanintézet gondnoka. 1921–1923-ban selyemtenyésztési felügyelő Füzesabonyban és Szekszárdon. 1923–1947 között a Földművelésügyi Minisztérium Selyemtenyésztési Igazgatóságának főfelügyelője, a kertészeti–méhészeti, selyemtenyésztési, majd a kertészeti ügyosztály vezetője volt. 1947–1949-ben az Agrártudományi Egyetem Keszthelyi Osztályán a kertészeti tanszék vezetője, 1949–1957 között a keszthelyi Nyugat-dunántúli Mezőgazdasági Kísérleti Intézet osztályvezetője volt. 1957-ben nyugalomba vonult. Mint nyugdíjas a Keszthelyi Mezőgazdasági Akadémia megbízott előadója és tanszékvezetője volt.

1927–1933-ban a *Kertészet* című szakfolyóirat szerkesztője, 1934–1944 között a *Magyar Gyümölcs* című szaklap felelős szerkesztője volt. A két világháború között a kertészeti szakigazgatás kérdéseivel foglalkozott. Sokat tett az üzemi gyümölcsstermesztés kialakítása, szervezése, valamint a gyümölcsfeldolgozás és -értékesítés fejlesztése terén.

Megkapta az Entz Ferenc-emlékérmét 1976-ban. *Forrás: mek.oszk.hu.*

Főbb munkái:

Szakfolyóiratokban, mint például a *Kertgazdaságban* jelentek meg cikkei.

Horn János, Jeszenszky Árpád, Kerekes Lajos: Gyümölcsstermesztési és gyümölcsfavédelmi rádiótanfolyam. 1926.¹ 1939.² 1942.²

Jeszenszky Árpád: Citromfélék árkos termesztése. 1953.¹

Jeszenszky Árpád: Citromfélék szobai termesztése. 1953.¹ 1954.²

Jeszenszky Árpád: Déligyümölcsfélék termesztése hazánkban. Bp., 1957.¹ 1959.²

Jeszenszky Árpád: Az eperfa. *Morus alba* L. Bp., 1972.^{1,2}

Jeszenszky Árpád: A füge. Bp., 1963.¹

Jeszenszky Árpád: A gyümölcs termesztése, ápolása, értékesítése. 1939.¹

Jeszenszky Árpád: Gyümölcsértékesítés. Bp., [s.a.]²

- Jeszenszky Árpád: Gyümölcsfák ápolása. 1943.¹
- Jeszenszky Árpád: A gyümölcsfák metszése képekben. Bp., 1958.^{1,2} 1960.¹ 1966.¹
- Jeszenszky Árpád: Gyümölcstermesztés. [é.n.]¹
- Jeszenszky Árpád: Gyümölcstermesztés képekben. Bp., 1965.^{1,2} 1967.¹
- Jeszenszky Árpád: A jövedelmező házikert. Keszthely, 1972.¹
- Jeszenszky Árpád: Kertjeink védelmében. Bp., 1972.¹
- Jeszenszky Árpád: A magyar kertészet története. Bp., 1995.^{1,2}
- Jeszenszky Árpád: Miképpen hozhatjuk rendbe az erdélyi gyümölcsösöket és hogyan kezeljük a gyümölcsöt? Kolozsvár, 1942.²
- Jeszenszky Árpád: Oltás, szemzés, dugványozás. Bp. 1957.² 1958.² 1965.¹ 1968.¹ 1975.¹ 1978.^{1,2} 1983.¹ 1991.^{1,2} 1994.¹
- Jeszenszky Árpád: Száz termelőszövetkezetben jártam... Bp., 1965.^{1,2}
- Jeszenszky Árpád: Tudományos munkásságának összefoglalása. Bp., 1985.¹
- Jeszenszky Árpád: Zöldségfélék hajtataása. Bp., [1954?]²
- Jeszenszky Árpád: Zöldségfélék korai termesztése. Bp., 1956.¹ 1957.² 1959.² 1965.^{1,2}
- Jeszenszky Árpád: Zöldségtermesztés képekben. 1963.^{1,2}
- Witkovszky Endre, Jeszenszky Árpád: Védekezzünk a szőlő- és gyümölcstalajok pusztulása ellen. Bp., [195?]²

Irodalom róla:

Bakonyi Károly: Dr. Jeszenszky Árpád (1896–1988). In: *Horticultural Science*. 1996. 28. 1/2. 117–118.p.

Kabay János (1896–1936) – vegyész-mérnök

1915-ben a műegyetem vegyész-mérnöki karára iratkozott be, de tanulmányai elvégzésében megakadályozta a világháború. Katonának vonult be, majd a háború után bátyja hajdúnánási gyógyszerésztárában gyakornokoskodott. 1923-ban gyógyszerész oklevelet szerzett.

A Gyógynövénykísérleti Állomáson vállalt állást.

1925-re eljárást dolgozott ki a morfium zöld mákgubóból való, a korábbi módszereknél egyszerűbb (az ópium-fázist elkerülő) gyártására.

1927-ben alapította az Alkaloida Vegyészeti Gyárat Büdszentmihályon (Tiszavasvári). Gyára sokáig súlyos anyagi nehézségekkel küzdött, gyakran az összeomlás előtt állt. Am ezek ellenére Kabay szívósan folytatta kutatásait. A gyártástechnikát továbbfejlesztve 1931-ben már a mezőgazdasági hulladékként kezelt száraz mákszalmából is képes volt a morfium termelésére. Ekkor az állam is felismerte a felfedezések nemzetgazdasági jelentőségét, és támogatta a morfium-előállítási kísérleteket. A harmincas évek elején a gyár már el tudta látni az ország szükségletét, csakhamar exportra is termelt. A kutatások tovább folytak, a hozamot akarták növelni még jobb módszerrel. Kabay a gyár felvirágzását nem érte meg. *Forrás: mek.oszk.hu. Portré: kabayjanos.eu.*

Főbb munkái:

Kabay János: A Magyarországon termelt *Iris germanica* rhizomájának chemiai összetétele. *In: Kísérletügyi Közlemények.* 1927. 30. 5. 539–544.p.

Irodalom róla:

Bayer István: Kabay János és a Mákszalma-eljárás: megemlékezés halálának 50. évfordulójáról. *In: Acta Pharmaceutica Hungarica.* 1987. 57. 3/4. 105–110.p.¹

Fazekas Árpád: Szabolcs megye világhírű fia. Negyven éve halt meg Kabay János. *In: Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle.* 1976. 11. 1. 87–92.p.

Halmai János: Kabay János és a magyar morfingyártás. *In: Acta Pharmaceutica Hungarica.* 1956. 26. 1. 1–11.p.

Hosztafy Sándor: A magyar morfingyártás megalapítója. Száz éve született Kabay János. *In: Élet és Tudomány.* 1997. 52. 2. 44–46.p.¹

Kabay János (1896–1936). *In: Magyar Mezőgazdaság.* 1997. 52. 4. 23.p.¹

Kempler Kurt: Kabay János (1896–1936). *In: Orvosi Hetilap.* 1986. 127. 16. 962–963.p.

Menner Ödön: Kabay János emlékére. *In: Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle.* 1986. 21. 3. 368–371.p.

Próder István: Kabay János morfinelőállítási eljárása. *In: Magyar Kémikusok Lapja.* 1998. 53. 4. 169–172.p.¹

(Szentgericzei) **Kacsó Sándor** (1896–1962) – agronómus, a nádudvari Vörös Csillag Tsz elnöke

A mezőgazdasági akadémiát Kassán és Kolozsvárott végezte, 1919-ben kapott oklevelet. Ezt követően gróf Teleki Béla erdélyi birtokán volt gazdatiszt.

A második világháború idején katonatisztként szolgált, majd szovjet hadifogságba került. 1947-ben Hercegszántón kezdett gazdálkodni, majd 1951-től a nádudvari Vörös Csillag Termelőszövetkezet agronómusa lett. Felismerve az anyagi érdekeltség fontosságát, 1953-ban bevezette a premizálási rendszert, amely mint „nádudvari módszer” vált ismertté.

1951-ben Magyar Munka Érdemérmét, 1955-ben Munka Érdemérmét, 1958-ban Kossuth-díjat kapott a nádudvari termelőszövetkezetben kifejtett munkásságáért.
Forrás: mek.oszk.hu.

Főbb munkái:

Blénessy Károly, Kacsó Sándor: A méh a kisgazda ingyen napszámosa. Brassó, 1936.¹

Kacsó Sándor: A magyar dohánytermelés bajairól és az orvoslás módjáról. Bp., 1925.²

Koch Sándor (1896–1983) – Kossuth-díjas mineralógus, a föld- és ásványtani tudományok doktora

A Pázmány Péter Tudományegyetem természetrajz–kémia szakának elvégzése után a Magyar Nemzeti Múzeum Ásványtárába került. Az ott eltöltött 15 év tovább erősítette az addig is ismert ásványtani érdeklődését, a munkakör véglegesen meghatározta későbbi tudományos pályáját.

1920-tól folyamatosan jelentek meg tanulmányai a különböző folyóiratokban, amelyekben a Kárpát-medence bányahelyeinek ásványaival foglalkozott.

1935-ben a Nemzeti Múzeum Elnöki Hivatalának lett vezetője. 1940-ben a Szegeden alakult új egyetemen egyetemi tanári kinevezést kapott. Létrehozta az ország határain túl is jól ismert – ma már az ő nevét viselő – ásványgyűjteményt. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon.*

Portré: mineral.hermuz.hu.

Főbb munkái:

Dudichné Vendl Mária, Koch Sándor: A drágakövek. Bp., 1935.

Koch Sándor: A magyar ásványtan története. Bp., 1952.

Koch Sándor: Magyarország ásványai. Bp., 1966.² 1985.¹

Koch Sándor, Sztrókay Kálmán Imre: Ásványtan 1–2. Bp., 1967.¹

Számos cikket írt az alábbi lapokban: *Felsőoktatási Szemle, Földtani Közlöny, Természettudományi Közlöny, A Magyar Tudományos Akadémia Műszaki Tudományok Osztályának Közleményei, Természet és Technika, Természettudomány, Búvár (1935–1944), Matematikai és Természettudományi Értesítő, Debreceni Szemle, Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici, Bányászati és Kohászati Lapok* stb.

Irodalom róla:

Grasselly Gyula: Koch Sándor 1896–1983. *In: Földtani Közlöny.* 1984. 114. 4. 433–438.p.

Hegyesi Sándor: A szegedi Koch Sándor-ásványgyűjtemény. *In: Természet Világa.* 1989. 120. 9. 418–420.p.¹

Koch Sándor (1896–1983). *In: Természet Világa.* 1989. 120. 9. 419.p.¹

Pál Molnár Elemér, Kóbor Balázs: A Szegedi Tudományegyetem Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszékének "Koch Sándor" ásványgyűjteménye. *In: A Földrajz Tanítása.* 2000. 8. 4. 19–26.p.

Koltay Pál (1896–1969) – méhész

A méhészkedés szakértője és szakírója. Képzettségére nézve tanár volt, egész életét Békésben töltötte, de a tanítás mellett aktívan foglalkozott a méhészkedés gyakorlati kérdéseivel. 1922-ben saját tapasztalataival bizonyította a vándorlásos méhészet előnyeit; 1935-ben szűkebb hazájában életre hívta az első vándoroltató méhészcsoportot. A méhészet témakörében számos szakkönyve jelent meg. *Forrás: Magyar életrajzi lexikon.*

Főbb munkái:

Koltay Pál: Korszerű méhészkedés. Többtermelés a méhészetben. Bp., 1944.^{1,2}

Koltay Pál: A méhészet zsebkönyve. Bp., 1960.²

Koltay Pál: Méhészkedjünk. Bp., 1954.¹

Marchart József (1896–1964) – vízépítő mérnök

Édesapja az Alsó-Szabolcsi Tiszai Ármentesítő Társulat gátfelügyelője volt, ő is ugyanitt kezdte szakmai pályáját 1921-ben mint gátfelügyelő; majd a gépészmérnöki diploma megszerzése után, 1933-tól társulati szakaszmérnök lett. Korszerűsítette a társulat ármentesítő műveit, és fejlesztette belvízlevezető hálózatát.

A tiszafüredi belvízrendezés, a rakamaz-tiszafüredi 110 km hosszú, a Tisza bal partján lévő védőtöltés megerősítése, a Hortobágy belvízrendszerének kiépítése és bővítése, a múlt században épült, elavult, tiszai zsiliprendszer felszámolása mind az ő munkája. Részt vett a tiszalöki öntözőrendszer tervezésében és a hozzá kapcsolódó belvízrendszer fejlesztési munkáiban. 1956-tól 1960-ig a Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság műszaki vezetője volt. *Forrás: Vízügyi Közlemények. 1965. 47. 3. 372–373.p.*

Főbb munkái:

Marchart József: A Kolozskara-virágosvölgyi vonalszakasz vízmentesítéséről. *In: A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye. 1884. 18. 1/6. 171–186.p.*

Irodalom róla:

Ihrig Dénes: Marchart József (1896–1964). *In: Vízügyi Közlemények. 1965. 47. 3. 372–373.p.¹*

Mihályi (Mayer) Zoltán Károly (1896–1970) – erdőmérnök, szakíró, szerkesztő

Erdőmérnöki oklevelét 1921-ben a soproni akadémián szerezte meg, de már két évvel később a somogyzobi erdőgazdaság vezetőjeként dolgozott. 1927-ben az erdőmérnöki főiskola erdőműveléstani tanszékén tanársegédként tevékenykedett. Közben a Magyar Ornithologusok Szövetségének és a Hubertusz Vadászati Védőegyesületnek titkáráként is működött.

1936-tól Budapesten az Országos Erdészeti Egyesület titkára volt, 1938-tól 1944-ig az Erdészeti Lapokat szerkesztette. 1944-től katona, a hadifogságból 1947-ben tért haza.

1948-tól a Magyar Állami Erdészet Központi Igazgatóságánál, 1949-től az Erdőközpont erdészeti dokumentációs osztályán, 1950-től 1954-ig a Mezőgazdasági Dokumentációs Központnál, majd hosszabb ideig az Akadémiai Kiadónál szerkesztette az *Agrár-irodalmi Tájékoztatót* (1953–1956) és a *Magyar Agrár-irodalmi Szemle* Erdészeti rovatát (1950–1957). Közreműködött több szótár munkálataiban is. Az Országos Erdészeti Szakkönyvtár jelenlegi könyvvállományának egyik megalapozója, oltalmazója. *Forrás: tudosnaptar.kfki.hu.*

Főbb munkái:

Az Erdészeti Lapokban, az Erdészeti Kísérletekben stb. jelentek meg írásai.

Mihályi Zoltán: Erdészeti zsebnaptár: Az 1943. évre. [Bp.], 1943.²

Irodalom róla:

Király Pál: Régi sorsfordító iratok. *In: Erdészeti Lapok. 2012. 147. 12. 387–389.p.¹*

Nagy Imre (1896–1958) – politikus, miniszterelnök, közgazdasági író, egyetemi tanár

Géplakatosi segédlevelet szerzett, majd felsőkereskedelmi iskolai tanuló volt. 1915-ben behívták katonának, orosz hadifogságba került. 1921-ben hazatért, 1922-től 1927-ig az Első Magyar Általános Biztosító Társaság kaposvári fiókjában volt tisztviselő. 1930-tól 1944-ig a Szovjetunióban élt. 1944 őszén többekkel együtt Magyarországra érkezett a kommunista pártot szervezni. 1944–1945 között az Ideiglenes Kormány földművelésügyi minisztere, 1945–1946-ban belügyminiszter, 1947-től 1949-ig az Országgyűlés elnöke volt.

1950 végétől élelmezési miniszter, 1952-től begyűjtési miniszter és miniszterelnök-helyettes lett. 1953–1955 között miniszterelnök volt. Programbeszédében új gazdaságpolitikát, a parasztság terheinek könnyítését, a termelőszövetkezetekből való kilépés lehetőségét, részleges amnesztiát, a kitelepítések és az internálás megszüntetését hirdette, és ezeket meg is valósította. Az „új szakasznak” nevezett politikája miatt folyamatosak voltak vitái a pártvezetéssel, később Moszkvával is. Lemondott, majd 1956. október 13-án visszavették a pártba. A forradalom idején miniszterelnök, külügyminiszter volt. Letartóztatták, halálra ítélték.

Az 1920-as évek végén fordult érdeklődése a mezőgazdaság felé. 1928–1929 között a Kommunisták Magyarországi Pártja „falusi osztályának” vezetője és a *Parasztok Lapja* szerkesztője volt. 1930–1936-ban a moszkvai Nemzetközi Agrárintézet tudományos munkatársaként dolgozott. 1944 szeptemberében kidolgozta a Magyar Kommunista Párt földosztási tervét. 1945. március 17-én kormány elé terjesztette a földreformtervezetet. Március 29-én, Pusztaszeren tartott beszédével elkezdődött a földosztás végrehajtása. Az ország földterületének 35%-át, 3,5 millió kataszteri holdat osztottak szét, földhöz juttatva 642 ezer kisparasztot.

Az általa előterjesztett és 1945. szeptember 26-án kibocsátott 8.740/1945.M.E. rendelet a Magyar Agrártudományi Egyetem megalapításáról intézkedik. 1948 szeptemberétől a Magyar Közgazdaságtudományi Egyetem egyetemi tanáraként az agrárpolitikai tanszék vezetője volt. 1949–1950-ben az Agrártudományi Egyetemen (Gödöllő) és a Mezőgazdasági Akadémián (Zsámbék) tanított.

1947–1949-ben több vitája volt a mezőgazdaság szovjet mintájú átszervezéséről. A kollektivizálást elfogadta, de síkraszállt a mezőgazdaság szövetkezetesítésének hosszabb időtartamú, erőszaktól és diszkriminációtól mentes útja mellett. Ugyanakkor élelmezési, majd begyűjtési miniszterként ő volt a beszolgáltatások, „padláslesöprések” legfőbb irányítója. Mint miniszterelnök enyhített a beszolgáltatási kötelezettségeken, megszüntette a kuláklisztákat, és lehetővé tette a tsz-ekből történő kilépést.

1950-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, 1953-tól rendes tagja. Amikor az országgyűlés felmentette a miniszterelnökségéből, le kellett mondania az egyetemi tanárságról és akadémiai tagságáról is. Tudományos tisztségeit 1956 októberében kapta vissza.

Források: [1]Rákosi Sándor: Dokumentumok az 1948–1949-es agrárpolitikai vitáról. In: Agrártörténeti Szemle. 1988. 30. 1/2. 187–220.p., [2]Tóth István: Az 1945. évi földreformrendelet megszületése. In: Agrártörténeti Szemle. 1995. 37. 1/4. 23–41.p., [3]Romány Pál: A „Nagy Imre-tanszék” és utóélete. In: Szent István Egyetem. 2006. 8. 9., [4]historia.hu/archivum/2004/0401rainer.htm. Portré: nagyimreemlekhaz.hu/images/nigall1/18_1953.jpg.

Főbb munkái:

Nagy Imre: Agrárpolitikai tanulmányok: előadások az Agrártudományi Egyetemen és a Mezőgazdasági Akadémián. Bp., 1950.^{1,2}

Nagy Imre: Agrárproblémák. Tanulmányok – bírálatok 1938–1940. Bp., 1946.²

Nagy Imre: Egy évtized. Válogatott beszédek és írások I–II. Bp., 1954.^{1,2}

Nagy Imre: A kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet néhány közgazdasági problémája a népi demokratikus országokban. Székfoglaló előadás az MTA-n. Bp., 1953.

Nagy Imre: A magyar mezőgazdaság fejlődési tendenciái. 1929.

Nagy Imre: A magyar parasztság helyzete. 1934.

Nagy Imre: Munkásmozgalom és "Agrárszocializmus" a XIX. század végén Magyarországon.: A Központi Pártiskola agrárpolitikai tanfolyamán 1949 júliusában tartott előadás. Bp., 1950.¹

Nagy Imre: A munkásság és a parasztság összefogásának gazdasági alapjai. Székfoglaló előadás az MTA-n. Bp., 1950.

Nagy Imre: A szövetkezeti mozgalomról: két beszéd. Bp., [1949?]²

Nagy Imre: Sztálin "A Szovjetunió agrárpolitikájáról". In: *Társadalmi Szemle*. 1949. 4. 11/12. 794–803.p.¹

Irodalom róla:

Fekete György: Nagy Imre agrárpolitikai tanulmányai. In: *Gazdálkodás*. 1990. 34. 2. 1–5.p.^{1,2}

Hantó Zsuzsa: Nagy Imre harca a kisparaszti földtulajdonért. In: *Gazdálkodás*. 1992. 36. 5. 49–58.p.^{1,2}

Hoffmann Tamás: Nagy Imre a magyar parasztságról és a mezőgazdaságról 1928–1938. In: *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle*. 1997. 32. 1. 105–108.p.

Kirschner Béla: Nagy Imre a KMP Parasztsztyálynak élén. In: *Múltunk*. 1996. 41. 1. 39–98.p.

Korom Mihály: Nagy Imre és az 1945-ös földreform koncepciójának, kormányrendeletének kidolgozása. In: *Múltunk*. 1996. 41. 1. 99–128.p.

Nagy Imre beszéde a mintagazdák értekezletén: 1948. szeptember 9. In: *Kritika*. 1996. 25. 10. 39–41.p.

Rainer M. János: Nagy Imre. In: *História*. 2004. 26. 1. I–VIII.p.

Romány Pál: A Nagy Imre-tanszék. In: *Mag, Kutatás, Fejlesztés és Környezet*. 2006. 20. 2. 33–36.p.¹

Romány Pál: A szaktudáspárti Nagy Imre. In: *Gazdálkodás*. 2006. 50. 4. 1–6.p.^{1,2}

Sipos József: Nagy Imre a Nagyatádi-féle földreformról. In: *Múltunk*. 1996. 41. 1. 181–211.p.

Sipos József: Nagy Imre agrártörténeti tanulmánya, 1932. In: *Múltunk*. 1992. 37. 4. 77–109.p.

Sipos Levente: Nagy Imre szövetkezeti tézisei. In: *Múltunk*. 1992. 37. 4. 110–123.p.

Rakusz Gyula (1896–1932) – geológus

A budapesti tudományegyetem hallgatója volt. Harcolt az első világháborúban.

1921-ben a műegyetem Ásvány-Földtani Intézetében tanársegédként dolgozott. 1923-ban bölcsészdoktorátust, majd középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1923-tól a Földtani Intézet geológusa lett.

Jelentős tudományos eredményeket ért el a hazai karbonfaunák feldolgozásával. Főbb munkái voltak: a bogácsi aszfaltos homokterület és a Villányi-hegység térképezése, Balassagyarmat vízellátásának geológiai munkálatai, a dobsinai serpentin részletes kőzettani leírása mellett a kőzet képződésénél nagy szerepet játszó dinamikus hatások kimutatása, a dobsinai karbonfaunák feldolgozása, a bükkői karbon kérdésének tisztázása. *Forrás: Credo. Evangélikus Műhely. 1995–2009.*

Főbb munkái:

Rakusz Gyula: Adatok a dunántúli felsőkréta ismeretéhez. *In: A Magyar Királyi Földtani Intézet Évi Jelentése.* 1925. 1925/1928. 127–129.p.

Rakusz Gyula: Az Alpeselek keletkezése. *In: Természettudományi Közöny.* 1928. 60. 872. 714–721.p.¹

Rakusz Gyula: Az Alpeselek keletkezése. (Folytatás). *In: Természettudományi Közöny.* 1928. 60. 873. 753–759.p.¹

Rakusz Gyula: Alsómediterrán asteroideák Salgótarján vidékéről [IV. tábl.]. *In: Földtani Közöny.* 1926. 56. 1/12. 53–57.p.¹

Rakusz Gyula: Anodonta pterophorus Brusina sp. Gyöngyösről. *In: Földtani Közöny.* 1924. 54. 1. 113–114.p.¹

Rakusz Gyula: A dobsinai azbeszt és feldolgozása. *In: Földtani Közöny.* 1924. 54. 1. 56–59.p.¹

Rakusz Gyula: A dobsinai és Bükk-hegységi karbon sztratigráfiai és paleogeográfiai helyzetéről. *In: Földtani Közöny.* 1927. 57. 10/12. 208–212.p.¹

Rakusz Gyula: Dobsinai és nagyvizsnyói felsőkarbon kövületek. Bp., 1932.

Rakusz Gyula: A dobsinai serpentin. *In: Földtani Közöny.* 1923. 53. 1. 73–81.p.¹

Rakusz Gyula: A varázsvessző működése. *In: Természettudományi Közöny.* 1929. 61. 889/890. 475–479.p.¹

Rakusz Gyula, Strausz László: A Villányi hegység földtana. *In: Magyar Állami Földtani Intézet Évkönyve.* 1953. 41. 2. 1–43.p.

Irodalom róla:

Bogsch László: Fél évszázaddal ezelőtt hunyt el Rakusz Gyula. *In: Földtani Tudománytörténeti Évkönyv.* 1982. 10. 149–156.p.

Ferenczi István: Emlékezés Rakusz Gyuláról. *In: Földtani Közöny.* 1933. 63. 1/6. 1–7.p.¹

Schulhof Ödön (1896–1978) – balneológus, egyetemi magántanár, az orvostudományok kandidátusa

Oklevelet a budapesti egyetemen szerzett 1918-ban, majd balneológiai–reumatológiai kutatásokkal foglalkozott. Elsők között szorgalmazta a hazai gyógyvizek gyógyászati hasznosítását. Tevékenységét a budapesti belgyógyászati klinikán kezdte, majd éveken át Hévízen működött mint fürdőorvos.

Az 1920-as években röntgenfelvételi eljárást dolgozott ki, mely később az egész világon alkalmazásra került. 1932-től a Park Szanatórium fizioterápiás osztályának főorvosa, 1949-től a Balneológiai Kutatóintézet vezetője, utóbb az Országos Reuma- és Fürdőgyógyászati Intézet tudományos igazgatója volt. 1946-ban egyetemi magántanár lett.

Számos bel- és külföldi kongresszuson vett részt és adott elő. A Magyar Meteorológiai Társaság által 1951-ben rendezett első orvosmeteorológiai tanfolyam hallgatóiból hívta életre a társaság orvosmeteorológiai szakosztályát, amelynek azután hosszabb időn át programadó vezetője is volt.

Főbb munkái:

Schulhof Ödön: A balneológia indikációinak kiterjesztéséről. *In: Hidrológiai Közlöny.* 1955. 35. 7/8. 241–244.p.¹

Schulhof Ödön: A borsodi iparvidék és környéke ásvány-gyógyvizeinek orvosi felhasználása. *In: Hidrológiai Közlöny.* 1952. 32. 9/10. 360–367.p.¹

Schulhof Ödön: A gyakorló orvos reumatológiája. Bp., 1966.

Schulhof Ödön: A gyógyvizek gyógyító szerepéről. *In: Hidrológiai Tájékoztató.* 1967. 7. 1. 48–50.p.¹

Schulhof Ödön: Hévíz gyógytényezői. Veszprém, 1960.

Schulhof Ödön: Hogyan védekezzünk a reuma ellen. Bp., 1952.

Schulhof Ödön: A magyar balneológia tíz éve. *In: Hidrológiai Közlöny.* 1955. 35. 3/4. 87–90.p.¹

Schulhof Ödön: A magyar gyógyfürdők problémái az ötéves tervben. *In: Hidrológiai Közlöny.* 1952. 32. 5/6. 226–228.p.¹

Schulhof Ödön: Magyarország ásvány- és gyógyvizei. Bp., 1957.^{1,2}

Schulhof Ödön: A meleg gyógyvizek túlzott kitermelésének veszélyei a gyógyfürdők szempontjából. *In: Hidrológiai Tájékoztató.* 1962. 2. 3. 27–28.p.¹

Schulhof Ödön: Mit várhatunk orvosi szempontból újabb gyógyforrásainktól? *In: Hidrológiai Közlöny.* 1949. 29. 3/4. 103–105.p.¹

Schulhof Ödön: Az orvosi meteorológia és a klimatológia újabb vizsgálati módszerei. *In: A Magyar Tudományos Akadémia Műszaki Tudományok Osztályának Közleménye.* 1953. 10. 3. 639–643.p.

Schulhof Ödön: A radioaktív izotópok alkalmazása a balneológiai kutatásban. *In: Hidrológiai Közlöny.* 1959. 39. 5. 344–346.p.¹

Schulhof Ödön: Reumás fájdalmak. Bp., 1952.

Schulhof Ödön: Studies on peripheral vascular reactions. Amsterdam, 1956.

Irodalom róla:

Emed, Alexander: Schulhof Vilmos és Schulhof Ödön. In: *Orvostörténeti Közlemények*. 2007. 53. 3/4. 213–216.p.²

Dr. Schulhof Ödön [1896–1978]. In: *Hidrológiai Közlöny*. 1979. 59. 3. 97–98.p.¹

Szarka Lajos: Páratlan testvérpár: A Schulhof-testvérek szerepe Hévíz "világfürdővé válásában". Hévíz, 2002.¹

Szabó Béla (1896–1982) – műkertész, egyetemi tanár

Oklevelét a Magyar Királyi Kertészeti Tanintézetben szerezte 1917-ben. Katonai szolgálata után 1919-ben jelentős szerepet vállalt a Kertészeti Magkísérleti Állomás megszervezésében. Megbízták a kertészeti technológia című tárgy előadásával. Közben Braunschweigben konzervipari szakképzésen vett részt.

Az Agrártudományi Egyetem kert- és szőlőgazdaság-tudományi karán egyetemi tanár 1947-től, majd dékán volt 1949–1950 között. 1953-tól nyugdíjazásáig a Gyümölcs- és Zöldségfeldolgozási Intézet vezetőjeként dolgozott.

Egyik hazai úttörője volt az alkoholmentes gyümölcslevek és üdítőitalok nagyüzemi méretű előállításának. Támogatta a kertészeti üzemekben a gyümölcsaszalók, a gyümölcsle- és gyümölcsbor-feldolgozó egységek létesítését. Megszervezte a vadon termő gyümölcsök begyűjtését és feldolgozását.

A Nemzetközi Gyümölcslé Bizottság tagja volt, számos tudományos és ismeretterjesztő tanulmányt írt.

Főbb munkái:

Szabó Béla: A gyümölcs és konyhakerti termények feldolgozása. Bp., 1934.²

Szabó Béla: Gyümölcsaszalás és zöldségszárítás házilag. Bp., 1943.²

Szabó Béla: Gyümölcsborok házi készítése. 1956.² 1958.¹ 1961.¹

Szabó Béla: Gyümölcsfeldolgozás cukor nélkül. Bp., 1943.²

Szabó Béla: Gyümölcslevek házi készítése. Bp., 1966.¹ 1968.¹

Szabó Béla: A gyümölcsök házi feldolgozása. Bp., 1939.²

Szabó Béla: Melléküzemág: a gyümölcs- és zöldségfeldolgozás. Bp., 1967.¹

Szabó Béla: Újszerű gyümölcs-, szőlő- és zöldségfeldolgozás. [194?]¹

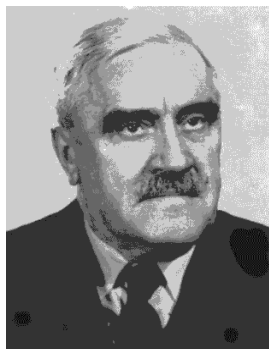
Szabó Béla szerk.: Kertgazdasági technológia. Bp., 1953.²

Szabó Béla, Dobray Endréné: Gyümölcsborok, gyümölcslevek házi készítése. Bp., cop.2004.¹

Szabó Béla, Gergely István: A szilvalekvár házi készítése. Bp., 1939.²

Összeáll. "a Magyar Gyümölcs" szerkesztő bizottsága Szabó Béla közreműködésével: Újszerű gyümölcsfeldolgozás. Bp. 1940.¹

Vendel Miklós (1943-ig Vendl Miklós) (1896–1977) – Kossuth-díjas magyar geológus, petrográfus, geokémikus, hidrológus, egyetemi tanár

Felsőfokú tanulmányait a budapesti tudományegyetemen 1919-ben fejezte be természetrajz–vegytan szakos tanári képesítéssel, majd két évig az egyetem ásvány- és kőzettani tanszékének gyakornoka volt. 1920-ban kőzettani tárgyú értekezésével bölcsészdoktori oklevelet is szerzett.

1923-ban visszatért szülővárosába, Sopronba, ahol a Magyar Királyi Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola ásványföldtani tanszékének nyilvános rendkívüli tanárává nevezték ki. 1925-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem kőzettani magántanára lett.

1959-ben a bányamérnökképzés megszűnt Sopronban, Vendel ekkor lemondott egyetemi tanári állásáról, és rövid ideig a Nehézipari Minisztérium csoportvezető főmérnöke volt, majd 1961-ben kinevezték a soproni Bányászati Kutatóintézet petrográfiai osztályának tudományos főmunkatársává. 1965-ben az osztály vezetőjévé lépett elő, mely tisztséget 1972-es nyugdíjazásáig betöltötte, azt követően pedig az intézet tudományos tanácsadója volt. Ezzel párhuzamosan 1967-től 1970-ig látta el az igazgatói feladatokat a soproni Központi Bányászati Múzeum élén.

Munkássága a földtan számos területére kiterjedt, de a legjelentősebb eredményeket teleptani és kőzettani kutatásaival érte el. Behatóan foglalkozott a kőzetalkotó ásványok, az agyagásványok, a bauxit- és bentonitlepek, a neogén kárpáti ércartomány szerkezeti felépítésével, genezisével és geokémiájával, az ércképződés és a magmás kristályosodás folyamataival. Tanulmányozta és tökéletesítette a kőzetmeghatározás módszertanát. Számos terepmunkát végzett Magyarország területén, és részletesen feltárta Sopron környékének földtani viszonyait. Hidrológiai kutatásai elsősorban Sopron környékének hidrogeológiájára irányultak, de foglalkozott a karszt- és ásványvizek kémiai vizsgálatával és a karsztvízbetörések elleni bányaművelési védekezés módszereivel is.

Kisházi Péterrel közösen felismerték a termálkarsztvíz alááramlásának jelenségét, amivel hozzájárultak a hévizes források pontosabb lokalizálásához. *Forrás: mek.oszk.hu. Portré: asko.uni-miskolc.hu.*

Főbb munkái:

Csatkai Endre, Varga Lajos, Vendel Miklós: Sopron környéke: Útikalauz. Sopron, 1957.

Vendel Miklós: Ásvány- és kőzetan. Bp., 1951.

Vendel Miklós: A kőzetmeghatározás módszertana. Bp., 1959.

Vendel Miklós: Magyarország földtana. Miskolc, 1961.

Vendel Miklós: Néhány újabb ércképződési elmélet. Bp., 1952.

Vendel Miklós: Studien aus der jungen karpatischen Metallprovinz I: Zusammenhänge zwischen den Magmen und den jungen Gold-Silber- und verwandten Vererzungen. Sopron, 1947.

Vendel Miklós: Teleptan I–II. Sopron, 1950–1951. Miskolc, 1960–1962.

Vendel Miklós: Történeti földtan. Miskolc, 1962.

Vendel Miklós: Zusammenhänge zwischen Gesteinsprovinzen und Metallprovinzen. Sopron, 1950.

Vendl Miklós: Kőzet-, szén- és ércmeghatározó módszerek. Sopron, 1935.

Vendl Miklós: Die technisch wichtigen Mineralschätze Ungarns mit Ausnahme der Kohlen und Erdöle vor und nach dem Zusammenbruch. Sopron, 1939.

Írásai számos szaklapban jelentek meg, például: a *Mathematikai és Természettudományi Értesítőben*, a *Bányászati és Kohászati Lapokban*, a *Földtani Értesítőben*, a *Földtani Közlönyben*, a *Magyar Tudományos Akadémia Műszaki Tudományok Osztályának Közleményeiben*, a *Nehézipari Műszaki Egyetem Közleményeiben*, a *Soproni Szemlében*, a *Hidrológiai Tájékoztatóban*, a *Hidrológiai Közlönyben*, a *Természettudományi Közlönyben*, az *Erdészeti Kísérletekben*, a *Bánya- és Kohómérnöki Osztály Közleményeiben* stb.

Irodalom róla:

Háromnyelvű összefoglaló Dr. h. c. Dr. Vendel Miklós akadémikus életéről. In: *A Nehézipari Műszaki Egyetem közleményei. I. sorozat, Bányászat*. 1978. 24. 1/2. 129–141.p.

Szádeczky-Kardoss Elemér: Vendel Miklós emlékezete (1896. X. 8. – 1977. II. 7.). In: *Földtani Közlöny*. 1977. 107. 3/4. 256–265.p.

Vendel Miklós akadémikus kéziratoss jelentései, szakvéleményei, egyetemi jegyzetei és egyéb munkái (összeáll. Némedi Varga Zoltán, Kisházi Péter). In: *A Nehézipari Műszaki Egyetem közleményei. I. sorozat, Bányászat*. 1978. 24. 1/2. 67–69.p.

Vendel Miklós akadémikus tudományos dolgozatainak jegyzéke megjelenési időrendben (összeáll. Kisházi Péter, Némedi Varga Zoltán). In: *A Nehézipari Műszaki Egyetem közleményei. I. sorozat, Bányászat*. 1978. 24. 1/2. 59–66.p.

Vitális György: Dr. Vendel Miklós, [1896–1977]. In: *Hidrológiai Közlöny*. 1977. 57. 6/7. 241–242.p.¹

Vitális György: Emlékezés dr. Vendel Miklós hidrológiai munkásságára születése 100. évfordulóján. In: *Hidrológiai Tájékoztató*. 1996. 36. 2. 14–16.p.¹

Vogl Mária: Vendel Miklós (1896–1977). In: *Magyar Tudomány*. 1977. 22.(84.) 7/8. 627–629.p.

120 éve alapított intézmények

Degen-gyűjtemény (1896–)

A Magyar Királyi Vetőmagvizsgáló Állomás 1881-ben kezdte meg működését dr. Czakó Kálmán (az Állatorvosi Tanintézet tanára) vezetése alatt a budapesti Állatorvosi Akadémia Növényteni Tanszékének laboratóriumában. Önállóságát 1891-ben nyerte el.

Dr. Czakó Kálmán 1895-ben bekövetkező halála után a földművelésügyi miniszter dr. Degen Árpádot bízta meg az állomás vezetésével. Dr. Degen Árpád 1896-tól haláláig, 1934-ig vezette az állomást.

Az állomás átvételekor sem az ügykezelést, sem a vizsgálati módszereket nem találta a kor igényeinek megfelelőnek. 1896 nyarán tanulmányozta a nevezetesebb külföldi magvizsgáló állomásokat (német, osztrák, svájci), a szerzett tapasztalatokat arra használta fel, hogy az intézetet a legkiválóbb intézetek mintájára felszerelje, hogy a tudomány akkori állásának megfelelő vizsgálati módszereket nálunk is meghonosítsa. A vizsgálatok eredményének átlagból való megállapítása, amely minden beküldött mintánál több kísérlet megejtését teszi szükségessé, valamint a vizsgálatok számának évről évre tapasztalható szaporodása szükségessé tette az intézet személyzetének gyarapítását, az épület bővítését. A budapesti vetőmagvizsgáló állomás az 1897. év folyamán végzett 26.146 vizsgálatot felülmúlta a legnagyobb vetőmagvizsgáló intézetek működését (Zürich 25.800, Bécs 22.201). 1897. augusztus elsején az intézmény a Soroksári út 8. szám alatti ház III. emeletére, már az állomás céljainak megfelelő új helyiségbe költözött, melyben egy nagy laboratórium 8 dolgozóhellyel, egy csíráztató szoba, egy herbáriumszoba és egy könyvtárszoba is helyet kapott. 1898-ra ez is tovább bővült (418 m² lett, 15 szoba)

A könyvtár díszes leltárkönyve Degen Árpád vezetővé kinevezése után nem sokkal, 1896. január 16-án 540 db kötetrel indul 3890 Ft 43 kr értékben. Az állomás díszes vendégkönyvében (mely a Degen-könyvtár vendégkönyve is egyben) a legrégebbi bejegyzés 1911-ből származik.

Az állomás forgalma olyan nagymértékben emelkedett, hogy a Földművelésügyi Minisztérium az intézetet egy külön erre a célra emelt saját épületben helyezte el. Az új épületet dr. Degen Árpád tervezte, Czigler Győző műegytemi tanár tervei alapján épült az 1900/1901-es években, részét képezi annak az épületcsoportnak, melyet a földművelésügyi kormányzat a mezőgazdasági kísérletügyi intézetek számára építtetett.

A magyar állomások legtöbbje két irányban működött: egyrészt kísérleteket hajtott végre, kutatásokat végzett a mezőgazdasági szempontból érdekes kérdések tisztázása céljából és az eredményekről a gazdaközönséget időről időre tájékoztatta, másrészt tanáccsal és útbaigazítással szolgált a gazdáknak olyan kérdésekben, melyekben szakszerű feleletet csak az adhatott, aki az illető szakmával behatóan foglalkozott. Ezenkívül, különösen a magvizsgáló és vegykísérleti állomások, a mezőgazdaságban felhasználásra kerülő anyagok és vetőmagvak, valamint a mezőgazdasági termények megvizsgálásával is foglalkoztak. Ez az új intézet egy minden oldalról szabad, emeletes épület, eredetileg 1 emeletes, melyben minden helyiség tágas, világos, jól fűthető és szellőztethető, fűthető folyosók kötik össze a

szobákat. Az intézet épületének célszerű beosztásáról a korszak minden kül- és belföldi szaktekintélye elismeréssel szólt.

A könyvtár a mai napig ebben az épületben, ugyanabban az eredetileg is könyvtárnak tervezett teremben található.

Forrás: Tóthné Csáki Katalin könyvtárvezető, NÉBIH. Kép: <http://portal.nebih.gov.hu/a-nebih-konyvtara>

Magyar Gazdaszövetség (1896. január 9.–1946. március 3.)

A mezőgazdasági érdekvédelem legbefolyásosabb szervezetének hosszú ideig az Országos Magyar Gazdasági Egyesület (OMGE) számított. Az OMGE 1895. évi gazdakongresszusán gróf Károlyi Sándor kezdeményezte a Magyar Gazdaszövetség megalakítását. A Magyar Gazdaszövetség elsősorban a középbirtokos nemesség és parasztság érdekvédelmi szervezeteként működött. Célja tehát nem kizárólag a nagybirtokos osztály összefogása volt, hanem az agrárérdekek hatékony védelme érdekében a korabeli társadalom szélesebb rétegei felé

való nyitás. Utóbbi a gazdag- és középparasztság irányába részben sikerült is. Ugyan a Magyar Gazdaszövetség – amely formai értelemben nem párt, hanem agrárgazdasági érdekképviselet volt – már a századfordulót követő években jelentős közéleti súllyal és közel 300 ezer fős tagsággal rendelkezett, ennek ellenére a parasztgazdáknak mindössze 3-5%-át tudhatta tagjai sorában.

Az alapító Károlyi Sándornak, a földbirtokosok agrárius csoportja vezéralakjának célja egy olyan erős, jómódú birtokos parasztság kialakítása volt, amely eredményesen képes szembeszállni a fennálló politikai, társadalmi és gazdasági rendre veszélyes törekvésekkel. A szövetség indítványozta a pénz- és kereskedelmi tőke működésének korlátozását, valamint a korabeli mezőgazdaságot segítő hitelszervezet kialakítását. A kisbirtokosok és kisiparosok védelme érdekében az idegen áruk behozatalának vámokkal történő korlátozása mellett szorgalmazta az értékesítési és fogyasztási szövetkezetek megalakítását, az aggasztó méreteket öltő kivándorlás megakadályozását, illetve a „nemzetidegen” bevándorlás megállítását. A fentiek szellemében a Magyar Gazdaszövetség kezdeményezésére alapították Budapesten többek között a Magyar Gazdák Vásárcsarnok Ellátó Szövetkezetét (1897–1913), majd egy évvel később a Magyar Gazdaszövetség Fogyasztási és Értékesítő Szövetkezetét, amely a szövetkezetek szervezése és ellenőrzése mellett az üzletek berendezését illetve áruellátását is biztosította. A „Hangya” néven közismert szövetkezet, a vidéket meghódítva, közel 200 ezerre növelte tagságát a korszakban. A Magyar Gazdaszövetség *Hazánk* (1893–1905) címmel napilapot, *Magyar Gazdák Szemléje* (1896–1924, 1927–1941) címmel folyóiratot is közreadott.

Az 1945 utáni szovjetizálás útjában álló Magyar Gazdaszövetséget és a Hangya szövetkezeteket fölszámolták. A szövetkezetek vagyonát a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ és a Fogyasztási Szövetkezeti Központ között osztották szét.

Forrás: Magyar katolikus lexikon; <http://mult-kor.hu/cikk.php?id=8144>. Kép: http://magyar-termekek.blog.hu/2011/09/08/ujjaszuletett_a_hangya_szovetkezet

Magyar Királyi Állatélettani és Takarmányozási Kísérleti Állomás (1896–)

A Magyar Királyi Állatélettani és Takarmányozási Kísérleti Állomás Darányi Ignác földművelésügyi miniszter kezdeményezésére 1896-ban létesült. A kezdetben *Tangl Ferenc* által vezetett állomás első, egyemeletes épületében már kísérleti istálló és két laboratóriumi helyiség is kialakításra került. Az állomás tevékenységének szükségessége hamar beigazolódott, így a Földművelésügyi Minisztérium a kor modern igényeinek megfelelő állomás építését határozta el.

1901 októberében, a II. kerületi Intézet (ma Kitaibel Pál) utcai épületbe költözés után már rendelkezésre álltak a vizsgálatokra alkalmas laboratóriumok és kísérletekhez megfelelő nagyságú istállók. A kísérleti állomás működési köre kezdettől fogva kiterjedt a tudományos és gyakorlati részterületekre. Az állomás általános takarmányozási kérdések mellett mindenekelőtt a hazai takarmányok kémiai összetételének és tápláléértékének megállapításával, illetve a szervezet energiaforgalmát vizsgáló élettani kutatásokkal foglalkozott. Mivel a korabeli gazdaságokat irányító szakemberek – felismerve a szakszerű takarmányozás és a termelés növekedése közötti összefüggést – mind gyakrabban kértek szakvéleményeket az intézettől, a szaktárca 1904-től díjazás ellenében szaktanácsadási jogkörrel is felruházta az intézményt. A *Tangl Ferenc* vezette állomás legnagyobb hírnevét a respirációs kísérletekkel szerezte. A respirációs készülékek segítségével az intézet dolgozói értékes információkhoz jutottak a szarvasmarhák, lovak, juhok, sertések és baromfifélék takarmányértékesítésének mértékéről.

A szaktárca 1918-tól a korszak legnagyobb takarmányszakértőjeként közismert *Weiser Istvánt* nevezte ki az állomás élére. Három évtizedes tevékenységének talán legnagyobb érdemeként a hazai állattenyésztésben használt összes magyar takarmányféleiség összetételének megállapítását és szabványtáblázatban történő nyilvánosságra hozatalát tekinthetjük. A tejtermelés növelése, a termelt tej minőségjavításának szempontjai szintén az állomás vizsgálatainak központi kérdései között szerepelt.

A „fordulat éve” után az akkori kormányzat – szintén felismerve az állattenyésztési kutatások jelentőségét – 1949-ben az *Állattenyésztési Kutatóintézet* megalapítása mellett döntött, melynek vezetését az MTA által irányított *Mezőgazdasági Kísérletügyi Központra* bízta. Az ivadékvizsgálat módszereinek kidolgozása, a korszerű állattörzskönyvezés ellenőrzése, az állatok táplálásával összefüggő vizsgálatok és a szaporodásbiológiai kutatások mind-mind az intézet feladatkörébe tartoztak. Az 1950-es évek, valamint az ezredforduló között eltelt időszak többszöri átalakításai után – amely közül talán legfontosabbnak az *Állattenyésztési Kutatóintézet* és a gödöllői *Kisállattenyésztési Kutatóintézet* összevonásával létrejött *Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóközpont* megszületését tekinthetjük – az intézet 2014. január 1-jén olvadt be az állomás jogutódjaként ma is működő *Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központba* (NAIK).

Forrás: Gundel János – Vigh László: Az Állattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet története. In.: Állattenyésztés és Takarmányozás. 1996. 45. 99–118.p. Kép: Dubravszky Róbert: A magyar mezőgazdasági kísérletügyi intézmények. Bp., 1910. 208.p.

Magyar Királyi Központi Szőlészeti Állomás és Ampelológiai Intézet (1896–)

Hazánkban már a századforduló előtti évtizedekben fellépett filoxéravész is ösztönözte a szőlőkártevők elleni védekezés megszervezését és a vonatkozó rendszeres tudományos munka megindítását. A *Magyar Királyi Központi Szőlészeti Kísérleti Állomás és Ampelológiai Intézet* az „*phylloxera* által elpusztított szőlők felújításának előmozdítása tárgyában” Darányi Ignác földművelésügyi miniszter kezdeményezésére hozott 1896. évi V. törvénycikk („felújítási törvény”) hozta létre. A kísérleti állomás szakmai vezetését

madéfalvi Istvánffi Gyula, a Kolozsvári Tudományegyetem Növényteni Tanszékének vezetője vállalta, aki az állomás megalapítása után eltelt csaknem két évtized alatt világhírű intézménnyé fejlesztette az intézetet. Az első világháborús évek gyakorlatilag megbénították a tudományos és gyakorlati munkát.

Az 1920-as évektől a Dicienty Dezső vezetése alatt működő intézet a *Szőlő- és Borgazdasági Központi Kísérleti Állomás* nevet felvéve folytatta tevékenységét. Az állomás a két világháború között virágzó időszakba lépett. A szőlő élettani, növényvédelmi, agrotechnikai, nemesítési és talajtani kutatásaival került a világ élvonalába. A borászatban – mindenekelőtt a borélesztők vizsgálatában, előállításában és gyakorlati alkalmazhatóságában – nemzetközi viszonylatban is kiváló eredményeket könyvelhetett el az intézmény. Tevékenységével hozzájárult, hogy 1924-ben hazánk alapító tagként vett részt a Nemzetközi Szőlészeti és Borászati Hivatal létrehozásában.

Az intézmény életében 1949–1950 az újjáépítés és átszervezés jegyében telt el. A Szőlő- és Borgazdasági Központi Kísérleti Állomás a *Kertészeti és Szőlészeti Kutató Intézet* része lett. Erdei Ferenc földművelésügyi miniszter 1950 októberében kelt rendelete értelmében azonban megújult szervezeti formában immár ismét önálló intézet alakult *Szőlészeti Kutató Intézet* néven. Az intézet kutatóállomássá fejlődött, jelentős sikereket ért el a szaktanácsadás területén is. A kutatási lehetőségeket az intézmény 1982-es átszervezése, illetve a *Badacsonyi Állami Gazdasághoz* való csatolása terelte szűkebb mederbe. Az Állami Gazdaság felszámolása után a pécsi *Szőlészeti és Borászati Kutató Intézet* vállalta magára a kutatási tevékenység újjászervezését, amely 2002. január 1-én badacsonyi székhellyel mint *Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet* kezdte meg önálló működését.

A napjainkban *NAIK – Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet* néven működő intézmény országos intézetként látja el kutató-, szaktanácsadó és oktató munkáját. 120 éves működésének köszönhető számos új szőlőfajta, korszerű növényvédelmi és a borkezelési eljárás hazai elterjesztése.

Forrás: Dubravszky Róbert: A magyar mezőgazdasági kísérletügyi intézmények. Bp., 1910. 205–213.p.; Gémes Gábor: Százéves az FM Szőlészeti és Borászati Kutatóintézet. Számadás. 1996. 36. 20.p. Kép: Vasárnapi Ujság. 1906/25. 404.p.

Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár (1896–)

A Magyar Kir. Mezőgazdasági Múzeum létesítését az Országos Magyar Gazdasági Egyesület (OMGE) kezdeményezte. Az alapítólevelet 1896. június 20-án írta alá Darányi Ignác földművelésügyi miniszter.

Az intézmény célja mindannak bemutatása, „ami a magyar mezőgazdaságra érdekléssel és fontossággal bír, amiből a hazai mező-, kert-, szőlő- vagy erdőgazdaság megbízható és gyakorlati tanulságot meríthet”.

A gyűjtemény alapját a Millenniumi Kiállításra összegyűjtött mezőgazdasági, erdészeti, vadászati és egyéb agrár vonatkozású tárgyak alkották. A kiállítókon kívül más önkéntes adakozók is küldtek tárgyakat, így az ezredéves kiállítás bezárását követően, 1897. szeptember 12-én Darányi Ignác miniszter az új múzeumot már a Vajdahunyadvárként híressé vált, Alpár Ignác tervezte, történelmi épületegyüttesben nyithatta meg. A kiállítások a magyar mezőgazdaság valamennyi ágát, a termelés mellett az élelmiszer- és feldolgozóipar eredményeit is bemutató tárlatok voltak. A millenniumi kiállításra elkészült, ideiglenes szerkezetű Vajdahunyadvár 1899-re olyan állapotba került, hogy le kellett bontani. Darányi a törvényhozással elfogadtatta az 1900. évi XXXIV. törvénycikket, amelynek alapján a kormány megbízást kapott a mezőgazdasági múzeum Városligetben történő felépíttetésére. A tervek elkészítésével ismét Alpár Ignácot bízták meg. Új, immár végleges otthonában a Magyar Királyi Mezőgazdasági Múzeum 1907. június 9-én nyílt meg. Az alapítást követő néhány évtizedben az intézmény egy olyan gyakorlati bemutató- és oktatóközpont volt, ahol az érdeklődő a mezőgazdaság szinte minden ágazatában részletesen megismerhette a termelés korszerű eljárásait.

Az első világháború után a múzeum tudományos törekvései mind nyilvánvalóbbakká váltak, és az intézményre külföldön is felfigyeltek. A múzeumban propaganda- és tanácsadó szolgálatot is szerveztek, amelyek a gyakorlati-szakmai kérdések iránt érdeklődőknek mind szóban, mind levélben felvilágosítást adtak. A második világháborúban a fővárost ért szőnyegbombázások és a tűz következtében, majd az 1956-os események során a múzeum súlyos károkat szenvedett.

Az 1960-as években a múzeumban új korszak kezdődött: korábban a gyűjtőmunka elsősorban az új kiállítások elkészítéséhez kapcsolódott. Ekkortól más rendszerű gyűjtési módszer vette kezdetét. A gyarapítás elsősorban gyűjteménytári megőrzésre, az utókor számára történő megmentésre irányult. A magyar agrárműlt módszeres feltárása és az eredmények publikálása az 1950-es évek közepétől-végétől kezdett kibontakozni. Megszaporodtak a múzeumi kiadványok. Nemcsak a kiállítási katalógusok, hanem a múzeumi évkönyvek, a nemzetközi mezőgazdasági bibliográfia kötetei, és mezőgazdaság-történeti monográfiák is megjelentek. Az 1980-as évektől a modern muzeológiai irányelveknek és ágazati igényeknek megfelelő kiállítások épültek. A nemzetközi kapcsolatok kiterjedtebbeké váltak, a múzeum a Mezőgazdasági Múzeumok Nemzetközi Szövetségének (AIMA) alapító tagja lett.

Napjainkban a múzeum több mint negyven gyűjteményében őrzött tárgyak száma meghaladja a négyezeret, amelyek egyedülállóan reprezentálják a magyar mezőgazdaság történetét. A tárgyak és dokumentumok között számos, ma már felbecsülhetetlen értékű ritkaság található. A hazai múzeumok közül a Mezőgazdasági Múzeum rendelkezik a leggazdagabb könyvtári

állománnyal. Agrártudományi és Agrártörténeti Könyvtáraiban négyszázezernél is több kötet áll az agrárium iránt érdeklődők rendelkezésére.

A múzeumban folyó tudományos kutató tevékenység a magyar és egyetemes agrártörténet, a gazdaságtörténet, a történelem és helytörténet, a mezőgazdasági ipartörténet, valamint a néprajz agrárvetületének szakterületéről közöl új tudományos eredményeket, továbbá az agrártudományok történetének és az agrártudósok életművének is figyelmet szentel.

A kiállításokon kívül a múzeumpedagógiai foglalkozások keretében mind a fiatalabb, mind az idősebb korosztály megismerheti a magyar agrárium kincseit és maradandó értékeit.

Az intézmény fiiláléja a Festetics György gróf alapította keszthelyi Georgikon Majortörténeti Kiállítóhely, amely Európa első felsőfokú mezőgazdasági tanintézetében működik, ugyanígy Élménygazdaság is várja a látogatókat. Lajosmizsei Tanyamúzeumában (amely az ország első tanyamúzeumaként nyílt meg) a középparaszti tanyasi élet tárgyait mutatjuk be. Cecei Tájházunkban a Cece környéki régi paraszti használati tárgyakkal és munkaeszközökkel ismertetjük meg a látogatókat.

A Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár falai között működő megújuló, családbarát, nyitott közgyűjtemény a magyar agrárium tudományos értékű ismeretterjesztő bemutatásán túl az agrárium aktív szereplőinek is otthona.

A Kárpát-medence agrárhagyományainak őrzője és ápolója.

Kép: Múzeum a Városligetben. Magyar Mezőgazdasági Múzeum. Szerk.: Estók János. Bp., 2016. 8.p.

